ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XIII (XLVIII) ■ Nr. 10 (376) ■ Octombrie 2013 ■ 3,16 lei ■

POETUL LA 60 DE ANI: GELLU DORIAN

pag. 12-14

ROȘIA MONTANĂ

Editori: **Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești și Centrul Cultural Pitești**
Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România
Proiect editorial finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Nicolae Coande

Soljeniţîn, Russell, pescarul şi clătitele

Nu ştiam nimic despre Soljeniţîn şi o bănuială începuse să mijească în mintea mea: dacă e indezirabil pentru autorităţile comuniste româneşti? Dar ce a scris, domnule, omul ăsta că dintre toţi laureaţii doar el (şi englezul) nu are fotografie şi nici nu i se prezintă literatura?

Prin 1983, vara, la un chioşc de ziare din Craiova am dat de o carte de peste 600 de pagini în care erau prezentate profilurile tuturor laureaţilor Premiului Nobel pentru literatură – din 1901 până în 1983. Cartea, al cărei redactor era Laurenţiu Ulici, fusese tipărită, în seria „Umanism şi Pace", ca almanah al revistei „Contemporanul". Redactor şef al revistei era Dumitru Radu Popescu.

Am răsfoit-o şi mă interesa în mod deosebit deoarece unii dintre autorii prezenţi acolo îmi erau total necunoscuţi, iar alţii erau traduşi cu pagini noi în România. Nu mi-am procurat-o, însă: costa 40 de lei şi nu aveam banii ăştia, aşa că am dat cu repeziciune paginile promiţându-mi să revin când găsesc banii. Nu s-a întâmplat asta, toamna am plecat în armată (amânasem destul, vreo doi ani), iar când am revenit, în februarie 1985, evident că nu se mai găsea. Dar nu despre armata mea vreau să vorbesc aici (deşi mediul în care am executat-o m-a făcut să înţeleg mai bine cărţile lui Soljeniţîn, n-o să vă vină să credeţi). Ceea ce m-a frapat la o primă ochire au fost paginile dedicate laureatului literar Nobel pe anul 1970. „Dedicate", e un fel de a spune – ele nu existau. Exista doar o pagină cu numele lui Soljeniţîn, data naşterii, câteva titluri de cărţi şi… atât. Nici fotografie nu avea, în locul acesteia tronau nişte reproduceri după Rembrandt, între care „Peisaj marin cu pescar şi undiţă". Ce avea undiţa cu prefectura? În treacăt fie spus, Bertrand Russell, laureat al Nobelului pentru literatură pe anul 1950, a avut parte de acelaşi „tratament", iar în locul fotografiei filozofului a fost reprodusă tot o pictură a lui Rembrandt: „Vânzătoarea de clătite". Se ştie cât de mult îi plăceau clătitele celui de-al treilea Lord Russell. Clătitele, dar şi manifestaţiile contra sistemului (a fost arestat pentru pacifism în timpul Primului Război Mondial, cu acuzaţia că a făcut declaraţii care ar fi „prejudiciat relaţiile dintre Majestatea sa, regele George al V-lea, şi Statele Unite" – un om serios, nu-i vorbă). Iar Rembrandt, după cum se ştie, era pictorul preferat al românilor în comunism, după Piliuţă şi Hatmanu, zugravii fericiţi ai lui Ceauşescu.

Ironic, cât se poate în variantă românească, antologatorul anunţa într-o scurtă notă, că lucrarea este singulară „după câte ştim, chiar pe plan mondial". Protocronismul dădea la români fructe şi flori când nu te (mai) aşteptai. Am fost mirat, din mai multe motive: cum poţi să prezinţi pe cineva care este atât de notoriu, cum trebuie să fie un laureat Nobel, doar cu numele? Cum e posibil ca traducătorii să nu sufle un cuvinţel despre autor şi să nu traducă măcar două pagini din cărţile sale? Nu se mai ştia rusă în România? Nu făcuseră rost de cărţile lui, măcar de o revistă? Mai bine lipsă, dacă asta înseamnă „singularitate". Nu ştiam nimic despre Soljeniţîn şi o bănuială începuse să mijească în mintea mea: dacă e indezirabil pentru autorităţile comuniste româneşti? Dar ce a scris, domnule, omul ăsta că

dintre toţi laureaţii doar el (şi englezul) nu are fotografie şi nici nu i se prezintă literatura? Mister! Mai târziu am putut avea întreg scenariul clarificat, inclusiv pe partea de dogmatică românească: deşi publicat în Rusia, dezvăluise crimele comunismului, iar Ceauşescu, perfectul lup în blană de oaie, era intratabil în chestia asta. Bine, după 1974 scriitorul a fost expulzat din Rusia, era prin America şi de acolo critica sistemul comunist (ba chiar şi pe cel occidental!). Bun, dar despre noi se spunea că le stăm ruşilor în coastă ca ghimpele… românesc! Vorbe – pe linie ideologică, Ceauşescu era mai catolic decât Andropov, liderul sovietic de atunci. Până şi cubanezii traduseseră „O zi din viaţa lui Ivan Denisovici", iar cartea a putut fi zărită în Bucureşti, cu prilejul unei expoziţii de carte cubaneză! Asta, în trecere şi pe scurt, despre presupusul „liberalism" al lui Ceauşescu, inamic declarat al cărţilor care nu erau „pe linie" (vezi cartea lui Liviu Maliţa, „Ceauşescu, critic literar", Ed. *Vremea*, 2010).

În postfaţa seacă, nenuanţată, L. Ulici afirma că „existenţa marilor scriitori şi a marii literaturi în secolul al XX-lea a fost mereu şi făţiş legată de un ideal pacifist" (păi, Russell era unul dintre campionii pacifismului şi nu figura cu nici un text, deşi fusese tradus cu două cărţi la noi), pentru a continua apoteotic: „Marea literatură a lumii moderne, partea din ea cu laurii Nobelului, exprimă în multiple înfăţişări aceeaşi credinţă în valorile umane." Cu „fineţe" opacă la adevăr, Ulici cita ceea ce afirmase, „riscând", un poet în „negura anilor patruzeci": *Nimic nu va putea întuneca frumuseţea acestei lumi*. Asta ne spunea şi Soljeniţîn, doar că nu în termeni ditirambici şi echivoci în cel mai înalt grad „hermeneutic". În treacăt fie spus şi alţi critici literari serioşi aveau probleme cu receptarea lui Soljeniţîn, inclusiv după 1989. Unul, care stătuse vreo zece ani prin State, nu mă credea când, prin 1997, îi spusesem la vederea traducerii apărute la „Univers" că autorul a luat Nobelul! Era convins că sunt în eroare, fără să aibă argumente.

Se ştie, reacţiile lumii libere după faimosul său discurs de la Harvard, au fost furibunde, foarte multe de contestare vehementă. Deşi sfătuit de traducătoarea sa să nu îi supere pe occidentali, Soljeniţîn a contrariat aşteptările unui auditoriu de până la 25.000 de oameni, punând în faţa Occidentului o oglindă care nu-i făcea pe americani să se simtă foarte confortabil. Soljeniţîn deplângea „lipsa de suflet", „stereotipiile unei societăţi masificate, modelate prin revoltătoarea invazie a publicităţii comerciale, prin abrutizarea venită prin intermediul televizorului şi printr-o muzică intolerabilă… declinul artelor, sau absenţa unor bărbaţi de Stat." Cine a citit cartea lui Allan Bloom, „Criza spiritului american", apărută în 1987, a putut să constate similitudini frapante între ideile celor doi intelectuali, în fond profund diferiţi ca educaţie şi orientare culturală. Reacţiile ulterioare au fost dure. Lui Soljeniţîn i s-a recomandat inclusiv să-şi ia tălpăşiţa din ţara care-l adăpostea. O parte a acestor atacuri a fost sintetizată de însuşi Soljeniţîn într-un text ulterior, astfel: „Câtă vreme îndemnasem lumea «să nu trăiască în minciună» în U.R.S.S., totul era în regulă – dar «să nu trăiască în minciună» în Statele Unite?". Minciuna are voci, tonuri şi înţelesuri diferite, pe coordonate diferite.

În cazul nostru, ignorarea evidenţei era una dintre formele perfide care au afectat viaţa românilor din acei ani.

Momente şi schiţe din actualitatea literară

actualitate

■ Un interviu cu scriitoarea Nora Iuga în *Suplimentul de cultură*, nr. 410/21-27 septembrie 2013, interviu realizat de tânăra romancieră Corina Sabău, dezvăluie (şi) amărăciunile venerabilei scriitoare NI. Faţă de nedreptăţile criticilor în legătură cu cărţile domniei sale, pentru că-i repugnă ipostaza de geniu neînţeles, spune la un moment dat memorabil: „Nu mă interesează nici actualitatea, nici posteritatea, actualitatea pentru că o cunosc până la saturaţie, posteritatea pentru că n-am s-o cunosc niciodată. Mă interesează numai bucuria actului. Singurul care mi-a rămas e scrisul. Pe urmă vine moartea care netezeşte asfaltul. Nu mai iubesc decât mecanismul respiraţiei". Apoi, un fapt de istorie literară, despre ruperea relaţiilor cu Herta Muller, laureata Nobel căreia NI i-a tradus cărţile în româneşte şi a scris cronici despre ele: „Nu pot să fiu prietenă cu cineva care, deşi s-a născut, a mâncat, a crescut, a învăţat, a iubit în aceeaşi ţară cu mine, urăşte această ţară şi poporul ei. Herta nu-mi iubeşte decât limba din care a supt cât a putut, datorită unui simţ lingvistic excepţional, inegalabila ei poeticitate. I-am spus: „Tu cum te-ai simţi dacă eu ţi-aş arăta întruna faţa rea a Germaniei?" Herta a răspuns: „Tu n-ai nimic de spus rău despre Germania"!"

■ În perioada 26-28 septembrie, la Galaţi şi Târgu Bujor a avut loc a XXI-a ediţie a Festivalului Naţional „Grigore Hagiu", organizat de Societatea Scriitorilor Costache Negri, maestru de ceremonii fiind poetul Sterian Vicol. Târgu Bujor, un orăşel din nordul judeţului Galaţi, este un adevărat model de cum o localitate e bine să-şi omagieze fiii celebri. Scriitorii invitaţi au fost prezenţi în nu mai puţin de cinci locuri pentru a-şi aminti de faimosul poet şaizecist (antiproletcultist), dispărut în mod tragic în iarna lui 1985, din cauza bezmeticei economii socialiste de energie electrică şi gaz metan. Astfel, tânărul primar Gâdei al Târgului Bujor a primit scriitorii în biroul său, cu licori şi cu cafea. Apoi, în exact ziua în care se împlineau 80 de ani de la naşterea lui Grigore Hagiu, în biserica în care poetul a fost botezat, trei preoţi au ţinut o slujbă de pomenire, după care scriitorii au fost trataţi cu colaci, colivă şi vin de Dealurile Bujorului, vestita podgorie din marginea orăşelului. Biblioteca orăşenească a găzduit un seminar de evocare a poetului, iar Muzeul ne-a prezentat o exemplară sală Grigore Hagiu, cu mobilierul din apartamentul bucureştean al poetului, cu obiectele sale (pipe, ţoiuri de ţuică, halbe de bere, maşină de scris, manuscrise, cărţi, afişe, autografe, poze de familie etc.etc.), cu bustul în bronz, toate donate cu drag de pictoriţa Gina Hagiu, sora poetului. În sfârşit, participanţii la festival au fost primiţi la Şcoala Generală „Grigore Hagiu", unde elevi şi profesori au prezentat un spectacol de muzică şi poezie pe textele celui omagiat. A doua zi, colocviul festivalului a avut loc la Biblioteca Judeţeană „V. A. Urechia", unde gazdă remarcabilă a fost directorul Ilie Zanfir, autorul unui dicţionar al scriitorilor gălăţeni. În paranteză fie spus, clădirea Bibliotecii Judeţene este o bijuterie de arhitectură, cândva aici funcţionând Comisia Europeană a Dunării. Interiorul este de vis, orice instituţie din România ar fi fericită să fie găzduită de un asemenea spaţiu. Din lista de scriitori participaţi la a 21-a ediţie a Festivalului „Grigore Hagiu" amintim pe: Cassian Maria →

Gheorghe Grigurcu

„Prietenie literară?”

Dumitru Augustin Doman: *Credeţi în prietenia literară? Stă prietenia literară la baza unor curente, grupări, generaţii? Este ea benefică mersului literaturii sau e creatoare doar de toleranţă călduţă?*

Nu cred că am putea vorbi cu seriozitate despre o „prietenie literară”, aşa cum n-am putea vorbi despre… o dragoste literară (deşi sunt pomenite cupluri notorii de ambele soiuri). Ci despre prietenie pur şi simplu. Sentiment cu osebire preţios, deoarece, aşa cum observa un moralist, e mai rar în împlinirea-i plenară decît dragostea dintre un bărbat şi o femeie. Să fie prietenia complet despărţită de interes? Greu de susţinut, întrucât ea nu se situează sub un clopot de vid social, nu se dezice de lume. Dar eventualele avantaje ce ar putea fi circumscrise interesului se văd subsumate unei „gratuităţi” a simţământului în cauză, absorbite de feeria sa morală. Adevărata prietenie subzistă prin sine însăşi. Am putea-o socoti analoagă artei. E o comunicare ideală între două fiinţe care nu are nevoie de adjuvante de speţă utilitaristă. Ea rezistă necazurilor vieţii, intemperiilor sufleteşti şi poate că e chiar favorizată de mediul acestora, care, în cazuri mai grave, o testează. Scrie G. Ibrăileanu: „Cînd un prieten te părăseşte în nenorocirea lui, îţi dă tot atâta dovadă că nu ţi-a fost prieten adevărat ca şi când te părăseşte în nenorocirea ta”. Cuvinte la care sunt sensibil în chip aparte. Căci socotindu-l drept cel mai bun prieten pe V.L., coleg de facultate cu un an înainte-mi, dotat cu excepţionale daruri ale intelectului şi condeiului, superior tuturor tinerilor pe care i-am cunoscut vreodată, acesta a rupt la un moment dat (pe o durată de câteva decenii, pînă la moartea sa) legăturile cu mine. În felul cel mai inexplicabil şi jignitor. Îngropat într-o provincie transilvană, rămas într-un nemeritat anonimat, acesta să fie (presupun cu jenă, cu teamă) pricinile comportării sale? Ştiu bine că nu l-am supărat cu nimic. Poate că decepţia cumplită i-a răsucit firea. Doream nespus a ne întâlni, măcar o dată-de două ori pe an, călătorind unul spre celălalt. Îmi aduc aminte că nu aveam pe atunci o satisfacţie mai mare decît interminabilele noastre convorbiri care treceau peste graniţele zilelor şi ale nopţilor fără să ne pese. Încetarea stranie, cu totul neaşteptată a relaţiilor cu V. L. a rămas una din dezamăgirile de neuitat ale vieţii mele. E adevărat, era vorba de un afect întemeiat în tinereţea studenţească. Să reprezinte prietenia o emanaţie exclusiv a acestei vârste entuziaste, în care egotismul marilor avânturi, al proiectelor irezistibile se arată paradoxal generos? Dornic a comunica prin empatie? Depinde de putinţa personalităţii fiecăruia din noi de a-şi păstra continuitatea, de-a rămâne fidelă fazei sale aurorale. Unii devin cu timpul (adesea nu prea tîrziu!) „serioşi”, „practici”, se aşează destul de confortabil, într-o existenţă-standard, cuminte, „fără probleme”. Alţii se îndărătnicesc a-şi urma făgaşul romantic care i-a ispitit la început. Normal, prietenia dispune de şanse mai mari în cazul ultimilor. Îmi place s-o văd acum ca pe-o flacără neastâmpărată a juvenţii, gata-gata a se stinge sub suflarea vînturilor adverse, dar care nu se stinge până la sfârşit. Ori mă înşel, totuşi? N-am luat-o cumva razna? Propria-mi viaţă îmi dă un răspuns în coadă de peşte…

Şi acum să ne întoarcem privirea spre dragii noştri confraţi. Aici suntem în măsură a distinge două situaţii fără doar şi poate exclusiviste. Pe de-o parte există prietenii fără condiţionări exterioare naturii lor, prietenii de-a dreptul, şi pe de alta alianţe, grupări, conexiuni care urmăresc diverse ţeluri supraindividuale (în realitate, nu tocmai, ba chiar deloc străine de orgoliile şi vanităţile fiecărui individ luat separat, cumulate în vederea unei mai lesnicioase căi către succes). Aici „prietenia” funcţionează doar ca un contract pragmatic. Două săbii încap oare în aceeaşi teacă? Remarca Voltaire şi nu văd ce motive am avea să-l contrazicem: „cei răi au complici; voluptuoşii au tovarăşi de desfrâu; interesaţii au asociaţi; politicienii au partizani; omul comun şi leneş are relaţii; prinţii au curteni; doar virtuoşii au prieteni”. Prietenia e trucată în diverse modalităţi parşive, şi în zilele noastre precum în trecut. Are loc o devalorizare a conceptului ce nu prezintă mai multă pondere decât o bancnotă într-o perioadă de inflaţie, pe care e imprimată o sumă mare, care însă peste câteva zile înseamnă mai nimic. Revistele, cenaclurile şi nu în ultimul rând generaţiile ajung astfel pepinierele prospere ale unor prietenii, să le zicem concesiv dubioase. „Prietenii” care fluctuează zi de zi în funcţie de ascensiunea ori descensiunea personajelor care pot fi de folos. Exemplele ne stau la îndemână cu duiumul. Cât priveşte mijloacele prieteniilor de acest gen, ele sunt, dinspre cel ce se simte inferior în ierarhiile conjuncturii, adularea, iar dinspre cel ce se simte superior, bunăvoinţa condescendentă. „Prietenii” la gramaj, cu atenţie concentrată pe talerele cântarului, ca să vezi cât dai şi cât iei (cântar care poate fi - şi chiar este de-atâtea ori - măsluit de cel mai iute de mână). Aşa merge treaba. Cunosc împrejurări când un ins care a făcut curte asiduă o bună parte din viaţă unui protector, n-a ezitat a-l părăsi în clipa în care acesta a scăpătat din punctul de vedere al cotei oficiale şi totodată - ce noroc! - s-au profilat la orizont figuri mai eficiente. Scrupulele de care se făcea mereu vorbire au fost aruncate la coş… Nu o dată condeieri pe care-i cunosc foarte puţin, în raport cu care mă aflu departe de ceea ce s-ar putea numi măcar o „bună cunoştinţă”, fac caz de „prietenia” cu mine, în mesaje telefonice sau scrise, vorbind cu terţe persoane etc. Ce soi de prietenie e aceasta… pe genunchi? Când eram mai tânăr, m-am confruntat cu o altă experienţă. Colegi sau autori mai în vârstă, ajungând la altitudinea unei „situaţii” de la care socoteau a mă putea privi „de sus”, n-au şovăit a mă face să percep cum stau lucrurile. V. L. zicea: „îmi dau de înţeles că altă făină se macină la moara lor”. Unul din ex-colegii de facultate, „ajuns” la o funcţie în Capitală, în vreme ce eu rămâneam un iremediabil provincial, a găsit cu cale… să nu mă mai recunoască. Iar atunci când a fost silit să schimbe cu mine câteva vorbe, mi s-a adresat, ţeapăn, cu „dumneavoastră”… Un poet ilustru, dintr-o altă generaţie, care, în mod măgulitor, mi-a propus să ne tutuim, în anii mai dificili ai reintrării sale în circuitul literar, după ce a acces pe platoul unei afirmări glorioase, a trecut cu distinsă dezinvoltură la „dumneata”. Iniţial, mă invita stăruitor la Capşa (n-am răspuns niciodată unei astfel de invitaţii), apoi abia îmi răspundea la salut. Şi câte altele asemenea! Să recunoaştem împreună că prietenia, mai cu seamă în varianta sa de „prietenie”, poate conţine un lanţ nostim (dacă doriţi) de surprize… Îngăduiţi-mi să închei reproducînd o frază din paginile mele de jurnal: „Dacă tinereţea e un Paradis al prieteniei, să ne rugăm la Dumnezeu ca bătrâneţea să fie un Purgatoriu şi nu un Infern al acesteia”.

Revistele, cenaclurile şi nu în ultimul rând generaţiile ajung astfel pepinierele prospere ale unor prietenii, să le zicem concesiv dubioase.

Spiridon, Marius Chelaru, Liviu Apetroaie, Constantin Trandafir, Pompiliu Comşa, Dan Anghelescu, Mihaela Albu, Ion Bâcu (Ucraina), Vadim Bacinschi (Ucraina), Tudose Tatu (istoric din Galaţi), alţi scriitori din partea locului şi chiar subsemnatul…

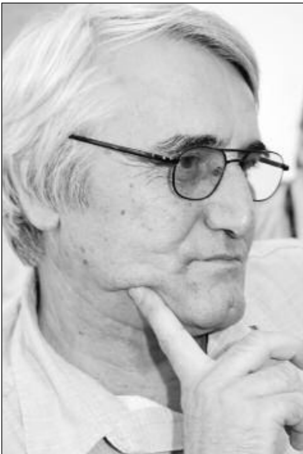
■ Craiova, 11-12 octombrie a.c. La Craiova s-a desfăşurat a cincea ediţie a Colocviilor „Ion D. Sârbu”. Au participat cu comunicări, printre alţii: Gheorghe Grigurcu, Nicolae Oprea, Mihai Barbu, Ovidiu Ghidirmic, Flori Bălănescu, Emil Boroghină, Clara Mareş, Toma Grigorie, Marian Barbu, Cornel Mihai Ungureanu, Toma Velici, Alina Rece, Petrişor Militaru… În sala „Ion D. Sârbu” a Teatrului Naţional „Marin Sorescu” din Craiova s-a jucat spectacolul *Ce mai taci, Gary?* de Toma Grigorie, cu text după *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, regia fiind semnată de tânăra regizoare Alina Rece. Moderatorul colocviilor: Nicolae Coande. Invitat special: Elisabeta Sârbu, soţia scriitorului.

■ Şi apropo de Ion D. Sârbu. Revista *SpectActor*, revistă a Teatrului Naţional „Marin Sorescu” din Craiova, publică o scrisoare inedită din 1987 a cunoscutului scriitor adresată lui Edmund Pollak (de fapt Nicolae Carandino), o scrisoare în care îşi prezintă – ca-ntr-un testament – opera postumă, încă o dovadă că scria conştient fiind că n-o va putea publica în timpul vieţii: „Mi-am recâştigat libertatea de expresie, scriu aşa cum gândesc, şi gândesc în numele poporului meu nefericit şi pierdut. Am un roman în două volume, destinat Occidentului, *Adio, Europa!* 1000 de pagini (titlu „la condition roumaine”). Nu l-am arătat nimănui, nu e pentru colegii mei fricoşi şi prudenţi la maximum. Încercările mele, tatonările mele discrete de a-l trimite „dincolo” au eşuat; trăiesc în fundul unei gropi de şobolan, nu am nici o posibilitate, nici o relaţie, nici o speranţă că îl voi putea trimite. Cred că acest roman e mai bun (sau aproape la fel de bun) decât scrierile unor celebri ruşi sau polonezi, în aceeaşi situaţie cu mine. Doar că e foarte românesc, foarte actual, începe ridicol şi se sfârşeşte tragic./…/Al doilea roman, *Lupul şi Catedrala*, despre care v-am tot scris, l-am terminat în anul 1986, a fost predat la Ed. Cartea Românească. S-a bucurat de un refuz categoric, la înalt nivel. Romanul acesta ar putea apărea oriunde în altă ţară socialistă, chiar şi în Rusia. Chiar şi la noi, acum zece, cincisprezece ani. Astăzi, nu!/…/ Anul acesta am lucrat ceva care voiam să meargă, să treacă un „roman pentru copii şi bunici”, am nevoie de public, de bani, simt că îmi rugineşte şi îmi piere numele. Am scris un text de 320 de pagini, un roman iniţiatic, grav, plin de simboluri: *Dansul ursului Buru*. L-am predat la Scrisul Românesc, Craiova; nici o bună speranţă, o tăcere polară dinspre editură. Parcă aş fi ciumat, sunt ocolit pe stradă de parcă aş fi comis o spargere sau o crimă./…/Paralel cu aceste trei romane, am transcris cinci caiete groase (ar fi un volum de 4-500 de pagini), sub formă de microeseuri (glosse), acele firimituri de la masa săracului. Volumul pe care îl voi trece în curat-definitiv, în toamna asta se va intitula fie *Exerciţii de luciditate* (glosse), fie *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (exerciţii de luciditate).” Şi concluzia lucidă a unui scriitor nefericit: „Dacă mor mâine, acestea ar fi operele mele postume: mă înscriu astfel pe linia Stanca Radu, Blaga, Eta Boeriu, Cotruş – şi a altor prieteni care au apărut mai ales după ce au dispărut”.

DAD

litere

Nicolae Oprea

Cronica întârziată

Primul cronicar al *Echinoxului*: Petru Poantă

Fără să-şi reprime bucuria fiinţării în interiorul fenomenului echinoxist (“loc radiat şi ocrotit al limbii române”), criticul trasează cu tuşe sigure liniile de rezistenţă ale acestuia. Vădind vocaţie epică în rememorare şi, mai ales, în portretizarea confraţilor, el realizează un veritabil Bildungsroman al echinoxismului.

Petru Poantă a fost unul dintre principalii fondatori ai revistei *Echinox*, cea mai importantă şi longevivă publicaţie studenţească din vremea comunismului. În caseta redacţională a numărului 1 (număr nedatat pe prima pagină!), editat în decembrie 1968, apare menţionat ca redactor şef adjunct, împreună cu Rostas Zoltan (pentru paginile maghiare), redactor şef fiind Eugen Uricaru. Debutează aici ca titular al Cronicii literare (talonat doar în câteva numere de Marian Papahagi) cu o recenzie despre cartea recentă a poetului Matei Gavril, *Un copil loveşte cerul.* Exercită rolul de “judecător” unic în limitele acestei rubrici până la sfârşitul facultăţii, în 1970, de unde trece, fără alt stadiu intermediar, la cronica revistei *Steaua*, devenind redactor (până în 1990). De pe atunci, el s-a specializat în comentariul poeziei (deşi demonstrează că nu-i lipseşte aplicaţia pentru proză sau critică), domeniu unde talentul său se manifestă plenar. Este teritoriul în care criticul se simte în largul său şi pe care îl domină fără eforturi deosebite. Exprimarea fluentă, dexteritatea asociaţiilor, afirmarea sau infirmarea categorică a valorii/nonvalorii denotă cultura de profunzime a comentatorului, căruia nici unul dintre instrumentele criticii moderne nu-i este străin.

Aşa se face că debutează editorial, în 1973, cu o sinteză despre poezie, *Modalităţi lirice contemporane*, gândită ca o *panoramă* - acesta fiind titlul iniţial al cărţii, respins de cenzură din pricini obscure - a întregii poezii postbelice. Urmărind configuraţia tematică a liricii contemporane, formele poetice şi geneza lor, el realizează un “tablou sinoptic” particular în care trasează liniile de forţă ale unui fenomen în devenire, revelându-i perenitatea şi numindu-i deficienţele totuşi vizibile, în ciuda fiinţării încă în miezul lui. Pentru critic importantă este reliefarea momentelor “în care un poet de valoare îşi exercită productiv influenţa”, dar şi depistarea exceselor experimentale şi manieriste manifestate pe alocuri. În demersul său, tânărul critic nu eludează nici una din problemele poeticii moderne. Se detaşează cu nonşalanţă de opinii curente, respinge truismele, vine cu diverse corecţiuni în problema suprarealismului, tradiţionalismului, poeziei feminine şi a manierismului (şi a altor asemenea *-isme*). Suntem în faţa unui critic de poezie care nu se mulţumeşte cu analiza minuţioasă, textuală, care este permanent tentat să verifice opinii prea uşor îmbrăţişate şi, mai ales, se preocupă de evoluţia limbajului poetic, de natura şi sursele adevărate ale lirismului, se întreabă asupra direcţiilor inovatoare şi prefigurează elementele unei poetici a viitorului.

Trei ani mai târziu, Petru Poantă iniţiază o incursiune de recuperare istorico-literară a unui clasic poet ardelean pe nedrept intrat în umbră şi aproape ignorat în sinteze (*Poezia lui George Coşbuc*, 1976, reeditată în 2004). Dar revine în actualitate cu seria de cronici literare, adunate în anii următori sub titlul semnificativ *Radiografii* (I /1978; II /1983) care completează *Panorama* poeziei, uneori cu retuşuri critice evidente la nivelul evaluării. E de adăugat aici mai târziul *Dicţionar de poeţi*, cu alte completări şi revizuiri, din anii 1999 şi 2000.

Între *Modalităţi*...şi *Radiografii*, Petru Poantă a evoluat considerabil, cel puţin la nivelul judecăţii critice, mai exactă, sentenţioasă şi consistentă conceptual. În ciuda faptului că “panorama” desemna o întreprindere sintetică, mai degrabă “radiogramele” certifică puterea de sinteză a autorului. Echinoxistul este un critic de expresie spontană şi judecăţile sale se subsumează în mod natural coerenţei discursului. Critica profesată nu este totuşi una artistică, fiind indiferentă la plasticitatea limbajului; mai exact spus, fluenţa comentariului nu lasă să se întrevadă efortul criticului întru expresivitate. O notă particulară a *Radiografiilor*, constând în portretizarea autorilor cunoscuţi îndeaproape, este motivată în aceşti termeni: “Am încercat în ultimul timp să introducem în comentariile asupra cărţilor contemporane şi nişte scurte portrete ale autorilor acestora, nu din ambiţia integrării într-o tradiţie sainte-beuviană şi nici din dorinţa de a sfida noile metodologii ale criticii (de la structuralism la semiotică), ci din conştiinţa că adeseori scriitorul ca persoană este mai imprevizibil decât opera sa; că existenţa sa, cu alte cuvinte, este de multe ori mai profundă şi mai semnificativă decât o carte sau alta”. Pe filiera unui călinescianism răsturnat, Petru Poantă nu vine dinspre, ci *spre* G. Călinescu. Ceea ce preconizează el este o operaţie similară cu psihanaliza existenţială practicată într-o direcţie nu tocmai fertilă a noii critici franceze.

Într-un *Argument* incitant, cronicarul defineşte succint statutul recenziei, nu neapărat spre a justifica fragmentarismul acţiunii sale. O definiţie exactă şi deopotrivă plastică: “Recenzia reprezintă schiţa criticii literare. Frivolă şi uşoară în aparenţă, este dificilă şi pretenţioasă. Spirituală şi voioasă, superficială din pudoare, tandră sau măgulitoare uneori, incisivă sau brutală altădată, ea constituie imaginea esenţializată a codului etic al criticii. Există sub un regim diurn, solar, clasic. Nu-şi poate permite exuberanţe baroce. E o izbucnire, o incidenţă, arhitectură pură, de interior, fără faţade somptuoase. Este o stare de veghe a cărei logică este prezentul”. Se remarcă, aici, modul propriu de înţelegere a posibilităţilor speciei. Nu simpla consemnare a unei cărţi proiectează recenzentul, ci viziunea de ansamblu asupra unui proces în desfăşurare. În fapt, recenziile sale sunt adevărate fişe de dicţionar, lapidare, condensate şi pe cât posibil exacte. Constituie, în fond, o “lucrare” mai necesară şi premergătoare – se divulgă criticul – elaborării viitoarelor sinteze. Din acest unghi, este mărturisită influenţa modelatoare a lui Nicolae Manolescu, redutabilul cronicar al sfârşitului de secol. Dar temperanţa opiniilor, plăcerea deosebită a inciziei revelatoare şi un real apetit descriptiv, subordonate procedeului de “fotografiere” fidelă a universului livresc explorat, individualizează demersul său.

În etapa următoare, Petru Poantă îşi canalizează interesul spre grupările literare cu aport determinant în dinamica literaturii contemporane. Proiectat iniţial ca teză de doctorat, studiul despre Cercul Literar de Sibiu/Cluj (*Cercul de la Sibiu*, în două ediţii: 1997 şi 2006) este o lucrare fundamentală despre întemeierea grupării, despre programul teoretic şi, în genere, ideologia susţinută de tinerii scriitori ieşiţi voluntar de sub tutela lui Blaga. Subtitlul este pe măsura conţinutului: *Introducere în fenomenul originar*. Aş reţine doar una dintre caracterizările pertinente despre cerchişti: „Deşi foarte tineri, cerchiştii ostentează nu numai prin precocitatea talentului, dar şi prin calităţi specifice maturităţii: erudiţie, gust, rafinament, spirit critic echilibrat, putere de discernământ”. Un capitol original al studiului se referă la Sibiu (*Oraşul eseistic*), văzut ca „element ‹catalitic› al esteticii, ideologiei literare şi, îndeosebi, al sensibilităţii cerchiste”. Aici se află, cred, şi punctul de plecare pentru nebănuita direcţie a evoluţiei cronicarului de altădată, spiritualitatea *oraşului*. El se va preocupa de-acum de configuraţia culturală a Clujului adoptiv – înclinând afectiv spre *oraşul studenţesc* - într-o serie de cărţi nu doar evocatoare, ci, mai cu seamă, de reconstituire în relief a istoriei literar-culturale: *Clujul meu* (*Oameni şi locuri*, 2006; *Anii şaptezeci*, 2007; *Radiografii*, 2011) .

Autorul *Radiografiilor* se dovedeşte şi primul cronicar al fenomenului echinoxist într-un eseu captivant, scris în registru evocator: *Efectul “Echinox” sau despre echilibru* (2003). Cu vedere din interior, el reconstituie temperat în această “reverie eseistică şi memorialistică” geneza echinoxismului, uşor deformată de criticii şi istoriografii contemporani. Criticul dublat de memorialist mărturiseşte în *Precizările* introductive că nu intenţionează să ajungă la o “definiţie integratoare” a grupării echinoxiste ca mişcare istorico-literară sau a echinoxismului ca fenomen literar. Dar pe măsură ce se adânceşte în “reverie”, el nu-şi reţine aproximările definitorii, într-o situare din ce în ce mai adecvată. Începe prin a mărturisi că “problema” sa este criteriul estetic, “însă nu una de estetică generală, ci ca experienţă creatoare a unei grupări literare care a avut vocaţie canonică”. Apoi consideră *Echinox*-ul o construcţie culturală ca *efect de generaţie*: “Contextul istoric a putut favoriza afirmarea, însă nu şi naşterea sa. Aşa se explică şi imunitatea revistei la ideologia comunistă, genetic ea neavând decât determinaţii estetice”. Pentru a conchide definitoriu: “Echinoxismul s-a regenerat prin conservarea orgolioasă a propriei tradiţii care a constat mereu în prioritatea valorii estetice”.

Pe lângă năzuinţa de a reface momentul genezei din postura celui implicat în fenomen, autorul *Efectul*-ui *“Echinox”*... recunoaşte existenţa unui “impuls exterior”, provenind de la două cărţi polare – *Canonul occidental* de H. Bloom şi *Postmodernismul românesc* de M. Cărtărescu –, în care s-au produs “excomunicări” prin omisiune. Fiindcă în prima este ignorată literatura română, iar în cealaltă, este eludat “*Echinoxul* originar”. Opinia criticului echinoxist este fermă şi, dincolo de *parti-pris*, restabileşte adevărul: “*Echinox*-ul nu este o anexă a “tardo-modernismului”, ci o grupare coerentă care o precede şi o face posibilă pe cea a lui Mircea Cărtărescu. În deceniul şapte, gruparea, ca fenomen literar şi social, însemna, dacă nu neapărat o *disidenţă*, în orice caz o *diferenţă* – ostentativă. A fost o precedenţă contaminantă”. Spre a preîntâmpina el însuşi orice obiecţie legată de omisiuni, Petru Poantă îşi defineşte precaut cartea prin negaţie, menţionând că *nu este* nici panoramă sau istorie a fenomenului, nici dicţionar exhaustiv sau cercetare critică a operei echinoxiştilor, nici “selecţie valorizantă şi ierarhizantă”. Pe firul confesiunii, criticul se lasă umbrit de evocator, spre a contextualiza originea *Echinox*-ului, recunoscând că îi privilegiază pe “eroii” fondatori şi nu-şi reprimă “«slăbiciunea» pentru criticii pe care i-a produs echinoxismul”. Desigur, judecata de valoare nu va fi exclusă, oricât de confesiv ar fi discursul critic.

Situată la frontiera dintre confesiunea neconcesivă şi critica valorizatoare, *Efectul “Echinox” sau despre echilibru* constituie o carte emblematică pentru echinoxism şi pentru echinoxistul care o scrie în calmul rememorării. Pe fondul acordului dintre subiectivitate şi simţul estetic indubitabil, Petru Poantă disterne cu luciditate – în pofida sincerităţii scriiturii – factorii generatori ai formaţiei sale spirituale în relaţie cu *Echinox*-ul modelator. Fără să-şi reprime bucuria fiinţării în interiorul fenomenului echinoxist (“loc radiat şi ocrotit al limbii române”), criticul trasează cu tuşe sigure liniile de rezistenţă ale acestuia. Vădind vocaţie epică în rememorare şi, mai ales, în portretizarea confraţilor, el realizează un veritabil Bildungsroman al echinoxismului.

Trecut devreme în nefiinţă, la 66 de ani (în 7 septembrie 2013), Petru Poantă rămâne un nume inconfundabil în istoria criticii literare postbelice.

NicOprea

critice

Petru Pistol

Fidelitatea clasicismului

Paradoxul mărului

Cultura revuistică desfăşurându-se pe o arie de-a dreptul de nestăpânit, noi devenim, *volens – nolens*, cititori „pe alese", noi selectăm, după criteriile noastre absolut subiective, lecturile noastre. Sigur că *noi* dăm măsura, noi înşine suntem măsura lecturilor noastre. Se citeşte, în mod categoric, o neputinţă aici, pentru că profitabil ar fi să acordăm credit egal tuturor şi numai după consumarea dialogului, ascultării fiecăruia, să acordăm *bunul de lectură*.

Dar cel mai îndreptăţit să ne judece este Dumnezeu, de vreme ce El a venit primul cu îndemnul: „Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi-l supuneţi" (*Facerea*, 1,28). Şi asta încă înainte de nesăbuinţa adamică. Vorbim astfel pentru că o logică prea umană – ce se regăseşte şi în paginile revistelor – consideră că actul procreării ar fi urmarea firească a *tentaţiei maligne* şi nu îndemnul dintru început adresat de Dumnezeu creaturii Sale.

Tentaţia malignă este, de bună seamă, tentaţia mărului. Pentru că în limba latină *malum* înseamna „măr", cuvânt moştenit în limba română, dar însemna şi „rău", de unde neologismele actuale: *malefic, malign, malformaţie, malpraxis, maliţie* ş.a. Polisemia oferă limbii capacitatea împlinirii ei expresive, favorizând jocul de cuvinte, plezanteria. Spre exemplu:

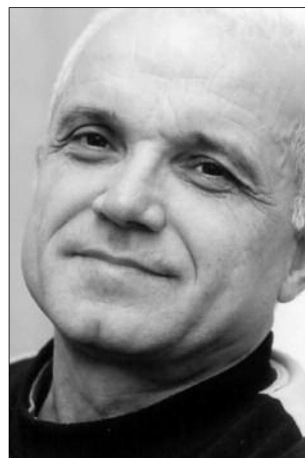
Naevius, poet şi dramaturg latin din sec. al III-lea *a.Hr.*, într-o epigramă adresată familiei consulare a Metellilor, spunea: *Fato Metelli Romai fiunt consules*. Poetul „juca" aici sensurile cunoscutului *fatum*, care însemna „soartă", „destin"; dar, cum soarta poate fi una fericită ori dimpotrivă, *fatum* va însemna şi „noroc", „fericire", dar şi „nenoroc", „nefericire", „dezastru". Prin urmare poetul, în versul în senar iambic, afirma că „Metelli sunt consuli la Roma spre *norocul / nefericirea* acesteia". Metellii, la rândul lor, îi răspund poetului tot versificat în senar iambic: *Malum dabunt Metelli Naevio poetae* – „Metellii îi vor da poetului Naevius un măr". Generos răspuns, numai că Metellii, şi ei instruiţi, speculau dubla semnificaţie a vocabulei *malum*: „măr", şi, în cazul acesta, poetul s-ar fi bucurat, dar înseamnă şi „rău", „nenorocire", ceea ce s-a şi adeverit, poetul sfârşindu-şi zilele în exil.

Să fi fost oare vorba de vreun alt măr, sau de clona blestemată a mărului ce i-a rămas în gât nefericitului *Om*? Şi nu numai lui, ci şi urmaşilor acestuia. De înmulţit şi stăpânit pământul tot s-ar fi întâmplat, pentru că aşa decisese Dumnezeu mai dinainte de nevrednicul episod. Doar că mărul lui Adam nu i-ar mai fi stat în gât.

Femeii dimpotrivă: mărul i-a căzut Evei în sân, după ce i-a rotunjit pometţii obrajilor.

(Cât despre *Metelli*, un fapt fără rezonanţă astăzi: Lucius Caecilius Metellus, consulul, într-un incendiu izbucnit în templul zeiţei Vesta, riscând, „jucându-se cu focul", a reuşit să salveze *Palladium*-ul, statuia zeiţei Palas, dar şi-a pierdut vederea. În semn de recunoştinţă i s-a permis să meargă la şedinţele Senatului în trăsură.)

Liviu Ioan Stoiciu

În treacăt fie zis, gândirea ne e afectată de limba în care scriem?

O mărturisire inutilă: nu concep să scriu şi să gândesc în altă limbă decât limba română, chiar dacă aş emigra şi aş căpăta o altă cetăţenie. Sincer, cred că limba română îmi acoperă aşteptările, la limită (*mai mult decât sunt, nu pot fi*, în chip fatalist – şi nu datorită limbii în care scriu şi gândesc). Neexcluzând simţul intuitiv înnăscut al limbii române. Asta nu înseamnă că, naiv, nu pot să mă întreb dacă Emil Cioran şi Eugen Ionescu, să dau doar exemplul lor, au devenit mai clarvăzători după ce au renunţat la limba română şi au scris şi au gândit în limba franceză. Paul Goma, aud, scrie şi gândeşte la Paris în exilul său numai în limba română, e dezavantajat din acest motiv? Limba franceză, în sine, e mai creatoare (la nivel artistic, estetic, axiologic) decât limba română? Adică putem da vina pe lipsa de profunzime a limbii române, dacă nu avem un Premiu Nobel pentru Literatură (sau o literatură care fie un reper în literatura universală), sau fiindcă n-avem mari filozofi? Deşi limba română e suprastructurată istoric (în lingvistica noastră comparată e numită limbă dacoromână sau dialect dacoromân) şi se îmbogăţeşte tot timpul cu neologisme, unele reţinute şi în scris aşa cum se pronunţă, altele păstrate în limba de preluare, care să acopere toate domeniile gândirii (statistic, 38 la sută din cuvintele româneşti ar fi de origine franceză sau latină-italiană). Las la o parte faptul că limba dacoromână a fost subminată tot Evul Mediu de limba slavonă bisericească şi de alfabetul chirilic, pe fond bizantin-grecesc (după Marea Schismă din 1054, schismă a Bisericii Ortodoxe, răsăriteană, de cea Catolică, apuseană). Limba slavă era oficială în toate ţările româneşti, până la jumătatea secolului al XIX-lea (a fost folosită până la 1860, când limba română a început să fie reglementată oficial şi s-a introdus ortografia fonetică). Nu contează „Cartea românească de învăţătură" din 1643 („Cazania") a mitropolitului Varlaam. Slavona (după cea greacă) era nu numai limbă liturgică – era şi limbă cultă, a literaturii, a textelor juridice (era limbă a statului şi a nobililor). Cu toate acestea, dacă se ţine cont de „vocabularul reprezentativ al literaturii române" (conţinând 2581 de cuvinte, conform "Vocabularului reprezentativ al limbilor romanice", coordonat de Marius Sala, apărut în 1988), structura etimologică a acestuia se prezintă cu „elemente romanice" – 71,66 la sută (din care 30,33 la sută latineşti moştenite şi 15,25 la sută „latineşti savante", plus 3,95 la sută italiene; restul, sunt franceze) şi numai 14,17 la sută slave (în principal, 9,18 la sută, slava veche; cu preluări de la vecinii României, ortodocşi, în timp)… Abia în secolul al XIX-lea a apărut versiunea arhaică a alfabetului latin, indusă din Transilvania şi Banat. Sigur, în Basarabia istorică („R.S.S. Moldova") s-a folosit o versiune a alfabetului chirilic până în septembrie 1989, când s-a revenit la alfabetul românesc pe bază latină – numai că a fost reinventată politic, de către postcomuniştii din „Republica Moldova", limba oficială… „moldovenească", prin Constituţie, o aberaţie preluată şi de românii din Ucraina (din Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţa, care se declară… moldoveni, nu români). În 2013, apropo, a fost contestată la Curtea Constituţională a „Republicii Moldova" existenţa limbii moldoveneşti, cerându-se trecerea limbii române în Constituţia basarabeană. Nu mai pun la socoteală „independenţa" Basarabiei faţă de patria-mamă, România, care a transformat românii de acolo în… moldoveni.

În ultimii 150 de ani, limba română s-a aşezat, nici comunităţile de români emigrate n-au abandonat-o, limba folclorului oral şi-a încetinit evoluţia (acolo unde n-a fost deturnată de noua civilizaţie audiovizuală subculturală) şi „creşterea limbii româneşti" (de la Ienăchiţă Văcărescu) a inclus reforma limbii vechi. Limba s-a prelucrat prin scris, creaţia populară a intrat în penumbră la oraş (nu şi la sate, e drept; ba e cultivată oficial şi prin instituţii judeţene). Prin conţinutul spiritual, limba se confundă şi cu identitatea, conştiinţa, memoria sau mentalitatea unui neam. Mai mult, în pictura şi muzica de la noi oare nu putem vorbi de o limbă română „esenţializată"? De la o vreme se aprofundează spaţiul energetic sau cuantic românesc, *vibraţia* şi *unda* ca „forme ale ideii în sine", nu contează că batem câmpii, literaturizând. Altfel, eu unul am o problemă de dedublare, de când cu trecerea lui „î" (din i) în „â" (din a): scriu de mână numai cu „î" din i şi scriu la computer numai cu „â" din a, îmi e imposibil să înţeleg mecanismul acesta de a scrie natural numai de mână versuri cu â din i, şi la culegere pe computer să scriu la fel de natural acelaşi poem cu â din a. Apoi, observ o înmulţire a scrierii fără diacritice (tip e-mail sau SMS; diacritice definitivate atât de greu în normele limbii române literare), deşi sunt cuvinte care pot fi interpretate (unele, fără sens)… E o evoluţie?

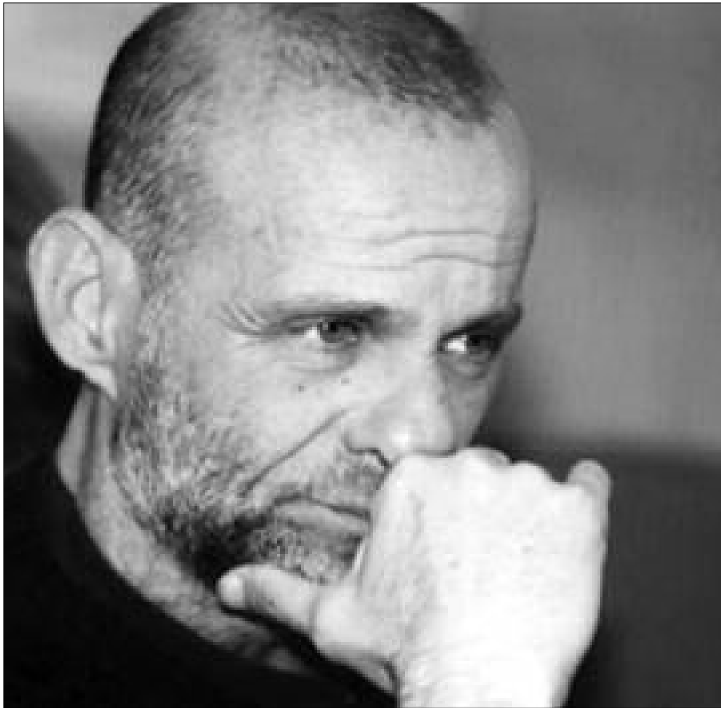
*

Pe 31 august 2013, de Ziua Limbii Române (pentru prima oară sărbătorită acum în România; potrivită după Ziua Limbii din Basarabia), la Rotonda MNLR am auzit de la universitarul Gh. Bârlea că pe planetă mai sunt 6800 de limbi vorbite (dialecte, graiuri) şi că 3000 sunt în curs de dispariţie. Că există limbi moarte – 2470 (cele mai multe în India). Mai exact? M-am uitat pe o recentă statistică făcută de UNESCO, care spune că *azi se cunosc 2724 de limbi ameninţate de dispariţie – 607 în stare critică (vorbite rar şi doar de cei bătrâni), 554 în stare severă (vorbite numai de bătrâni), 681 tranzitorii (limba maternă fiind înlocuită cu o limbă nouă), 628 vulnerabile (vorbite de copii dar numai acasă). Extincte: 254 (uitate, nefolosite din anul 1950)*. Altfel, de curiozitate: *la fiecare 14 zile o limbă vorbită dispare definitiv. În următoarea sută de ani jumătate din cele 7000 de limbi native vorbite pe planetă vor dispare în favoarea Englezei, Manadrin, Spaniolă. Ce pierdem când o limbă dispare? Statistic lucrurile stau astfel: 78% din populaţia planetei foloseşte 85 de limbi majore . 3500 de limbi minore sunt vorbite de o populaţie infimă de numai 8.25 milioane. Engleza este folosită de 328 milioane, Mandarin 845 milioane, Spaniola de 329 Milioane, Portugheza 128 milioane, Rusa 144 milioane, Hindi 182 milioane, Japoneza 122 milioane şi limba germană 90 milioane (Adrian Grauenfels)*. Cum stăm cu limba română? Gh. Bârlea sublinia că limba română face parte din cele 60 de limbi „sigure", de viitor – „dacă nu cumva în viitor se va vorbi într-o singură limbă". Dan Cristea a pomenit de caracterul misterios al formării limbii române (prin limbă descriem în afară ceea ce vedem înlăuntrul nostru). Iar universitarul Rodica Zafiu a atras atenţia asupra reacţiei naturale la globalizare, care a întărit localismul lingvistic, diversitatea funcţionând la turaţie maximă.

Pe 31 august 2013, de Ziua Limbii Române (pentru prima oară sărbătorită acum în România; potrivită după Ziua Limbii din Basarabia), la Rotonda MNLR am auzit de la universitarul Gh. Bârlea că pe planetă mai sunt 6800 de limbi vorbite (dialecte, graiuri) şi că 3000 sunt în curs de dispariţie.

RADU ALDULESCU:
„Scopul vieţii mele este mântuirea prin lucrul de zi cu zi, în care scrisul e cel mai important”

- Sunt mulţi ani de aşteptare, de absenţă greu de colorat pe harta imaginară a vieţii tale şi zone albe, nedefrişate pentru cei care te citesc.

Primul roman, “Sonata pentru acordeon”, a fost scris între 34 şi 38 de ani şi a apărut înainte de vârsta de 40 de ani. După ‘89. Nu te-a exaspeat aşteptarea...? Ai fi vrut să laşi totul şi să dispari undeva?

- Mai întâi o mică rectificare în enunţul întrebării tale. O rectificare de cronologie plus câteva precizări: Primul roman n-a fost scris între 34 şi 38 de ani, ci între 30 şi 34, adică între anii 1984 şi 1988. L-am scris, cred, fără nici o speranţă de a-l putea publica în perioada aceea, în care funcţiona cenzura ideologică şi care părea veşnică. Dumnezeu a vrut să se termine însă la un an după ce eu am definitivat romanul. Au mai durat totuşi aproape patru ani până să poată fi publicat, iar în acest răstimp am definitivat „Amantul Colivăresei”. Dacă m-a exasperat aşteptarea? E posibil. Aş vrea totuşi să cred că scrisul a însemnat şi înseamnă foarte mult pentru mine, mai mult chiar decît publicarea, promovarea şi eventuala recunoaştere prin premii – cele două romane au luat nişte premii naţionale relativ importante. Publicarea lor şi ce a urmat au avut asupra mea, într-adevăr, un efect stimulativ. Aş spune însă că mi-au hrănit mai ales nişte iluzii cu privire la statutul meu de scriitor român în epoca postdecembristă. Aş apăsa spunând: nişte iluzii deşarte, de care din fericire am reuşit să mă dezic, să-mi dau seama cum stă de fapt situaţia, după doar câţiva ani, prin ’96-’97. Am înţeles cred, atunci, că scrisul e singurul meu bun, poate cu atât mai durabil cu cât nimeni nu mă plăteşte şi nu-mi oferă nici un privilegiu pentru munca investită în cărţi, aşa încât se cuvenea să-i mulţumesc lui Dumnezeu că am reuşit să le scriu şi că mi-au ieşit aşa cum am visat, iar apoi să-i mulţumesc pentru că am reuşit să le public. Intrasem în joc pe când jocurile erau deja făcute. Prin ’95, mi-a apărut o recenzie elogioasă în „Le Monde des Livres” şi Alain Paruit a luat legătura cu editura *Nemira*, exprimîndu-şi dorinţa de a traduce „Amantul Colivăresei”. În câteva luni însă, toată povestea asta s-a sistat. Aveau să treacă aproape douăzeci de ani pînă ce cartea să poată fi tradusă pentru a apărea la o editură din Franţa. Repet: altele erau priorităţile şi jocurile erau făcute. În pofida oricăror aparenţe sau evidenţe am rămas şi continui să fiu pe dinafară. Şi iarăşi, repet, mulţumesc lui Dumnezeu că s-a întâmplat aşa. După ce mi-am asumat statutul de scriitor liber profesionist, altă iluzie, dar de cu totul altă consistenţă decât cea privind recunoaşterea, promovarea şi eventualele privilegii ce ar decurge de aici, după aceea aşadar, mi-a fost mult mai greu. Un greu despre care acum sunt sigur că a fost benefic scrisului meu şi totodată rima şi rimează cu viaţa mea de dinainte de a-mi asuma acest statut, frizând la o adică nebunia. Viaţa mea cu absenţe greu de colorat, cu zone albe, nedefrişate, cum o numeşti s-ar rezuma cam aşa: La nouăsprezece ani am ieşit din liceu şi am intrat direct în câmpul muncii, în fabrici şi pe şantiere: Policolor, Uzinele 23 August, Şantierul Centrului Civic, Tipografia Universul... Asta între ani 1973 şi 1990, iar între timp, în jurul vârstei de treizeci de ani, pe la începutul anilor 80, m-am trezit că vreau să scriu. Existau desigur nişte antecedente...

- Cum a apărut dorinţa de a scrie? Erai copil născut “într-o casă cu cărţi”... Au fost şi cărţi care te-au însoţit în drumul tău? Cum s-au numit ele?

- Faptul că m-am născut într-o casă cu multe cărţi de literatură şi că părinţii mei scriau şi citeau a însemnat desigur mult pentru destinul meu de scriitor. Nu foarte mult însă. Dacă aş fi ascultat de părinţi n-aş fi ajuns scriitorul care sunt şi, într-un anume sens mi-ar fi fost mai bine. Un bine la care aspiră de fapt orice om normal, însă eu am o anume doză de anormalitate pe care n-am decât s-o iau la pachet cu felul meu de a scrie, cu ideea mea despre literatură şi de a mă integra în mediul literar. Cât au trăit părinţii mei, ziarişti cu veleităţi literare la vârsta lor, am publicat câteva romane pe care ei nu le-au citit. Au încercat, dar nu le-au plăcut. Nici cele două foste soţii ale mele nu m-au citit şi nici cei doi copii. Gândindu-mă acum, stimulat de întrebarea ta şi privind înapoi, aş spune că dorinţa de a scrie a apărut într-o primă fază independent de cei din jurul meu, care la o adică o priveau ca pe o ciudăţenie, o nebunie, o pierdere de vreme etc., mai ales că nimeni nu mă plătea pentru aşa ceva, iar într-o a doua fază s-a legat de cei din jurul meu, deoarece ei alcătuiau lumea căreia mă străduiam să-i dau o anume expresie în romanele mele. Cum foarte frumos spui, au fost cărţi care m-au însoţit în druml meu. Foarte multe cărţi. Bună parte din ele nu le mai ţin minte şi trebuie că s-au sedimentat undeva în adâncul subconştientului dimpreună cu o sumedenie de trăiri, sentimente, senzaţii, obsesii, din care-mi extrag materia primă a scrisului. Mai uşor de ţinut minte sunt autorii, iar dintre autorii români citiţi cândva, în tinereţe, parcă ţi-am mai spus, îmi amintesc de câteva volume de poezie ale unei poete care m-a impresionat foarte tare, Lucia Negoiţă... Apoi, au fost şi sunt autori precum Tolstoi, Joyce, Kafka, Flaubert, Faulkner, John Steinbeck, Garcia Marquez, Vargas Llosa, Philip Roth şi alţi zeci asemenea lor şi pe urmă scriitori români, poeţi şi prozatori şaptezecişti mai ales, pe care la vremea respectivă, a tinereţii mele i-am citit avid, cu sufletul la gură, dat fiind că vroiam să ajung scriitor, asemenea lor. Din cărţile lor am învăţat să scriu, dar m-am format ca scriitor prin viaţa pe care am dus-o, chit că o parte din viaţa asta au însemnat cărţile. Am reţinut o formulare dintr-o carte monografie intitulată „Istoriile periferiei – Mahalaua în romanul românesc de la G.M. Zamfierscu la Radu Aldulescu” de Georgiana Sîrbu, care zice aşa: R.A. s-a format ca scriitor spărgând sodă cu barosul la Policolor... Mi se pare foarte exact şi fericit spus, iar dorinţa de a scrie a apărut într-o oarecare măsură şi de acolo, din munca şi efortul acela şi alte munci şi eforturi asemănătoare, către care am avut o anume predispoziţiei, în pofida unei repulsii fireşti. Munca fizică abrutizează, e adevărat, îţi taie pentru o vreme cheful de scris, şi totuşi. S-ar zice că revoluţia, ruptura din decembrie ’89 m-a scăpat, m-a scos din sânul ţărănimii muncitoare în care am subzistat 17 ani, cei mai frumoşi ani la o adică din viaţa unui om, tinereţea mea în definitiv. A fost greu, ca un soi de puşcărie, dar vreau să spun că a fost o glumă faţă de ce a urmat, cînd scriitor fiind am fost liber să mor de foame şi sub cerul liber. Comunismul, pe lîngă munca aceea grea, mi-a dat un acoperiş sigur deasupra capului şi tainul subzistenţei, în vreme ce postcomunismul nu m-a mai ajutat cu nimic şi mă refer aici la un sistem cultural care a dus de râpă atât literatura cât şi statutul social şi material al scriitorului. Nu mai insist: am tot disecat şi analizat fenomenul în presa culturală, şi din perspectiva situaţiei mele şi la modul general.

- A fost o luptă cu timpul / împotriva lui, ca o revanşă, deşi nu cred că un scriitor îşi doreşte neapărat ...revanşa omului obişnuit. Ai luat premii, ai apărut în celebrele liste, articolele din istoriile literaturii te-au pus într-un anume loc. Un superlativ de tipul “Radu Aldulescu este cel mai important prozator apărut la noi după ‘89” nu e uşor de dus pe umeri. Cum te vezi între colegi, privit şi de lupii tineri, în uneori atât de dezamăgitoarea lume literară?

- Am simţit adesea ceea ce tu numeşti luptă cu timpul şi împotriva lui. În răstimpurile de luciditate şi pace lăuntrică însă, pe care mă strădui să mi le apropii şi le vreau mai lungi şi mai persistente, înţeleg că această luptă este efectiv o iluzie, un zbucium pierzător de suflet mai exact. Timpul e cel care ne-a fost dat şi facem din el ceea ce ne-a fost dat să facem. La tot acest dat se adaugă desigur strădania noastră spre a ne duce crucea, care şi ea ne-a fost dată pe măsura puterilor. Tot acest ansamblu s-ar cuveni să vizeze mântuirea. Scopul şi sensul vieţii aşadar, al timpului care mi-a fost dat, este în ce mă priveşte supravieţuirea şi mântuirea prin lucrul meu de zi cu zi, în care scrisul ocupă un loc tot mai important, mai cu seamă de treizeci de ani încoace. Nu cred că aici ar fi loc pentru vreo revanşă, deoarece tot parcursul respectiv, am înţeles tot mai bine pe măsură ce am înaintat pe el, presupune o smerenie asumată în permanenţă, fără de care totul s-ar duce de râpă. Filozofia mea de viaţă pare cumva alambicată, emfatică şi totuşi se potriveşte foarte mult omului obişnuit, pe care-l invoci, dacă am înţeles, în contrapondere cu scriitorul. Mai mult sau mai puţin conştient la fel trăieşte şi omul obişnuit, eventual credincios, creştin... Din acest punct de vedere şi din altele pe care nu le mai înşir aici, dintotdeauna m-am dorit un om obişnuit. Cărţile mele sunt pline de oameni obişnuiţi, care au momentele lor de spectaculos în viaţă, cum se întâmplă altminteri şi-n realitate. Am devenit scriitor, aş zice, printr-un miracol, când viaţa mea se aşezase pe un cu totul alt făgaş. Atunci m-am despărţit cu oarecare regret-nostalgie de acel făgaş şi de omul obişnuit care fusesem, şi totuşi nu cred să mă fi despărţit niciodată definitiv. Superlativul pe care-l invoci a funcţionat o vreme, dar pe urmă n-a mai dat bine, deoarece cel mai important prozator apărut după ’89 nu era promovat prin traduceri, spre deosebire de alţii, n-avea nici un fel de privilegii, n-avea vilă, casă de vacanţă, iar uneori nici o cameră unde să scrie, trăia la limita subzistenţei, iar după toate astea avea şi mari obiecţii asupra unor elite culturale naţionale de primă mână. Pe scurt, statutul material şi social, derivând cumva din atitudinea sa faţă de nişte personalităţi ale sistemului, care se cer linse îndelung sau în cel mai rău

Cărţile mele sunt pline de oameni obişnuiţi, care au momentele lor de spectaculos în viaţă, cum se întâmplă altminteri şi-n realitate. Am devenit scriitor, aş zice, printr-un miracol, când viaţa mea se aşezase pe un cu totul alt făgaş.

caz lăsate-n pace să-şi rumege gloria şi privilegiile enorme în tihnă, nu cadra şi nu rima cu acea titulatură-superlativ, care i s-a pus la un moment dat poate în nădejdea că el se va conforma... Foarte recent chiar, cineva mi-a spus, transmiţându-mi de fapt ce gândeau alţii din suprastructura sistemului, care altminteri nu se prea deranjează să mă bage în seamă: eşti prea negativist. N-am cum să fiu pozitivist văzând ce se întâmplă în sistemul cultural şi editorial. Cum-necum, acest sistem a distrus sistematic vreme de douăzeci de ani literatura şi scriitorul, punând în locul lor te miri ce... Iarăşi nu mai insist, deoarece am analizat îndelung şi acest fenomen cu iz de genocid la care aşa-zisele elite culturale naţionale au pus umărul, şi-au dat obolul, în schimbul privilegiilor care se văd. Am mai spus, repet, necazul cu intelectualul şi omul de cultură român, aflat desigur în siajul clasei politice, este că, precum curva, s-a dus cu cine l-a plătit mai bine. A dat cum se spune onoarea pe ruşine, acum cred cu mai multă tragere de inimă chiar decât pe vremea comunismului, şi astfel am ajuns în dezastrul cultural, social şi economic în care ne aflăm. Spunând adică lucruri de genul ăsta, chiar şi într-o presă culturală de tiraje confidenţiale, obligat mi-a fost anulat superlativul respectiv.

Între colegi, mai ales între cei la care ţin, puţini altminteri, mă văd bine, mai cu seamă că am ocazia să-i văd destul de rar, la câteva luni sau mai mult. Sunt şi din cei care nu mă cunosc mai îndeaproape, cărora le-ar da mâna să mă invidieze pentru nişe presupuse privilegii ale statutului meu de scriitor... Cum să comentez? Eu unul nu invidiez pe nimeni absolut, nu m-aş vrea în pielea nimănui, oricît de glorios sau bogat.

Lupi tineri, mă rog, prea puţini sunt în vremurile astea cărora să le fi dat colţii să poată muşca, şi totuşi ei au impresia, li se dă această impresie că muşcă. Există, după cum bine ştii, tineri scriitori de top, cu două-trei romane care s-au tradus instantaneu în 5-6 limbi. Nu ştiu dacă ştii, dacă i-ai citit cumva, dar ei sînt praf şi pulbere. Există de asemenea tineri scriitori, sau mai vârstnici, vezi Şerban Tomşa, sau Cristian Meleşteu, de certă valoare, intens obscurizaţi, atât de critici cât şi de felul cum sunt editaţi-promovaţi. Există aşadar un haos al valorilor, care patronează ceea ce tu numeşti dezamăgitoarea lume literară. Dezamăgitor este în primul rând statutul social şi material al scriitorului de la noi. Ori de câte ori arăt cum s-a ajuns în această situaţie (există nişte responsabili-vinovaţi în această lume culturală şi ei au nişte nume) sunt într-un fel sau altul marginalizat. Mai mult chiar, aflu că de fapt mă automarginalizez, ceea ce n-ar fi de altfel prea departe de adevăr.

Interviu realizat de LUCIA NEGOIŢĂ

(continuare în numărul viitor)

Colocviile Argeșului

Interesul şi criza idealurilor

Magda Grigore

Dacă mediul social îl schimbă pe om sau dacă omul este cel care schimbă societatea, reprezintă o nesfârşită controversă. Prezentul, de exemplu, se confruntă cu un exces al ideii de pragmatism, manifestat în primul rând în viaţa publică, dar extins cu dezinvoltură şi asupra vieţii private. Specialiştii spun că în substratul acestui pragmatism social s-ar afla dispreţul accentuat faţă de principii, indiferenţa faţă de valorile constante (tradiţionale) şi, nu în ultimul rând, criza idealurilor. Acest context este realmente nefavorabil ideii de perfecţiune, căutare şi răbdare de a ajunge la (un) ideal şi mai ales de a ajunge la el în condiţii oneste/morale/umane. Psihologii vorbesc deja de un *abandon al personalităţii* şi spun că scopul omului în post-modernitate este obţinerea şi întreţinerea unei autonomii ideologice şi emoţionale individuale. Omul zilelor noastre se crede mai puternic decât ceilalţi, mai îndreptăţit ca alţii, mai bun ca aproapele său. Competitivitatea aceasta îl motivează paradoxal, în permanenţă, deşi este lansată pe principii greşite. Preocuparea lui constantă, obsesivă, este aceea de a atinge un succes imediat, de a vâna un avantaj, de a obţine *profitul personal*. Viaţa devine astfel un comerţ al intereselor în care *folosul* şi *câştigul* ocupă vârful priorităţilor. Chiar *ideea valorii*, spunea cândva Eminescu, *este foarte relativă*, *căci fiecare o măsoară după interesul său*. Acest lucru a fost şi este valabil şi în contemporaneitate. Interesul ştie să obţină, e ambiţios, perseverează. Mai mult decât oricând în zilele noastre *interesatul* este o tipologie vizibilă, proliferativă, uneori chiar agresivă. *Interesatul* se crede un personaj hiperrealist, face uşor abstracţie de ceilalţi, acceptă orice mijloace care îl duc spre scopul său, trece fără scrupule de la o viziune la alta şi, dacă este nevoie, de la o stare la alta. E uşor, se mişcă rapid, caută căile ocolite şi simte punctele vulnerabile ale situaţiei pe care negreşit o speculează. *Îşi vede interesul* sau/şi *îşi face interesul*. Nu este genul care umblă cu *oglinda introspecţiei* în buzunar. Este pragmatic, judecă exclusiv în funcţie de utilitatea practică şi asta înseamnă *o cuantificare* din mers a gesturilor, a relaţiilor, a gândurilor. Auzim des vorbindu-se în jurul nostru de *comportament din interes*, de *prietenii din interes*, de *conflict de interese*, de inşi care se pot atinge sau nu se pot atinge *de interesul altuia*. Observăm oameni care îşi schimbă atitudinea în funcţie de interese. Vedem interese *de unică folosinţă*. Auzim despre interesul devenit ideal. Aici trebuie să fim mai atenţi, ca să nu trăim (într-)o confuzie. Interesul este intrinsec firii omeneşti şi are, categoric, şi o conotaţie pozitivă. Preocuparea de a cunoaşte, râvna de a înţelege (un lucru/ o stare/ un om), dorinţa de a aprofunda, toate au la bază într-un cuvânt (acelaşi) interesul. Orientarea de acest tip, activă şi susţinută, (în)spre miezul lucrurilor este o calitate indiscutabilă, pe care puţini o mai posedă. Chiar şi abilitatea de a inocula altcuiva atracţia faţă de un lucru intră tot în starea de graţie a interesului. De asemenea, se declară nevinovat interesul inimii, dar acolo, cum spune o vorbă din bătrâni, *norocul face jocul*. În societate însă interesul *face şi desface*. Din lipsă de caracter, din slăbiciune şi uneori chiar din sărăcie, mulţi dintre semenii noştri devin servanţii umili ai intereselor. Dacă ne referim la confortul social ne amintim că unii istorici consideră şi crizele economice drept fenomene care *au rolul de a preveni crizele de ideal*. Altfel spus, e ideal să avem idealuri, ca o ironie a istoriei, fiindcă, social vorbind, acest lucru este o realitate perpetuă. Republica platoniană e încremenită în proiect încă din antichitate. Politica, scria Paler, *nu are principii*, *are numai interese*. Marile idealuri, religioase/naţionale/rasiste/eurocentriste, sunt în viziunea istoricilor nişte eşecuri sonore. Václav Havel medita (în apropierea morţii sale) asupra constatării că *idealurile emanate din spiritul creativ şi din gândirea critică, au devenit o povară şi un lucru de luat în râs*. Cunoscutul politician sublinia diferenţa între ideal şi iluzie, regretând faptul că omenirea *a înlocuit cu repeziciune idealul prăbuşirii comunismului cu iluzia calculului cinic, cu iluzia profitului rapid, cu iluzia că toate celelalte lucruri în afara câştigului material sunt de fapt iluzii.* Psihologia omului post-modern, în schimb, e stăpânită tot mai accentuat de cultul bunăstării. Criza de ideal comun se oglindeşte perfect, la nivel mondial, în criza de ideal individual. Cu cât auzim mai des expresii de genul: angajatul ideal, partenerul ideal, vacanţa ideală, familia, slujba, casa şi maşina etc. – idealul se închide în el însuşi, se depărtează, iese din context. Ne confruntăm cu un fel inedit al *dezmembrării* ideii de ideal. Filozofia spune că are şi el/conceptul, partea lui de vină - e (prea) teoretic, se referă (doar) la gândire, e spiritual, e *imaterial*, nu poate exista decât în mintea noastră şi prin urmare este veşnic intangibil. Nu se poate proba. Mai rău, sfârşeşte în autosuficienţă şi în mulţumire de sine, îl face pe om să stagneze, îl trece în rutină, îi deturnează chemarea, ucigând astfel singura plăcere de durată a vieţii. Idealul este făcut parcă să meargă mereu înaintea noastră, să ne deschidă drumul ca o călăuză, să joace fantasmagoric ca o fata morgana. Nobleţea idealului neatins este de fapt nobleţea vieţii adusă ofrandă.

Criza de ideal comun se oglindeşte perfect, la nivel mondial, în criza de ideal individual. Cu cât auzim mai des expresii de genul: angajatul ideal, partenerul ideal, vacanţa ideală, familia, slujba, casa şi maşina etc – idealul se închide în el însuşi, se depărtează, iese din context.

Mai avem idealuri? Câţi dintre noi mai au puterea, răbdarea şi încrederea să lupte cu/pentru ele, nu se ştie precis, dar trebuie să recunoaştem că fiecare dintre noi am putea face un exerciţiu de apreciere/de identificare a *gradului de disoluţie a coerenţei* propriei vieţi în lupta cu această *idee*. Puţini, din ce în ce mai puţini, ştiu să se orienteze conştient/ metodic/fără abatere spre o direcţie unică şi să(-şi) sacrifice timpul tot *aceleia*. Timpul şi pasiunea. Să cristalizeze un scop şi să nu se despartă de el decât în moarte şi poate nici acolo. Teologii şi filozofii vorbesc insistent de cele *10 idealuri ale omului universal* care alcătuiesc *stindardul valoric al umanităţii* pe care îl avem fiecare în sinele nostru şi fără de care fiinţa noastră nu ar fi niciodată împlinită/deplină/totală. Ele sunt *iubirea*, *cunoaşterea*, *forţa*, *binele*, *adevărul*, *frumosul*, *libertatea*, *dreptatea*, *unitatea*, *absolutul* - care

cumulează *perfecţionarea/desăvârşirea/integritatea/totalitatea*. Dacă atingem aceste idealuri/scopuri nobile ale vieţii, abia atunci ne armonizăm într-o manieră superioară (,,etica armoniei”), cu noi înşine în primul rând, dar şi cu toţi ceilalţi, indiferent de statutul şi de performanţa lor. Idealul este o flacără vie, un foc aprig, o lumină care poate să deruteze, *să înfricoşeze*. Doar creatorii se mai apropie de ideal imitând la scară redusă creaţia *ideală* a lui Dumnezeu, unică, meritorie, inimitabilă. Posibilă în cer, nu pe pământ. Aici probabil nu există decât un singur ideal, numit inspirat de Stanislaw Jerzy Lec, *idealul sclavilor* – acesta ar fi un *târg unde sclavii ar putea să-şi cumpere stăpânii.*

George Vulturescu

Poeţi prin mâzgă: fiecare spre moartea lui

Încă îi mai ţin în cenuşile Ochiului meu Orb,

încă nu-i las să plece de tot fără urme

cu ochii lor văd prin mâzgă

cum năvălesc viespii din Turn în Sătmar

şi se aşază pe mierea noastră cea de toate zilele...

.... Mâzga cădea peste noi în oraş
din cer, de pe zidurile Turnului cu Viespi:
pielea făcea solzi sub atingerea sa râioasă,
ne târam cu ei pe coridoare, prin cafenele şi-n
odăi precum reptilele printre grohotişuri.

Purtam cărţi în genţi şi ziare din capitală
cu versurile noastre ciopârţite;
aveam pe cămăşi pete şi broderii: purpura fluturilor
de pe felinare şi borhotul Miezului de Noapte.
Mâzga se rotea în jurul capetelor noastre
precum funiile de ştreang şi ne şoptea:
„În Sătmar[1] *nu se va naşte nici un poet...*
Pe paturile lui de fier se zvârcolesc femei sterpe:
viespii cu aripi forjate din Turn le ademenesc auzul..."

Eram străini în oraş:
Dorin Sălăjan[2] venise din Sărvăzel;
Alexandru Pintescu[3] era născut în Zalău;
Ion Baias[4] avea părinţii moroşeni în Vetiş;
Ion Vădan[5] era din Gelu;
Ion Ghiur[6] din Păulean;
George Boitor[7] se născuse în Supurul de Jos;
Paul Grigore[8] în Cămârzana;
Emil Matei[9] în Apa...
Ştiau să pună monezile pe ochii morţi ai
fântânilor; ţineau fierul de călcat al lui Lautreamont
alături de pâinea cea de toate zilele; îngheunchiau să
ridice de pe trotuar puii de cuc căzuţi din felinare;
ştiau la ce visează pivniţele de sub blocuri...

Vocile lor prin mâzgă:
„Ce se mistuie în piatra zidurilor:
monograma sau litera?..."
„În Sătmar numai în capul lui Ion Baias sunt
felinare: să ne luăm după fluturii lor smintiţi?..."
„Barbarii lui Kavafis sunt singura soluţie!
Ei cumpără berea şi oraşul prosperă: hai, scoateţi-vă
muierile sterpe din case..."
„Uneltiţi, uneltiţi:
e ora viespilor din Turn, ascundeţi fagurii de miere..."

Nu ne grăbeam acasă la neveste sau
la birourile de funcţionari ai Turnului cu Viespi.
Până la glezne, până la brâu
mâzga ne însoţea: o întindeam pe paginile poemelor
precum untul pe pâine; intra în noi ca şi votca
cu globul ei fosforescent în care îngerii ne aşteptau
răbdători: oglindă contra oglindă...

„Am un bar în suburbiile Someşului, îi amăgesc.
Acolo vin plutaşii şi barcagiii, vânzătorii de sare,
acolo beau ceaţă şi vând ceaţă femeile ceţii..."
„Al dracului Ochiul Orb al lui Vulturescu, râde
Alexandru Pintescu. Să ne salvăm prin coridoarele şi
firidele lui şapte zile şi şapte nopţi:
prin cenuşile lui încălţările noastre de zece ocale
sunt ca un şnur de mătase... "
„Azi am lăudat pe mai-marii zilei în ziare,
ni se confesează Dorin Sălăjan. Mă pedepsesc şi scuip
în ochiul meu din pahar ...."
"Îmi vine să mă fac piatră în zid, suduie
Ion Baias, să aştept nebunul cetăţii să mă smulgă
şi să mă azvârle în capul Generalului din Turn!..."

Rătăceam prin mâzgă[10] zile şi nopţi...
Limpid şi râioasă mâzga ne împresura umerii
şi gâtul ca un ştreang şi ne şoptea:
„**Nici un poet nu se va naşte în Sătmar –**
unii vor veni aici doar ca să moară,
alţii vor pleca repede să-şi găsească moartea în altă
parte..."

Dintre ei au venit doar ca să moară aici:
Dorin Sălăjan, *Emil Matei*, *Ion Baias*, *Ioan Bran*[11]...
Ceilalţi au plecat degrabă să moară în altă parte:
George Boitor, sub roţile trenului la Ploieşti;
Ion Ghiur, într-un spital din Timişoara;
Paul Grigore, hăituit de securitate la Bucureşti;
Alexandru Pintescu, moare sărbătorind
Sfintele Paşti la Vatra Dornei;
Ion Vădan la Cluj, sperând să redreseze editura
„Dacia";
Petru Bran[12], primul poet al **Mărgăritarelor**[13] româneşti
din Sătmar, se stinge în spitalul de nebuni de la Budapesta;
Dariu Pop[14], moare la Cluj, izgonit de partidele politice
din învăţământul judeţului;
Sfura Dumitru[15], ale cărui versuri le cânta Eminescu,
nici nu mai ajunge din Vezendiu în oraş, ci moare
la Oradea ...

Le-am pus tuturor plăci comemorative pe
case şi străzi:
în literele lor dansează flăcări
flăcări ies noaptea pe străzi şi dansează
şi aprind felinare în oraşul unde nu există felinare.

Îi mai aud eu care i-am însoţit prin mâzgă:
„Doamne, nu e mâzgă, ci găinaţ de buhă..."
„Dacă am pleca toţi din mâzga de sub Palatul
Administrativ?..."
„Turnul cu Viespi horcăie ca un gât retezat,
cum ne-a avertizat Apollinaire..."
„Ce vor face guvernanţii şi ispravnicii din Turn
fără orăcăitul nostru...?"
„Fără viespi, cum ne vor stăpâni auzul...?"

Încă îi mai însoţesc, încă mai cobor cu ei
prin oraşul de sub Turnul cu Viespi
– unde se intră doar cu talanţi pentru slavă
şi unde târfele dregătorilor sunt
cuvioase şi sterpe şefe de birouri –
Încă îi mai ţin în cenuşile Ochiului meu Orb,
încă nu-i las să plece de tot fără urme
cu ochii lor văd prin mâzgă
cum năvălesc viespii din Turn în Sătmar
şi se aşază pe mierea noastră cea de toate zilele...

Note:

1 Numele vechi, **Sătmar**, pentru **Satu Mare** a fost susţinut de N. Iorga într-o scrisoare din 1922 către Anton Davidescu, fondatorul ziarului „Satu Mare": "... Menţin că numele bun e acela pe care-l dă poporul: *Sătmar*".

2 Poet (n. 1948 - m.2005);

3 Poet, eseist, traducător (n. 1947 - m.2003);

4 Poet (n. 1950 - m. 2005);

5 Poet, editor (n. 1949 - m.2012);

6 Poet (n. 1938 - m. 2012);

7 Poet (n. 1934 – m. 1976);

8 Poet, eseist (n. 1952 – m. 1989);

9 Poet (n. 1947 – m. 2001).

10 „Mâzga" era porecla lui **Ştefan Mâzgă**, fiul cu destin de fugar („*Stephanum Weida profugum ex Moldavia*") al voievodului Ştefan Lăcustă (1532-1540), urmaş al lui Ştefan cel Mare. Pretendentul la tron se stabilişte în cetatea Sătmar şi primeşte în stăpânire pământurile pustii ale satului Hodişa pentru servicii aduse Casei Habsburgice. Moare aici, sărac şi părăsit, în 1594.

11 Poet autodidact, a scris paralizat pe pat 23 de ani (n. 1942- Bârsăul de Jos, m. 1988).

12 Protopop şi dascăl în Satu Mare, – fondează prima catedră de limba şi literatură română (31 dec. 1862) în oraş şi „*Societatea de lectură a elevilor români"* (n. în Tohat, Sălaj, 1821 – m. în 1877).

13 Primul volum, tipărit în limba română (titlu întreg: „**Mărgăritare séu sentintie poetice; filosofico-moralo-estetice**") în oraş, Satu Mare, 1874.

14 Revizor şcolar în Satu Mare, poet, pictor şi autor de piese de teatru. A înfiinţat reviste de cultură (*Ţara de Sus*, 1921) şi a organizat învăţământul românesc din judeţ.

15 Poet, preşedinte al „*Societăţii de lectură*" a studenţilor din Oradea Mare. Poeziile sale au devenit cântece: „*La vinu*" era dintre cele preferate de M. Eminescu (n. 1831 – m. 1858).

poesis

George Stanca

Calafat - capitală folk și poezie

Din prima zi de august orașul dunărean Calafat a fost invadat. Apoi ocupat. De-a binelea. De muzică folk. Și de poezie. Folkiști celebri și poeți. Poeți și folkiști în același timp. Cantautori care au lansat și discuri noi, dar și volume de poezie inedite. La fiecare prânz în centrul orașului, cu primarul în frunte, se întâmpla o lansare. Unii localnici se apropie discret, ascultă, urmăresc, alții trec grijulii pe partea ailaltă, parcă spre a nu se infecta. Oamenii și gusturi. Garanția că nu îi mușcă nimenea este însuși primarul Mircea Guță. Așa că: vino, neamule, ține aproape, că nici nu știi ce pierzi..., pardon, asta e de la Caracal citire...

De 15 ani se tot întâmplă acest lucru. Calafeteanul s-a obișnuit cu piața populată de pletoși și pletoase. Și capete rase, „skinheads", ca al lui Ovidiu Scridon, Adrian Maftei, poetul, sau Nicu Alifantis, Doru Stănculescu, Eugen Avram. S-a obișnuit cu muzica sau cu vorbele rostite, puțin înainte de prânz, până să îl omoare soarele acid al începutului de august. Sau, același calafetean, intrând la „Club OK" - centrul spiritual și material al taberei, căci așa se cheamă fenomenul, „tabăra folk" - sau plimbându-se prin centru, fără să se sperie sau să creadă că-s vedenii, să dea nas în nas cu Vintilă, Baniciu, Alifantis, Maria Gheorghiu în original... Toți lejeri, în pantaloni scurți, cu ochelari fumurii de vedetă, cu șepci sau pălării pe cap, obiecte care te protejează de soare și de curioși... deși la Calafat vânătorii de autografe nu au agresivitatea occidentală, de pildă. Ei, fanii, preferă să vină seara, să se adune în hala deschisă a fostei vămi, desființată de noul pod ce leagă orașul de Vidin, și să urmărească recitaluri în trombă, cu duiumul, cu toptanul, printr-o ordine făcută de șeful suprem Dan Vană... Ca apoi, după recital, la o bere, un suc, să atace vedeta la autografe. Pe scurt spus, orice amator de folk venit seara în port era ca peștele-n Dunăre. Plutea în songuri, texte și chiar poezii rostite de autorii lor. Căutând unele similitudini, însă, cu tot libertinajul sau lipsa de protocol, nu am putea spune că am avut de-a face cu un mic Woodstok. Fiindcă mai toți invitații au locuit civilizat, cu apă și canal la dispoziție, iar nu în corturi și cu toalete mobil-comune... O îmburghezire totală, ar spune un hippy al anilor '60. Dar suntem deja în secolul 21. Bref!

Și dacă am rămâne pe linia unor contradicții sau contraziceri, am avut suportul de a numi „capitală" locul taberei, fiindcă deși aproape în paralel s-au desfășurat și alte evenimente similare, la FolkYou sau Gărâna, mai toți participanții de acolo - de exemplu Baniciu, Imre, Vintilă, Scridon - au trecut, dar nu au zăbovit. Aici, la Calafat, au stat. Au cântat. Mâncat. Băut. Distrat... și mai ales comunicat. Ce anume, în afară de a-și prezenta noile cântece? Un nou statut al taberei: acela de a deveni una de folk ȘI POEZIE. De fapt, cum e în realitate, dar nu se i spune în titlu. Apoi, s-a discutat și, sper, adoptat la propunerea subsemnatului, problema - da, culmea! - salvării patrimoniului folkului românesc. Adică, în ceea ce-i privește pe tinerii artiști, debutanți mai ales, de la anul să vină cu piese de top ale dispăruților din folk, dispăruți sau retrași. Vali Sterian, Gil Ioniță, Tatiana Stepa, Mihai Diaconescu, Valeriu Penișoară... Și, de ce nu, revoluționarul Pațurcă? Eu, unul, posed o listă întreagă de astfel de cântece, iar Teodora Ionescu, proaspăt pensionar RRA, titular cu state de emisiuni folk, cunoscând o întreagă arhivă, cardex, de unde tinerii aspiranți, și nu numai, se pot înfrupta.

O listă a participanților deloc exhaustivă este impresionantă, întregește, confirmă conceptul de „tabără de folk și poezie" și atinge după o socoteală făcută pentru noi de Dan Vană și anexată materialului prezent: 55 de participanți la acțiuni. În: 1. recital de muzică folk; 2. recital de poezie; 3. lansare carte, îndeobște de versuri. Ceea ce îl bucură pe poetul din subsemnatul e faptul că multe lansări de carte au aparținut folkiștilor înșiși. Fie Nicu Alifantis, Ovidiu Mihăilescu, Ovidiu Scridon ori Ioan Mateiciuc. Seară de seară, de la 9 până când se termina, răsunau cântece și versuri. Principiul: cântă cine vrea, cât vrea, dacă vrea. Impresionante au fost și recitalurile unor trupe venite din afară: Denvar Project International din Bulgaria, cu aport românesc Sorin Minghia, personaj istoric al taberei, de fapt, unul dintre întemeietori; Stefan Gheraksiev, Neli Kalâceva, Rosen Paskulov și Grupul „Rasă Rară", toți din Bulgaria, „Misteria Carpatica" - condus de Cristian Vagner, din Serbia.

Doar câteva excepții celeste fură. Cum, spre exemplu, debutul Theodorei Ionescu - de o viață fan folk și redactor de specialitate la RRA -, ca poetă, cu cartea „Boala vindecărilor", de o sensibilitate și o vibrație aparte. Calități remarcate de cel care a prezentat-o. Subsemnatul. Care la rândul lui a lansat cele cca. 800 de pagini de critică, materiale bio-bibliografice, dar mai ales de poezie, publicate de Ed Pricepss din Iași, sub titlul „Cu tandrețe maximă".

Apoi, la categoria celor care au lansat numai carte, se adaugă poeții Andrei Maftei, Clara Mărgineanu, Bogdan Grosu, Sorin Poclitaru, Ciprian Paul Mihai. E momentul să abordez și un subiect delicat al taberei, mai ales că el s-a manifestat, e drept, cu discreție, fără a stârni valuri, dar declanșând destule ironii și animozități. Este vorba despre așa numita „poclitarizare a folkului românesc". Adică, o mare parte dintre participanți, cei tineri în special, majoritatea venind din spațiul moldavo-bucovinean, inclusiv Adrian Bezna, plus bănățeanul Vasile Mardare, ambii consacrați, au apelat la, sau exclusiv la..., texte sau poeme scrise de bardul din Gura Humorului. Reacția ostilă a venit clar de la vechea generație de folkiști care au trecut cândva prin experiența Adrian Păunescu. Cu diferența că, totuși, deși excesiv, Păunescu scria genial... E doar, aceasta, o constatare de fapt. Căci nu e problema noastră. Noi chiar, cu toate resentimentele prezente, ne-am exprimat în paginile *Adevărului* favorabil despre o carte recentă a lui Poclitaru, dar... - ar rămâne în aer acest „dar"... - fiindcă monopolizarea textelor de către o singură persoană degajă miroazne mai puțin plăcute, semănând nu musai a dictatură, ci mai degrabă a monotonie... olfactivă. Punct.

A mai fost un moment deosebit. Reprezentația de la Cetate în prezența și la reședința poetului Mircea Dinescu și a distinsei sale soții, Mașa. Un loc de vis pe care numai sensibilitatea unui poet l-ar fi putut alege, adapta și anima. Dar și un spectacol lung și minunat cu muzică Andrei Păunescu, Emeric Imre, Gyuri Pascu, Radu Gheorghe, Florentin Budea, și poezie în recital cu subsemnatul și I. Mateiciuc... Repet, în prezența amfitrionului. Care nu a scăpat niciun detaliu al reprezentației. La care a avut și el câțiva invitați: omul de afaceri Gigi Nețoiu și primarul localității, cu anturajele lor. Fie că, în prima etapă, Dinescu a vizionat din balcon sau, apoi, de la o masă pusă în preajma conacului, paralelă cu aceea a artiștilor, el a fost prezent mai tot timpul. Este drept că nu s-a dus personal să salute chiar pe toți necunoscuții... Spun asta, contrazicând în numele realității ceea ce deformat și tendențios ar putea scrie pe Facebook un complexat. Anume, cum că Dinescu nici nu a apărut prin preajmă...

Organizarea lui Dan Vană - care trebuia să ordoneze o masă amalgamată de, fabulăm și noi: voci răgușite, jazzbandiști cașlaguriști, indivizi pur și simplu, cântăreți paranoici, baritoni închipuiți, soprane surexcitate și isterice, vedete de carton cu inși talentați de la mama lor, vedete autentice, mituri în viață, zeități... - a fost exemplară. Căci cu materia primă existentă nu ai cum să atingi perfecțiunea. Calm, răbdător, civilizat, manierat, el a suportat cu seninătate sub privirile din umbră ale Cristinei-soția și ale Cristinei-directoarea toate asperitățile dar și extazele, vârfurile manifestării.

Căci recitaluri precum au fost cele susținute de Mircea Vintilă și apoi de Nicu Alifantis, Gyuri Pascu au fost, fiecare în parte, un adevărat regal. Apoi, credem noi, elementul surpriză al taberei fu „lansarea la apă", debutul inedit al cuplului Maria Gheorghiu - Daniel Iancu, cu *Patria* sa, el fiind concomitent și producător, pe lângă solist, folkist, creator. Vom urmări cu interes acest cuplu.

...recitaluri precum au fost cele susținute de Mircea Vintilă și apoi de Nicu Alifantis, Gyuri Pascu au fost, fiecare în parte, un adevărat regal. Apoi, credem noi, elementul surpriză al taberei fu „lansarea la apă", debutul inedit al cuplului Maria Gheorghiu - Daniel Iancu, cu *Patria* sa, el fiind concomitent și producător, pe lângă solist, folkist, creator.

Multe ar mai fi de spus despre consistența intelectuală a celor șapte zile de Calafat; despre atmosfera încinsă de la clubul OK, unde ochii patronilor Costinel și Mihaela fură mereu treji;

unde calitatea și diversitatea alimentelor și a lichidelor frapate au fost peste media unei tabere. Și asta, deoarece gustul cuplului patronal e orientat spre muzica folk. Pe scurt, cei doi au pus suflet în bucate;

despre recitalurile de pe plaja danubiană de la Bașcov, unde s-a cântat la 40 de grade Celsius; despre incursiunile, ieșirile în mase ale lui Doru Stănculescu, mândru de noua sa producție discografică, elaborată în studiourile marelui Dan Andrei Aldea din Munchen;

despre prezența inexplicabilă, misterioasă a lui Sorin Minghiat, factorul cel mai activ în alți ani ai taberei...;

despre apropierea celor din „linia a doua", cum se autointitula ca lider Eugen Avram, de cei din prima linie, deja clasici. Și mă refer aici la însuși Eugen Avram, Walter Ghiculescu - ins tenace, talentat, persistent în stil, Ov. Mihăilescu - poet și folk-rocker deopotrivă, Adrian Beznă - cvasi consacrat, Ov. Scridon - idem, Daniel Iancu în noua ipostază, Silvan Stăncel, Florin Thomits, Florin Camen etc.

Obiectivele atinse ale taberei dau suportul unor viitoare deziderate. Unul ar fi acela ca pustia fostă vamă să se transforme într-un centru cultural. Apoi, repet, adăugarea poeziei la tema, la titulatura taberei. Și, pe cât se poate, evitarea paralelismelor cronologice cu Gărâna sau FolkYou. Căci una e FolkYou Vamă și alta Tabăra Folk Vană...

Oricum, concluzia acestei tabere s-a tras ulterior la festivalul frățesc de folk de la Tg. Jiu. Cu Viorel și Iani Gârbaciu organizatori. Tată și fiu, transmițându-și ștafeta... Eminescizând nostalgic, putem spune că

Viitor de aur Folkul nostru are!

Mircea Bârsilă

În viziunea lui Platon, căderea lumii a avut loc prin retragerea Zeului din lume – şi odată cu el şi a celorlalte zeităţi care aveau grija anumitor părţi ale Universului. „Lăsând la o parte maneta cârmei”, un mare număr de vieţuitoare a murit datorită tulburării şi cutremurului provocate de schimbarea sensului de rotaţie a Universului (mişcarea ciclică retrogradă). Neamul oamenilor fericiţi a supravieţuit în număr mic, iar supravieţuitorii au fost supuşi unei stranii şi neprevăzute inversări a devenirii individual.

Mitul Vârstelor omenirii. Reverberaţii literare

Nostalgia Veacului de aur este prezentă, în felurite versiuni, în mitologia tuturor popoarelor. Expresiile generice Krta-Yuga, Aurea aetas, Edenul primordial, Edenul pământesc (şi altele) idealizează, dintr-o perspectivă mitică, îndepărtatele începuturi ale omenirii. Un timp fericit – un timp al stării de perfecţiune pământească, pe care mitologiile de pretutindeni îl situează, de obicei, în trecut – învăluia, în acele vremuri aurorale, existenţa umană. Toate popoarele – afirmă Erwin Rohde – *„situează de obicei starea de perfecţiune pământească într-un trecut îndepărtat. Multe popoare vorbesc despre o vârstă de aur şi despre felul în care omenirea s-a îndepărtat treptat tot mai mult de ea”* (Erwin Rohde, *Psyché*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1985, pp. 86-87, traducere şi cuvânt înainte de Mircea Popescu). Expresia „de obicei” folosită în textul citat este justificată de faptul că există şi mituri în care Vârsta de aur este plasată în viitor, la începutul unei noi etape aurorale ce va urma după sfârşitul – purificator şi regenerator – al Lumii. În textele orfice, în odele lui Pindar, în dialogurile lui Platon (*Omul politic*, *Legile, Republica* …), în scrierile unor filosofi eleaţi, dar şi în unele scrieri satirice se găsesc aluzii şi chiar şi referiri ferme la utopicele Vremuri de Aur ce vor veni într-un viitor nu prea depărtat, când oamenii vor avea înţelepciunea de a renunţa la toate relele ce caracterizează etapa „de fier” a existenţei umane. În *Bucolica IV (Pollio)*, de pildă, începutul Veacului de aur bate deja la uşile oamenilor. Vergiliu „cântă” apropiata întoarcere a domniei lui Saturn *(„Se întoarce şi Fecioara şi saturnica domnie”*) şi vesteşte coborârea enigmaticului prunc din cer, pe care teologii creştini l-au identificat cu Iisus: *«O progenitură nouă se coboar-acum din cer./Pruncului cu care, însă, veacul, mai întâi, de fier/Va-nceta şi-n toată lumea cel de aur va să vină./(Febus chiar acum domneşte) ocrotire dă-i, Lucină!/Faima veacului va-ncepe chiar sub consulatul tău/Pollio!* (Vergiliu, *Bucolice. Georgice*, EPL, Bucureşti, 1967, trad. de Teodor Naum).

Dinamica vârstelor omenirii este marcată, în vechile mitologii, de legea unei continue *decăderi*. Oamenii Vârstei de Aur aveau o viaţă fericită şi incredibil de lungă în comparaţie cu cei din ciclurile următoare şi mai ales cu cei din epoca Vârstei de Fier. La acest trecut proiectat în illo tempore se referă şi Eminescu în prima strofă a basmului versificat „Fata-n grădina de aur” :*„A fost odat-un împărat, el fu-ncă/În vremi de aur ce nu pot să-ntorn./Când în păduri, în lacuri, lanuri, luncă/Vorbeai cu zeii de sunai din corn.”*

Sensul mitului Vârstei de Aur nu poate fi redus la rostul de „refugiu himeric din realitatea unei vieţi mizere” şi, respectiv, la acela de „formă pasivă de protest” faţă de prezentul ostil, cum presupune Lileta Stoianovici-Donat în *Mitul Vârstei de Aur în literatura greacă* (Editura „Scrisul românesc”, Craiova, l981, p. 17). O asemenea lectură a raporturilor omului cu „zilele fericite din vechime”, o lectură potrivit căreia mitul Veacului de aur «*este „soarele iluzoriu” al oprimaţilor* (...), *visul celor slabi*, rodul neputinţei lor de împotrivire în faţa necesităţii naturale şi a forţelor sociale care îi apăsau» (ibidem, p.32) minimalizează componenta transfigurătoare, o componentă poetico-religioasă, a gândirii mitice. Factorii istorici au rolul lor, un rol determinant, în constituirea acestei utopii, dar respectivul adevăr nu îndrituieşte excluderea elementelor strict spirituale care vor fi participat la constituirea mitului în discuţie, precum idealizarea colectivă a strămoşului, a eroului totemic (civilizator) şi, implicit, a Timpului în care a trăit acesta (vezi E. Durkheim, *Formele elementare ale vieţii religioase*, Ed. Polirom, Iaşi, 1995, p. 386, trad. de Magda Jeanrenaud şi Silviu Lupescu), bergsoniana *facultate fabulatorie* a spiritului uman menită să întreţină elanul vital al omului, *funcţia sublimantă* a supra-conştiinţei în care se înrădăcinează gândirea religioasă (vezi Paul Diel, *Divinitatea. Simbolul şi semnificaţia ei*, Ed. Institutul European, Iaşi, 2002, trad. de Mihai Avădanei) sau *funcţia sărbătorească a memoriei*, o funcţie specială care facilitează accesul la ceea ce este diferit de realitatea vizibilului şi a timpului prezent, ca *timp profan*. O asemenea funcţie a memoriei este activă şi astăzi, în timpul sărbătorilor de iarnă, când omul trăieşte bucuria actualizării evenimentelor mitice şi a „şansei de a-şi transfigura existenţa”.

În mod firesc, amintirea „Vârstei de aur” a trecut printr-un îndelungat proces de interferenţă cu aşa-numitele *topos-uri ale fericirii*: orfica Insulă a Fericiţilor, Cîmpiile Elizee, Paradisul terestru numit Arcadia, Paradisul celest destinat sufletelor celor „aleşi”, lumea din universul mitic al colindelor religioase şi din anumite basme, fericitele ţinuturi feniciene sau cele hiperboreene unde nu se putea ajunge *„nici pe corabie, nici pe jos”*, ci doar în mod miraculos. Totuşi, Perseu a izbutit să ajungă, prin iscusinţă şi curaj, la hiperboreenii care-l slăveau pe Apolo. Următoarele versuri sunt întru totul semnificative în privinţa contaminărilor dintre imaginarele topos-uri amintite:*„Musa de-asemeni nu-i departe/De obiceiurile acestora... Toată vremea/Horele fecioarelor, cîntul lirelor şi melodiile flautelor/ Se revarsă... Cu dafin de aur încopciindu-şi pletele,/Ospătau bucurîndu-se. Boii însă nu-i ating/Şi bătrîneţea distrugătoare nu cutremură/Seminţia sacră...Trufia şi lupta sunt departe de ei./Locuiesc de prigoana/Lui Nemesis apăraţi*” („Pythianica a zecea”, III, în Pindar, *Ode II*, Editura Univers, Bucureşti, l975, trad. de Ioan Alexandru, introducere şi note de Mihail Nasta).

În antica tregedie *Bacantele*, lumea vrăjită de Dionysos este atât de darnică, încât „cei posedaţi” de frenetica divinitate văd în jurul lor râuri de lapte, de vin şi de nectar de albine: *„Iar în juru-ţi curg râuri de lapte, de vin şi nectar de albine, Şi-adie miresme ca din tămâi siriene*”.

Următoarele versuri extrase din *Eneida* (Cartea a VI-a) se referă la fericitele lăcaşuri ale Câmpiilor Elizee, unde sufletele se bucură, într-o natură idilică – şi detemporalizată – de cuvenita răsplată post-sepulcrală*:...„locuri frumoase, cu mândreţe de dumbrăvi/şi cu păduri bogate, lăcaşurile fericiţilor./Aici un aer mai curat scaldă cîmpiile/Într-o lumină trandafirie”..*

În mitul hesiodic al Vârstelor omenirii, au fost unificate *„două tradiţii diferite, de bună seamă independente la origine: pe de o parte, mitul genealogic al vârstelor, legat de simbolismul metalelor şi care povestea declinul moral al umanităţii; pe de altă parte, o diviziune structurală a lumii divine ce urma să fie explicată prin remanierea schemei mitice primitive în vederea introducerii unei* vârste a eroilor“[1] (Jean-Pierre Vernant, *Mit şi gândire în Grecia antică*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1995, p. 33, trad. de Zoe Petre şi Andrei Niculescu). Cele cinci vârste – Vârsta de aur, Vârsta de argint, Vârsta de bronz, Vârsta eroilor şi Vârsta de fier – au specificul lor, iar Hesiod face cunoscut şi destinul, dincolo de moarte, al acestor „generaţii” ale omenirii.

În viziunea lui Platon, căderea lumii a avut loc prin retragerea Zeului din lume – şi odată cu el şi a celorlalte zeităţi care aveau grija anumitor părţi ale Universului. „Lăsând la o parte maneta cârmei”, un mare număr de vieţuitoare a murit datorită tulburării şi cutremurului provocate de schimbarea sensului de rotaţie a Universului (mişcarea ciclică retrogradă). Neamul oamenilor fericiţi a supravieţuit în număr mic, iar supravieţuitorii au fost supuşi unei stranii şi neprevăzute inversări a devenirii individuale (vezi Platon ,*Omul politic*, 270 d-e). Prin schimbarea sensului de rotaţie a Universului, vârstele îşi schimbă evoluţia firească în una contrară (inversă): cei morţi se întorc la viaţă, iar bătrânii ajung, trecând prin toate etapele, la copilărie, dispărând, apoi, în neant. Dacă în epoca dinaintea schimbării, când vieţuitoarele **nu** se năşteau unele din altele, ci din pământ, şi când nu existau războaie, vrajbe, constituţii sau proprietatea asupra femeilor şi copiilor şi nici obiceiul ca vieţuitoarele să se mănânce unele pe altele, în perioada următoare, cea a mişcării retrograde, oamenii nu se mai nasc din pământ, ci unii din alţii *„imitând şi dând urmare, toate dimpreună, schimbării Universului; de fapt, şi imitaţia gestaţiei, a naşterii şi a creşterii urmau cu necesitate tuturor celorlalte; căci nu mai era posibilă naşterea unei vieţuitoare în pământ din componente diferite, ci, aşa cum Universului îi fusese dat să fie conducătorul propriei mişcări, tot astfel, deci, le era dat şi părţilor, luate separat, ca, atât cât le sta în puteri, să conceapă, să nască şi să crească din ele însele, dintr-un impuls asemănător*“ (Ibidem, 274 a – b).

„Căderea” lumii şi lupta cu existenţa încă de la începutul „Vârstei de fier” l-au atras şi pe Vergiliu, în cea dintâi Carte a „Georgicelor”. Jupiter, mâniat, a ascuns focul, a adus otrava viperelor, a poruncit lupilor să prade şi a retras fericirea din lume silindu-i, astfel, pe oameni să născocească felurite unelte din lemn şi din fierul necunoscut până atunci, spre a face faţă cumplitelor vitregii ale naturii („Munca ogorului.Cartea I”(„Georgice”), în Vergiliu, *Bucolice. Georgice*, EPLU, Bucureşti,1967, versurile 125-140; 143-159, trad. de D. Murăraşu)

Vârstele omenirii sunt reprezentate, în Infernul lui Dante, de figura bătrânului (de pe muntele Ida) ale cărui lacrimi unite formează fluviile infernale: *Şi-n munte sus, ca bradu-înfipt în stîncă,/şade-un bătrîn cu spata-n răsărit/şi către Roma ochii lui şi-aruncă./Din aur fin e capul lui cioplit/şi piept şi braţe din argint, ocale,/iar pântecul de-aramă-i făurit./Piciorul stîng e din oţel de zale,/iar dreptul e din lut şi rezemat/stă-n el pe stei, smuţindu-se din şale./Afar' de cap, tot trupu-i e brăzdat,/de crăpături din care curg agale/de lacrimi stropi şi muntele-l străbat,/pîn ce-ajung în iad să se prăvale,/şi-aici sînt Flegeton şi Stix, precum/şi Aheron; se scurg apoi în vale,/ de unde-n jos nu-i chip să-şi facă drum;/Cocito-i zice-acelui jalnic rîu şi-l vei vedea;/deci alta nu-ţi mai spun”.*((Dante Alighieri, *Infernul*, Cântul 14, vs. 103-120, trad. de Eta Boeriu).

Aluzia alegorică la vârstele omenirii fuzionează, în poemul „Demonism”, de Eminescu, cu miturile „de origine” potrivit cărora lucrurile lumii (cerul, pământul, munţii, iarba, apele, etc.) s-au născut din trupul unei făpturi rele, monstruoase, ucise, în mod violent, de adversarul său, precum Tiamat în poemul mesopotamian al creaţiei (Enuma Eliş). Din leşul Titanului înfrânt nu s-au născut numai oamenii, ci şi pădurile, apele, aurul argintul şi fierul: *„Titan bătrân, cu aspru păr de codri,/Plânge în veci pe creţii feţii sale/Fluvii de lacrimi/ (...)./Sângele său/Se prefăcu în aur, iară muşchii/Se prefăcură în argint şi fier*” (Mihai Eminescu, „Demonism”, versurile 137-139 şi 146-148).

Modelul ambelor reprezentări ale vârstelor omenirii, cel dantesc şi cel eminescian, în care mitul este valorificat sub semnul *mitului literar,* se află, probabil, în *Biblie*. În al doilea an al domniei sale, Nebucadneţar, împăratul Babilonului, era tulburat de nişte vise enigmatice. Spre dezlegarea lor, au fost chemaţi scribii, cititorii în stele, descântătorii şi înţelepţii caldeenii, sub ameninţarea că, dacă nu vor izbuti, vor fi făcuţi bucăţi, iar casele lor vor deveni un morman de murdării. Hotărârea împăratului ca înţelepţii să fie omorâţi l-a determinat pe Daniel, care se numea Beltşaţar, să-i ceară lui Arioc să-l ducă la împărat. Ajuns în faţa împăratului, Daniel i-a mărturisit: *„în ce mă priveşte, mi s-a descoperit taina aceasta, nu pentru că ar fi în mine o înţelepciune mai mare decât a celor vii, ci pentru ca să se dea împăratului explicarea ei şi să poţi cunoaşte gândurile inimii tale. Tu, împărate, te uitai, şi iată, ai văzut un chip mare. Chipul acesta era foarte mare şi de o strălucire nemaipomenită. Stătea în picioare înaintea ta şi înfăţişarea lui era înfricoşătoare.Capul chipului acestuia era de aur curat; pieptul şi braţele îi erau de argint; pântecele şi coapsele îi erau de bronz; fluierele picioarelor, de fier; picioarele, parte de fier şi parte de lut . Tu te uitai, până ce s-a dezlipit o piatră, fără ajutorul vreunei mâini, a izbit piciorul de fier şi de lut ale chipului şi le-a făcut bucăţi, Atunci fierul, lutul bronzul, argintul şi aurul s-au sfărâmat împreună şi au devenit ca pleava din arie, vara; le-a luat vântul, şi nici un loc nu s-a mai găsit pentru ele. Dar piatra, care lovise chipul, s-a făcut un munte mare şi a umplut tot pământul.*” (*Daniel,* 2, 30-35). În tălmăcirea lui Daniel, capul de aur este vremea împărăţiei lui Nebucadneţar, iar celelelate elemente reprezintă următoarele epoci istorice aflate într-un continuu declin. După cea de a patra împărăţie , „parte de lut de olar şi parte de fier”, dar care are în ea „ceva din tăria fierului,” se va ridica cea de a cincea – simbolizată de piatra care a sfărâmat fierul, bronzul , lutul, argintul şi aurul – şi care, la fel ca un munte, va dăinui pentru totdeauna.

În *Munci şi zile*, Hesiod îşi exprima regretul de a nu se fi născut mai devreme sau mai târziu. Gândul legat de expresia „mai târziu” trezeşte anumite nedumeriri, dacă se ţine seama de „evoluţia” continuă spre rău a omenirii. Jean-Pierre Vernant a sesizat că respectivul gând atrage atenţia asupra *ciclicităţii* timpului hesiodic. După încheierea celor cinci etape, ciclul se va relua: în aceeaşi ordine sau poate în ordine inversă. În *Biblie*, desfăşurarea temporală a „împărăţiilor” este una de factură rectilinie, iar vârsta - simbolizată de piatra distrugătoare şi care s-a prefăcut, apoi, într-un munte - este veşnică.

* Jean-Pierre Vernant, *Mit şi gândire în Grecia antică*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1995, p. 33, trad. de Zoe Petre şi Andrei Niculescu

Mircea Bârsilă

eseu

Vasile Moiş, romancierul celor trei N: naţionalism, naturalism, neaoşism

Cititorul de roman
DUMITRU AUGUSTIN DOMAN

La începutul anilor '90, Vasile Moiş era un foarte cunoscut politician român, vicepreşedinte al Senatului României, nelipsit din talk-shaw-ourile vremii. Era parlamentar de PUNR sau de PRM (?), oricum al unuia din cele două partide pretins patriotice, sigur naţionaliste. De altfel, politicianul îşi prezintă arborele genealogic, cu origini în voievodul Moiş, fost palatin al Ungariei pe vremea regelui Bela al IV-lea. Ani de zile, nu s-a mai auzit nimic de fostul senator. Anul acesta l-am întâlnit la un festival literar în postura de romancier. Retras în oraşul său, la Satu Mare, practicând o profesiune liber(al)ă precum avocatura, Moiş pune la cale un proiect romanesc ieşit din comun: un roman fluviu în 20 de volume a circa 500 de pagini fiecare, cu acţiunea între 23 august 1944 şi până în zilele noastre, un amplu tablou al României din ultimii 75 de ani. A publicat primele patru volume sub titlul *În spatele uşilor deschise* (Editura *Dacia XXI,* 2010) cu subtitlurile: vol. 1 – *Fatalitate şi blestem*, vol. 2 – *Fatalitate şi credinţă,* vol. 3 – *Fatalitate şi voinţă*, vol. 4 – *Fatalitate şi destin.*

Din acest ciclu, am citit primul volum de 500 de pagini: *Fatalitate şi blestem*. Trebuie spus de la început că textul este antrenant, uşor senzaţional, pe alocuri anecdotic, care îndeamnă la citirea fără pauze. Romanul este unul şi cu cheie (facilă, de altfel), autorul precizând în *Cuvântul către cititor*: „Dacă în paginile acestor cărţi veţi întâlni personaje şi întâmplări care vi se vor părea cunoscute, nu este vina mea, ci este vorba pur şi simplu de coincidenţe". Precizarea este superfluă, cartea se dovedeşte a fi în mare parte documentară, în sensul nu doar că primul preşedinte „democrat" al României se numeşte…Ilie Ionescu, dar sunt reproduse din arhive acte, legi, ordonanţe ca-ntr-o adevărată anchetă de presă. Dar romanul se citeşte relativ uşor pentru că este structurat în capitole scurte, cam de zece pagini fiecare, cu titlu propriu, cu moto, alternând pe cele două-trei planuri narative propuse: o linie narativă urmăreşte instaurarea comunismului (din anii '40 până după venirea la putere a lui Ceauşescu) în Ardealul de Nord, în speţă Baia Mare, alta – destinul familiei Moraru, o familie înstărită până la 1948, prigonită după aceea, iar o altă linie – mai firavă aici, dezvoltată însă în volumele următoare – trasând destinul politic al lui Ilie Ionescu student la Moscova şi pregătit de NKVD să preia puterea la momentul potrivit, pregătit încă din anii '50.

Vasile Moiş este un bun povestitor realist, nu se încurcă în tehnici narative, iar stilul nu pare să-l preocupe cine ştie ce, el ridicân romanul ca un inginer constructor din cărămizi consistente – capitole-povestiri. Iar personajele sunt creionate manihesit, sunt albe sau negre, nu există nuanţe psihologice în acţiunea sau comportamentul lor. Credibile, ba chiar exemplare din acest punct de vedere, sunt cele din familia Moraru, fostul ofiţer, soţia lui şi unul dintre fii, după cum verosimile, fără exagerări, sunt întâmplările teribile prin care trec. Deposedaţi de casă, de fabrică, de avere, trimişi în Bărăgan, apoi într-un canton de cale ferată, Morarii sunt exponenţiali pentru rezistenţa lor anticomunistă. Destinul lor dă coloana vertebrală a romanului. Dar, deşi este un bun povestitor, Vasile Moiş narează mai curând ca un istoric, cum să zic, angajat, un istoric care ţine şi prelegeri de patriotism, unul care nu doar că prezintă fapte şi evenimente, dar e gata în orice moment să se ia de piept cu hunii şi cu turcii şi cu tătarii, dar mai ales cu maghiarii…

În ce priveşte însă pe cei care au instalat comunismul în nordul României, aceştia sunt în mare măsură ticăloşi cu program, fiind de origine preponderent unguri sau evrei, mai puţin români, cei roşii dintre aceştia fiind mai curând cozi de topor ai celor dintâi. Reflexele reprezentantului unui partid naţionalist sunt transmise nealterate romancierului care ambiţionează o *Comedie Umană* românească. Evreii şi ungurii din Ardealul de Nord sunt duplicitari: pe de o parte instalează comunismul, deposedează de case şi averi pe cei bogaţi, mutându-se ei în vilele confiscate, iar pe de alta fac trafic cu aur şi se pregătesc să fugă în Occident. Ziceam de ticăloşi cu program? Iată cum vorbeşte la o reuniune secretă un lider local de origine maghiară: „Vreau să vă spun că evreii maghiari sunt patrioţi fanatici, ei ţin la naţiunea noastră mai mult chiar decât unii maghiari. Guvernul Kossuth a fost primul din lume care a legalizat egalitatea evreilor cu ceilalţi cetăţeni şi asta nu se uită. Vă rog, totuşi, să nu vă implicaţi în activităţile de contrabandă cu aur şi devize, practicate de evrei. Sunt în atenţia sovieticilor şi s-ar putea să cadă mai multe capete. Am înţeles că avem printre noi oameni care lucrează la Securitate şi în Armată. Pentru ei am un mesaj special. Trebuie să ne ajute să scăpăm de intelectualii români naţionalişti şi de românii bogaţi, pe orice cale. Vă rog să le înscenaţi denunţuri, dosare de uneltire împotriva ordinii de stat, orice numai să-i arestaţi, să-i izolaţi, să-i deportaţi, să le confiscaţi…" Acest aspect constituie prezenţa în roman a primului N: *naţionalismul.* Îl mai nuanţează pe alocuri, mai precis atunci când prezintă familiile mixte, caz în care alogenii devin şi ei mai umani.

Al doilea N al romanului îl reprezintă *naturalismul*. Romancierul are o predilecţie aproape bolnăvicioasă pentru scene fiziologice cu totul scabroase, de neexemplificat aici, scene care nu par menite a creiona nişte personaje brutale şi scârboase, animalice, cât mai ales pentru senzaţionalul naraţiunii. Nimic din ce e urât, vulgar, obscen fiziologic nu evită autorul, nimic din acestea nu-i e străin. Tot aici se înscriu desigur scenele erotice, cele mai multe preluate parcă din Marchizul de Sade. Relaţiile acestea, fie că sunt conjugale, adulterine, între logodnici, sau întâmplătoare (că nu e nimic ratat în materie de relaţii sexuale), ele sunt prezentate într-o lumină violentă, anormală, maladiv-instinctuală. Partidele de amor au loc în locurile cele mai neaşteptate şi în modurile cele mai nefireşti. Căsătoriile sunt puse la cale de terţi, după interese meschine sau după interese materiale sau politice. Chiar viitorul preşedinte Ilie Ionescu e căsătorit la Moscova de capii NKVD-ului cu o fiică de nomenklaturişti sovietici. Prin toate acestea, romancierul sugerează că socialismul a fost instalat şi apărat nu doar de alogeni ticăloşi, de trădători de neam, de miliţieni şi securişti zeloşi, dar şi de brute stăpânite de instincte animalice.

În sfârşit, din perspectiva aceasta romanescă nu putea lipsi un al treilea N: *neaoşismul*. Dacă politicienii comunişti improvizaţi vorbesc în lozinci marxist-leniniste şi în deja creata/importata limbă de lemn, dacă femeile între ele şi bărbaţii între ei discută în general vulgar, din loc în loc românii verzi şi din popor poartă dialoguri ca la stâna din secolul XIX. Doi ardeleni nimeriţi la Teatrul de Operă, pleacă la mijlocul spectacolului remarcând: „Mă, Ioane, hai mai bine să mergem să bem o bere. Am văzut cum îi teatrul, dar mă doare capul de ţiflicăturile aistea. Tu nu vezi că ăştia nu ştiu cânta o doină, o hore, o învârtită?... Femeile astea ţipă de parcă le-a băgat cineva un deget în c…"

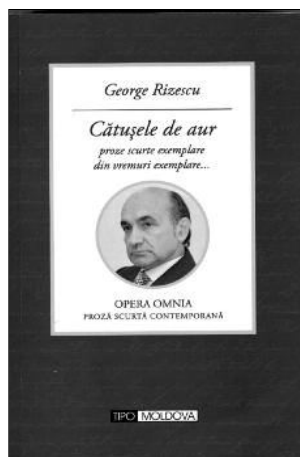
Primul volum din vastul ciclu romanesc al lui Vasile Moiş este un roman politic şi realist în acelaşi timp, un roman-document, viguros epic, dar tezist cât cuprinde, tezist şi popular/populist. Deşi are 500 de pagini, el nu este scris cu amănunte (semnificative sau nesemnificative), ci cu idei puţine şi monocorde, cu dialoguri stufoase, cu scene în care personajele nu au consistenţă psihologică, dar vorbesc pe şleau şi acţionează hotărât fără a sta prea mult pe gânduri, cu scene care se declanşează brusc şi tot aşa se retează. Ba, în definitiv, romanul se vrea unul istoric, istoria fiind concepută de Vasile Moiş ca o succesiune de ticăloşii, trădări, murdării, obscenităţi.

Carte nouă

Ioan Barb – *Meditând închis în ochiul ciclopului* (BRUMAR, Timişoara MMXIII)

Noul volum de poeme al lui Ioan Barb beneficiază de o prezentare pe coperta a patra de Al. Cistelecan, ceea ce ne cam scuteşte pe noi de a ne pronunţa pe adâncul textelor. Şi ce zice Al. Cistelecan? Că: „Ioan Barb porneşte mai de fiecare dată de la acel memento al realului impus ca prag de Camil Petrescu şi se lasă dus apoi de un trend parabolic al imaginarului. Pe liniile mai active ale acestuia ajunge ba la o poezie cu priză directă la concretul cotidian (sau anamnetic), ba la o poezie ce se pierde în ritualuri de iluminare, ba – mai adesea – la o ţesătură de stări păzite de ironie să nu dea în confesiuni sentimentale". Să cităm un poem scurt, un fel de artă poetică: „în mine Dumnezeu adună/ramuri uscate/aprinde un foc/încălzeşte cina/cuvintelor asudate pe buze". (DAD)

George Rizescu – *Cătuşele de aur, proze scurte exemplare din vremuri exemplare…*, Colecţia Opera Omnia proză scurtă contemporană (Tipo Moldova, 2013)

Cea de-a 23-a carte a lui George Rizescu este o cuprinzătoare antologie de autor (620 de pagini). Sunt publicate aici numeroase din povestirile sale satirice, în care sunt plimbaţi în toată splendoarea lor politicieni mai înalţi şi mai locali, hahalere, impostori, proşti… Multe dintre personaje sunt transparente, autorul neobosindu-se să le mai mascheze modelele din realitate, ceea ce în ultimii ani a stârnit şi oarecari scandaluri. Prozatorul Rizescu ambiţionează să dea o galerie de personaje contemporane cuprinzând întreaga societate postsocialistă, în registru ironic, sarcastic, pronunţat satiric, şarjat cât cuprinde. **(D.A.D.)**

Gellu Dorian

BOALA DE MOARTE

1. Ce greu este să mori în celălalt –
când mori în propriul trup este mult mai uşor,
rămâne un loc gol în casă,
în biserică, în cârciumă,
eşti plâns sau nu,
eşti uitat,
nu mai eşti,
rămâne un loc trist în tine,

când celălalt devine mormântul tău, iar tu
încă mai pierzi vremea prin lume,
poţi privi cum ţărâna ta nu se mai adapă cu sângele tău,
vinul devine amar,
cârciuma, o cobză stricată,
femeia, un sicriu viu în care te simţi incomod
prin care nici viermii nu-şi mai împart carnea ta,
pâine neagră pentru guri care n-au cuvântat niciodată,
odihna, un chin continuu,
învierea, o pedeapsă,
judecata de apoi, o schingiuire nesfârşită,

când mori în celălalt este mult mai dureros,
trupul tău viu stă mort în mormântul viu al celuilalt,
la aceeaşi masă nu mai e loc împreună,
nu intraţi şi nu ieşiţi din aceeaşi casă,
dureroasă este ţărâna celuilalt, este grea,
ea nu va înverzi niciodată, în timp ce tu vei înverzi şi vei fi cosit
în altă parte, căpiţe în care poate aţipi celălalt fără să ştie
că somnul tău nu mai este şi-al lui,

nu te poartă nimeni atât de absent ca trupul în care eşti mort
fără ca sufletul tău să plutească prin aer
printre nevăzute aripi de îngeri,
din niciun mormânt nu poţi ieşi atât de uşor, fără să-i pese
cuiva că umbli prin lume fără să fii ştiut,
aşa cum printr-o cârciumă plină
trece gura însetată a unui străin al cărui strigăt de sete nu se aude –

ce dureros este ca în trupul tău celălalt să-şi găsească mormânt...

2. Lumina stă în oase de la naştere
ca pe lună când iese din ascunzătoare
de partea cealaltă faţă de unde stăm noi şi pilim
ziua toată, noaptea toată
pe nesăturate,

când cade încet-încet întunericul de pe oase,
lumina zâmbeşte de acolo ca o gură de femeie frumoasă
pe care nu o vom săruta niciodată,

ei şi, dar îi vom închide gura şi cu ea vom bea în continuare
licoarea ei prin care s-au tăvălit secoli de cheflii
care şi-au lăsat oasele peste tot ca nişte neoane
pe tavanele unor palate pustii
încât ne lăsăm orbiţi de absenţa lor
până când oasele noastre trec în rândul oaselor lor –

şi aşa bătute de vânt vor şuiera prin cer
vor şuiera peste tot
chiar şi atunci când aerul va sta înţepenit ca în gura unui mort...

3. *Azi e duminică,*
la deschiderea cârciumii am fost singur,
în tavan lumina un bec roşiatic, cu care nu puteam cinsti,
era orb,
era surd,
numai eu ştiam că lui nici nu-i pasă,
el nici măcar atât nu ştia,

apoi a venit ea,
şi cu ea am desfrunzit toate viile, am ciugulit strugurii,
două câte două bobiţe,
până s-au făcut must,
până s-au facut vin,
până când patul s-a întins lung ca un şarpe care ne arunca mere în gură,
iar acolo cuvintele încă scânceau,
până când au venit să ne dea jos din pat
fiii noştri ale căror fapte au încruntat becul din tavan până la sânge,
iar sângele apă nu se face,
noi apă nu bem,

numai că de luni trebuie să o luăm de la capăt,
să deschidem cârcuma, să intrăm în ea, să ne uităm la bec,
iar când se va face întuneric, să privim în noi până când
ne vedem singuri,
singuri, atât de singuri încât să nu mai aşteptăm nimic,

pentru că atunci când aştepţi ceva,
vine ea,
şi după ea apar o droaie de necazuri
pe care nimeni nu le va putea descâlci vreodată,
nici măcar ea.

4. Nu ştii nimic
atunci când prin preajma ta se descarcă saci cu oase
pe care le numeri ca un copil jucăriile cu care nu ştie ce să facă –

pe unele parcă le mai zărise într-o oglindă,
erau albe,
nu sunau, aşa cum sună în noapte trupul a cărui piele zboară
prin aer ca un stol de îngeri,

pe altele le încerca în chiar trupul său cu care creştea de la o clipă la alta –

unde le va deşerta pe toate,
când nu va mai avea nevoie de nimic –

ştia şi acest lucru –

atunci când în preajma lui va fi alb,
iar carnea se va face praf pe care nu va şti cum să-l şteargă de pe ochi,
va ieşi din oglindă,
se va întinde pe o masă,
cineva îi va descărca oasele într-o pungă în care nu va mai cotrobăi nimeni –

totdeauna este aceeaşi femeie pe care o alungi zilnic de-acasă
şi o găseşti zilnic în tine,
în timp ce umblă peste tot şi-şi desface ţeasta din care iese acelaşi aer sterp
pe care-l respiri pentru ultima dată,

nu-i poţi ierta păcatele pe care le adună clipă de clipă
ca pe nişte scrisori pe care un poştaş nevăzut le împrăştie
la adrese exacte,

te culci cu ea şi te trezeşti fără ea deşi imediat intră pe uşă,
îţi albeşte oasele în care te ridici
să pleci încă o dată din lumea din care nu vrei să te mai întorci –

nu ştii nimic,
şi asta îţi dă o siguranţă pe care o are numai copilul aşezat în faţa oglinzii
din care iese mâna cu care îşi acoperă ochii
şi plânge.

5. Aşa se întâmplă
când îmi trec mâna prin cenuşa celuilalt trup
pe care nu l-am atins niciodată –

îl aştepţi toată viaţa şi când să pui mâna pe el e ca şi cum ai călători
cu o mie de cămile pe care nu le-ai călărit niciodată
printr-un deşert de cenuşă,

nu tu o oază de linişte,
nu tu vreo femeie,
nici măcar vreun popas în care să poţi sta cât să-ţi tragi sufletul
care e gata la marginea trupului,
bun să-l ia vântul,
să-l aşeze în dune –

când eram fericit nu ştiam că aşa de lungă este tristeţea,
chiar nesfârşită, lan de trifoi plin de fluturi
pe care nu-i poţi trece printre degete,
aşa cum treceai părul ei
când alunecai în celălalt trup fierbinte
şi totul se termina repede ca un ropot de ploaie în iulie,
când aerul nu era de cenuşă,
apa, pulbere pe care ţi-o dădeai peste piele
şi înverzeai în ochii celuilalt

care acum nici nu doarme,
nici nu spune că ar dormi,
nici nu se trezeşte,
nici nu spune că s-ar trezi,
e pur şi simplu mort de-a binelea
şi peste el poţi trece cu toate roţile tale zimţate
că nu se mai poate întâmpla nimic.

6. Când mor pe furiş toate celulele tale
nici nu-ţi dai seama că ai trăit pe când fericirea o îmbrăţişau alţii
aşa cum fac bărbaţii trişti când prind halba de bere
ca pe o fântână secată pe care o sorb până la gura femeii
care ştie că seceta este un dat din care afli
cum să-ţi uzi buzele o singură dată pentru totdeauna,

apoi stai între nori
ca stropul de ploaie,

mult mai târziu simţi spinarea ca o pajişte verde plină cu rouă,
trec secerători,
trec mâini pline de brumă,
nimeni nu simte ca tine umbra care-ţi ia locul la masă,
bea cu toţi ceilalţi, se usucă
şi dispare când tu abia te ridici şi spui că ea abia apare
în locul din care abia dispăruse,

cum să nu ieşi dintre nori
ca din oglindă privirea care te recompune din chiar ochii tăi
în care te-nchizi...

7. Ochii se făceau bărci pe apele pe care pluteşti
aşa cum stăteai liniştit în biserica
în care l-ai simţit tot timpul pe celălalt ai cărui ochi secaţi
lăsau la maluri edecari trăgând după ei epava unei corăbii
în care n-ai călătorit până aici,

vâslesc şi ei odată cu tine,
fac aceleaşi gesturi de disperare,
dar de disperarea lor nimănui nu-i pasă,
toţi sunt ocupaţi cu paharele de unică folosinţă pe care după ce le sorb
le aruncă prin iarbă,
stropi mici de rachiu îţi udă buzele cât să nu uiţi
cât de fericit a fost celălalt adormit sub catargul pe care urcă la cer
valuri de nisip
din care ceilalţi adună urmele tale ca pe nişte scoici
pe care le vor ascunde prin pungi şi sertare
uitate prin alte case ale căror ferestre nu mai aruncă pe nimeni afară,

când vor obosi,
îşi vor şterge ochii,
vor trage la mal
sub sălcii, vânt odihnindu-se ca în trupul femeii visul bărbatului
adormit singur, departe...

8. Atât de departe
încât poţi privi în ochii tăi prin oglinda care poate fi aşezată în roua
de pe frunza pe care o smulgi de pe viţa-de-vie
şi bei până cazi între umeri
iar de acolo se aude strigând, strigând, strigând
până ce asurzeşti,
până când din cerul gurii tale coboară celălalt şi se aşează muţeşte
în sângele tău din cana pe care au plimbat-o toţi prin lume
şi niciodată n-au găsit-o la gura lor
deschisă ca o rană mereu tăiată de cuţitul a cărui lamă
nu s-a înţărcat încă,

departe,
deşi în faţa ta stă faţa ta
şi nu-i poţi atinge faţa,
nu te poţi dezlipi de ea, deşi în clipa în care el închide ochii
tu deja îi închiseseşi,
demult poate că adăstaseşi acolo,
dar lumina ochilor tăi nu era ca vitrinele din care puteai ieşi în stradă
îmbrăcat ca un mire,
fără să fii văzut de cei care îţi puteau fura mireasa de care
nu te atinseseşi, nici urma să te atingi,
învelită în alte cerşafuri ale căror cute încerci să le faci netede
ca faţa oglinzii în care te închizi
ca într-o ladă zestrea de care nu se va bucura nimeni –

aici nu se vede decât un muc de ţigară la capătul căruia
nu se ştie cine a fost...

9. Ce este în faţa mea nu este faţa mea
o altă faţă se desprinde de pe un alt cap din care ies alte feţe
cu buzele lipite de sticla de aer
pe care vreau să o sorb
aşa cum sunt înghiţit de lumina ce se înghite pe sine –

o singură masă
într-un singur loc din lume
mă adună şi-mi bagă pe gât moartea cu linguriţa
pe care o-nghit odată cu acel loc
cu acea masă odată cu mine –

cel care mă vede mă ia cu el şi din cealaltă parte totul pare
aici inexistent
ca de fapt de aici acolo:

spun ceea ce mai rămâne de spus,
iar trupul meu se ascunde în trupul meu
care nefiind văzut
nu va fi văzut niciodată.

10. N-o poţi vedea niciodată
nici atunci când vine pentru ultima oară să te privească în ochi,
aşa cum n-ai văzut-o nici prima dată când s-a aşezat în tine
ca la o masă de la care doar tu te-ai ridicat
bun de drum până la capăt,

când eram fericit nu ştiam că aşa de lungă este tristeţea,

chiar nesfârşită, lan de trifoi plin de fluturi

pe care nu-i poţi trece printre degete,

aşa cum treceai părul ei

când alunecai în celălalt trup fierbinte

şi totul se termina repede ca un ropot de ploaie în iulie,

când aerul nu era de cenuşă,

apa, pulbere pe care ţi-o dădeai peste piele

şi înverzeai în ochii celuilalt

poesis

ea venea de departe, de foarte departe,
la nenumărate mese a stat,
nici ea nu mai ştia al câtelea eşti dar te privea ca şi cum ai fi fost primul,
stătea trează în somnul tău,
se dădea jos din pat odată cu tine,
ridica ganterele,
se spăla pe faţa ta cu apa ta,
îşi peria dinţii,
erai tu în trupul ei toată ziua
sau ea în trupul tău acoperit cu o mantie de piele
care ţi se făcea buburuze când gândul la ea îţi stăruia în minte
ca la cea mai frumoasă femeie,

dar nicio femeie n-a stat cu tine atât de mult
de la început până la capăt,
ca apoi să se întindă în tine ca într-un sac de dormit
şi de acolo să plece mai departe
lăsând în urmă acelaşi miros pe care nicio fereastră nu-l poate scoate afară,

de fapt ea nici nu există cu adevărat,
ea este doar adevărul pe care tu nu-l poţi crede,
pe care tot timpul îl pui la îndoială cum nu faci niciodată cu viaţa
care duce prin lume un sac plin cu minciuni
pe care le slobozi ca pe nişte păsări din colivie în colivie,
când stai la masă şi bei un pahar, două pahare bei,
ea este mereu însetată,
gura ei este un hău deschis spre un bazin imens
nevăzut aşa cum cerul prin care priveşti nu-ţi arată nimic
decât ceea ce capul tău a adunat de prin toate hăurile lumii tale –

de fapt ea este singura ta imaginaţie
de care numai tu ai parte fără să te bucuri
ca acum când ţipi cu gura ei prin gura ta,
în timp ce tu eşti realitatea ei
prin care gura ei tace cu gura ta –

în timp ce toate femeile care te părăsesc nu se mai întorc la fel,
ea când te părăseşte se aşează, cu acelaşi chip,
pentru totdeauna în tine.

11. Demult nu ne-am privit atât de mult în ochi
tu cu ochiul drept în ochiul meu stâng,
eu cu ochiul meu drept în ochiul tău stâng,

tu în schimb nu poţi exista fără mine,
când eu plec, rămâne în locul meu un gol
pe care doar peretele îl poate acoperi,
doi pereţi asemănători,
tăcuţi ca doi trecători orbi care nu ştiu cât de mult
seamănă unul cu celălalt,
întunericul unuia este lumina celuilalt,
lumina stăruie între ei ca viaţa pe care nu o pot trăi
decât dacă între ei viaţa există,

în schimb lumina mea este lumina care te face să exişti
de cum deschizi ochii, privesc în spatele tău peretele tăcut
aşa cum tu priveşti în spatele meu alt perete tăcut
aidoma celor două lumi pe care le ascund în mine
fără să fie ascunse şi-n tine –

la capătul tuturor zilelor mele
se află capătul zilelor tale

iar atunci când voi vinde oglinda pentru a mă odihni
la o masă foarte singur în faţa nimănui,
peretele se va închide în sine
ca lumina în mormânt –

prin fereastră poţi vedea doar crucea
care te răstigneşte pe cerul plin de cuie şi sânge...

12. Ce linişte e aici,
nimeni nu vine, nimeni nu pleacă,
nimeni nu te întreabă de ce stai singur
şi nu te înalţi la cer ca toţi cei din jur,
o poţi face liniştit aducând cerul în ochii tăi
iar printre nori mici şi albi te poţi strecura până unde vrei,
te poţi strecura printre degetele lui Dumnezeu
fără să le atingi,
aşa cum printre degetele tale strecori fire de nisip,
unul câte unul
până când zidit vei fi nevăzut
ca toţi ceilalţi care trec pe lângă tine zicând
nimeni nu vine la masa lui,
nimeni nu se aşează,
e atât de singur că ar trebui să-l luăm cu noi,

şi urechea din cer se apropie de gândul tău,
te ia printre norii mici ca nişte bucle de bumbac pe o câmpie imensă
şi te lasă să priveşti acolo de unde ai plecat
fără să ştii cât de multe priviri te îngropau zilnic
în propriul tău trup –

îngropat astfel nu vei mai avea linişte,
vei fi trezit zilnic şi dus prin toate locurile de care ai vrea să-ţi aminteşti
dar nu poţi pentru că este acelaşi loc
pe care nu l-ai văzut niciodată deşi tot timpul te-ai gândit la el,
aşa cum zilnic schimbai locurile unde ţi se părea că zgomotele
te fac mic şi închipuit
cu altele în care liniştea te aspira ca o iluzie
prin care acum zbori, nor
ca toţi ceilalţi nori pe care îi lasă peste tot o mână nevăzută
în care ai vrea să adormi –

dar uşile se închid lăsându-te în lume
pentru încă o noapte...

13. Următoarea noapte va fi nesfârşită,
după obloanele ei stai suspendat
aşa cum dacă ai în faţă o oglindă şi-n spate altă oglindă
poţi vedea în nesfârşitele tale chipuri
nesfârşitele tale vieţi,
îl poţi vedea chiar pe Dumnezeu care toată viaţa a fost în tine
şi acum singur într-un nesfârşit şir de chipuri te descompune
în câte posibilităţi ai fi avut să fi fost altul,

într-o astfel de noapte ai timp să te gândeşti la toate închipuirile tale
care n-ar fi fost posibile dacă singura închipuire a lui Dumnezeu despre tine
nu ai fi fost chiar tu,
nu întotdeauna singur,
deşi viaţa şi moartea nu ţi-au aparţinut niciodată*,
ele i-au aparţinut Lui,
iar de aici încolo vor fi ale tale,
aşa cum sunt ale tale aceste nesfârşite chipuri
prin care te pierzi şi nu le atingi
aşa cum se repetă în nesfârşirea lui cerul ce se auto-înghite la infinit,

învelit într-un cearşaf din care nu vei mai fi scuturat niciodată...

* Borges

14. Niciodată nu se întâmplă
ca din palmele femeii să fii aruncat firimituri din trupul ei
în ciocurile păsărilor ce te scot triluri prin varul scorojit al cerului
peste care n-a mai trecut demult bidineaua
celor care-au zugrăvit chipuri nevăzute-n icoane,

dar cum toate sunt aşezate la locul lor,
nicio firimitură din tine nu va rămâne în guşa păsărilor
din care vei zbura
până în aşternutul femeii prin care toate celelalte firimituri
au murit, nisip într-o pustie înviată de vânt,

prin oglindă nu rătăceşte decât cel care
se face dună cu sine în sine –

la această masă de brad toate mâinile duc la gură
iluzia din paharele goale cu care se-mbată cei care n-au...

15. Cei care n-au avut
nu vor avea niciodată ceva ce să împartă cu celălalt
care nu are nevoie pe atâta câtă are cel ce-l priveşte
în oglindă pe celălalt în care
vidul se umple cu vid
şi îşi este sieşi suficient,

la ce bun aceste mese pline la care stau oameni goi,
la ce bun vinul şi pâinea,
la ce bun carnea şi cozonacul,
la ce bun lumânările care se topesc în timp ce şi oamenii se topesc
fără să ardă până la capăt,

alte mii şi mii de întrebări
în gura în care şi-a găsit aşternut liniştit
răspunsul dus de braţ până în uşa bisericii,

iar atunci când nu ai şi ai nevoie,
poţi trage obloanele şi muri fără să se dea de veste...

16. Vestea este un alt chip al tău
purtat prin lume aşa cum ştie gura acesteia să picteze
pe timpanele celorlalţi ceea ce au purtat cu ei
de când te-au extras din tine ca dintr-o casă
în care ai stat ascuns
aşa cum în albia oglinzii ai stat pitit până ce te-ai înfăţişat luciului ei
şi ea te-a arătat ţie,

şi asta doar atunci când la masa la care şi tu ai stat împreună cu ei
nu mai stai,
vorba ta nu mai face ecou în urechea lor,
vinul pe care-l dădeai nu-l mai dai,
ziua de mâine pe care o aşteptau să vină împreună cu tine
va veni singură,
iar ziua fără tine este ca o femeie fără corp,
doar o iluzie pe care nu o poţi dezbrăca,
şi lor nu le va conveni deloc acest lucru,
li se va părea o laşitate din partea ta,
vor bate toaca,
vor trage clopotele,
vor acoperi oglinda,
pentru că din spatele ei va putea ieşi celălalt
cu care ei nu s-au împăcat niciodată,
pentru că niciodată nu l-au văzut la masa lor,
n-au băut cu el,
n-a dat niciodată bineţe,
şi chiar dacă va semăna cu tine, nu au nevoie de el,
le va fi frică,
vor albi brusc, pentru că niciodată când celălalt pleacă
nu pleacă singur,
aşa că e mult mai bine să nu mai poată privi dincolo
prin fereastra prin care ai privit toată viaţa la celălalt
pe care e bine să-l iei cu tine,
iar ei să spună doar ce le convine
în aşa fel încât dacă ai putea apleca urechea la vorbele lor
nu te-ai mai recunoaşte,

un alt ins cu numele tău va alerga prin lume odată cu ei...

17. Numele tău va alerga prin lume odată cu ei
dar nu vor şti că duc în spate o cocoaşă plină cu lacrimi
pe care nu le-au plâns niciodată

aşa cum fac pe înfundate văduvele care duc singure la gură paharul
singure se îngroapă în trupul bărbatului
plin de cârciumi şi femei prin care n-a trecut niciodată

doar un acordeon lăsat pe masă
ca pe nisip un şir lung de cămile peste care trece un arcuş rece
şi cântecul se ascunde mut în inima beduinului

iar în mijlocul oazei celălalt priveşte în cer
de unde te uiţi la el ca la un necunoscut plin de păcate

la cealaltă masă nu mai e nimeni
iar zgomotul intră cu saboţi de fier în auzul tău
ca printr-o pâlnie în care toţi toarnă din imensul lor nimic

literă cu literă
trupul tău pe o cruce uitată îşi aduce aminte lumea...

18. Lumea nu este un aşternut în care să dormi liniştit
ea te trezeşte din somn şi te târâie prin toate cotloanele
prin care n-ai visat să ajungi

de la masa ta se vedea totul foarte bine
însă nimic nu părea atât de aproape ca acum
când nu ţi se mai întâmplă nimic

fiecare fir de praf este un imens munte pe care-l urci
în burta lui stai ca într-un chit
din care fugi fără să te îndemne ceva anume
stai fără să te reţină cineva
aştepţi fără să vină nimeni
eşti singur şi te sufoci de atâta respiraţie străină
pe care buzele tale o ating
eşti şi nu ştii dacă acolo sau în altă parte

lumea nu era atât de prezentă când te tăvălea prin toate noroaiele...

19. ***Acum lumea este aici cu tine***
şi nu te atinge nici măcar cu un fir de pai,
nici măcar cu privirea,
stă la masa ta şi îţi bea vinul,
îţi goleşte coşul cu pâine,
suflă în lumânare şi se oploşeşte în stuful din streaşină
ca vântul din toate părţile –

dacă vorbele tale îi stau pe gură,
nu gândurile tale se aud în urechile celorlalţi,

prin cer nu are nimeni grijă de tine
aşa cum ai avut tu grijă de cei din cer,
nici nu este nevoie de cineva care să-ţi deschidă vreo uşă
sau să-ţi întindă vreo mână,
este totul atât de firesc încât dacă încerci să-ţi doreşti ceva,
imediat vei avea în faţă ceea ce-ţi doreşti,
dar nu vei avea nevoie pentru că în fiecare eşti tu
aşa cum n-ai simţit niciodată cu adevărat
trupul lui Dumnezeu în tine deşi acolo era,
vorbea cu vorbele tale,
mânca şi bea cu gura ta,
iar când alunecai prea departe te aducea în locul din care
priveai în tine ca-ntr-o biserică
plină de lumea care acum te ascunde în memoria ei
din care ieşi fără să se audă
ca din oglindă chipul celui ce pleacă –

o altă întâlnire cu tine în chiar absenţa ta...

20. Absenţa ta nu este o altă înfăţişare a ta
în cealaltă lume de aici,
e mai curând un gol prin care cazi la nesfârşit
fără să ştii că între timp şi celălalt dispare
ca din casă trupul tău după care se-nchid uşile,
ferestrele ca nişte pleoape după care timpul se face
întuneric şi aşa rămâne până când se aud strigăte de bucurie
prin toate locurile prin care ai trecut fericit
pe când tristeţea ca o femeie singură
îşi adună aşternuturile şi fuge cât mai departe –

lasă în urmă toate celelalte înfăţişări ale tale...

(din volumul în pregătire *Pustia*)

la ce bun aceste mese pline la care stau oameni goi,

la ce bun vinul şi pâinea,

la ce bun carnea şi cozonacul,

la ce bun lumânările care se topesc în timp ce şi oamenii se topesc

fără să ardă până la capăt...

GELLU DORIAN: „Eu lucrez tot timpul. Simt că mă pierd în zadar, atunci cînd nu scriu.”

...pot afirma că literatura română este foarte bună, că, deşi conţine în structura ei foarte mulţi scriitori de limbă română care nu fac parte, după unii critici şi istorii literari, din literatura română, ci din oricare altă literatură care, de asemenea, nu-i ia în seamă, că ea este reprezentată în competiţii doar de câţiva scriitori, mereu aceiaşi, ceea ce dă impresia acolo unde se vrea promovată că suntem o literatură foarte săracă, sterilă, scrisă după reţete aplicate prost pe un schelet gata să dea în inaniţie.

- Pentru un scriitor, destinul şi opţiunea sunt dimensiuni existenţiale fundamentale. Ce rol au jucat (joacă) acestea în viaţa dumneavoastră ?

- Dacă destinul reprezintă o cale predestinată, opţiunea este o cale aleasă. Atunci când destinul unui scriitor se confundă şi cu opţiunea sa, calea poate fi aceeaşi. Iar dacă scriitorul dovedeşte că este unul de talent, atunci calea este cea bună. Dar în puţine cazuri destinul scriitorului adevărat l-a urcat pe piedestalul gloriei, dacă asta şi-a dorit, ci conjuncturile l-au făcut să se simtă mai tot timpul în pielea omului umilit de munca pe care şi-a ales-o fără să-şi asigure din ea existenţa, ceea ce de regulă pentru o altă meserie, opţiune a celui pus să aleagă ceva pentru a-şi câştiga existenţa lui şi ai celorlalţi membrii ai familiei, acest lucru se poate lesne realiza, însă fără vanitatea care-l împinge pe scriitor spre vise de nemurire şi existenţe confortabile. În cazul meu destinul m-a ales, iar opţiunea mea n-a fost alta decât aceea de a scrie şi încasa umilinţele de rigoare, izvorâte din prejudecăţile unei lumi care nu m-a privit niciodată cu ochi buni. Dar m-am obişnuit atât de mult cu această condiţie a scriitorului, nu numai român ci şi de pretutindeni, încât nu-mi mai fac nici un fel de probleme legate de ceea ce reprezintă împlinirea destinului meu într-o astfel de lume. Am ales lumea literară cea din cărţi, nu lumea destinelor literare cea din viaţa scriitorilor plini de hachiţe, orgolii, vanităţi, lupte fără sens, pentru că lumea cea din cărţi, deşi izvorâtă în genere din lumea reală, este mult mai frumoasă decât lumea scriitorilor ca parte a lumii reale alterată de angoasele, nemulţumirile, parvenirile şi bolile sufleteşti de care suferă şi nu vrea să se vindece urmând reţetele oferite de lumea din cărţi. Este mult mai liniştitoare acea lume decât aceasta prin care trecem făcându-ne destinul ferfeniţă, iar opţiunea, scrisul cărţilor adică, o cârpă la îndemâna unor inşi fără scrupule care, din păcate, sunt pentru scriitori grupurile ţintă pentru care pierdem vieţi întregi la masa de scris.

- Istoria literaturii consemnează, uneori, arbitrar momentul debutului unui scriitor. Pentru dvs., când credeţi că s-a produs (cu adevărat) acest eveniment? Vorbiţi-ne câte ceva despre primele încercări literare.

- Istoria literaturii, aşa cum se scrie la noi acum, nu consemnează foarte multe lucruri consacrate, dar mai ales debuturile unor scriitori. Şi asta pentru că a dispărut spiritul cronicăresc de consemnare şi comentare a faptelor recente, lăsate să dospească sau să fie veşnic uitate. Plângerile „istoricilor literari”, criticilor literari se mărginesc la a spune că sunt năpădiţi de avalanşa apariţiilor editoriale, de sumedenia noilor veniţi, noilor plecaţi, unii de tineri, alţii dintr-un anonimat clădit prin grija lor într-o viaţă dedicată himerei literare, în timp ce unii chiar din gloria oferită de o viaţă plină de oportunităţi şi conjuncturi care i-au scos în faţă, dar răsturnaţi de criteriile care, pasămite, se schimbă de la o zi la alta din cauza inconsecvenţei şi inconsistenţei principiilor aplicate în scrierea unor astfel de istorii. Păi ce-am fi aflat noi despre istoriile noastre medievale, să zicem, dacă Grigore Ureche, Ion Neculce sau Miron Costin, ori Dumitrie Cantemir s-ar fi lamentat în faţa miilor de fapte aduse până la ei de izvoare pe care dacă nu le-ar fi căutat n-ar fi scos la iveală stâlpii unei identităţi pe care acum ne sprijinim? Or aşa-zişii noştri istorici literari de nouă formulă par mai ispitiţi să elimine decât să adune, să îngroape în timp decât să dezgroape fapte şi oameni care şi-au îndreptat destinul spre o opţiune din capul locului perdantă. Şi exemplele sunt suficiente şi alarmante, încât aşteptăm reîncarnarea cronicarilor serioşi de categoria celor numiţi mai sus, pentru care orice faptă literară cât de mică să însemne o verigă la întregirea veridicităţii istoriei literaturii române, care, aşa cum ne este oferită de noii ei cronicari, arată foarte săracă, ciunţită de vârcolacii prejudecăţilor care-i domină. Şi-n aceste condiţii n-are rost să mai vorbim dacă ştiu eu cine şi-n ce împrejurări a consemnat evenimentul debutului meu literar. Poate doar eu în diverse fişe bio-bibliografice, în CV-uri, sau alţii în unele dicţionare. Şi acesta s-a produs în decembrie 1972, sub girul lui Geo Dumitrescu, în „România literară”, după ce în august al acelui an în „Clopotul literar şi artistic”, regretatul ziarist Nicolae Cîntec mi-a publicat două poezii. Aceste ieşiri în presă au venit după cel puţin trei ani de încercări într-ale scrisului. Am scris, de la început, poezie, proză, teatru, ratând ca orice începător, dar nerenunţând, pentru că aşa a vrut destinul. Multe dintre acele încercări au fost înghiţite de flăcările sobei de la Coşula, altele, cum este încercarea unui roman şi a unei piese de teatru mai sunt printre manuscrisele mele care vor urma aceeaşi cale a cenuşii. Că aşa vrea destinul lor. Pentru că şi manuscrisele scriitorilor au un destin al lor, nu.

- Care a fost drumul până la prima carte ?

- A fost un drum destul de anevoios. Dar acum sunt mulţumit că a fost aşa, pentru că dacă aş fi debutat prin anii ‘70, aşa cum s-ar fi putut întîmpla cu o carte prezentată la Editura Eminescu şi din care juriul a ales să publice într-o antologie un grupaj în 1974, acum aş fi regretat mult. Aş fi putut publica prima carte în 1981, la Albatros, dar, iarăşi, regulile de atunci m-au împins cu un fragment din „Esopia” în antologia apărută în anul următor. Aşa că abia în 1986, după ce m-am bătut trei ani cu Andi Andrieş la „Junimea”, având-o ca scutier pe Doina Florea Ciornei, am ieşit cu o carte, şi ea ciunţită de 13 poezii, şi cu alt titlu decât cel iniţial, şi anume „Poeme introductive”. O carte care, la acea vreme destul de tulbure, a fost foarte bine primită de critica literară.

- Ce personalitate (personalităţi), grupare literară, prieteni, eveniment biografic etc., v-au influenţat viaţa ca om şi scriitor?

- Am fost impresionat, la vremea ivirii mele în lumea literară de mai mulţi scriitori de care mă simţeam legat sufleteşte, dar la care nu puteam ajunge decât prin cărţile lor. La Botoşani exista pe atunci Lucian Valea. Am stat zece ani în preajma lui şi am deprins gustul pentru cărţi şi bibliotecă, pentru lecturile selecte, cele o sută de bază, cum spunea el. Nu m-am apropiat de poezia lui, pentru că nu-mi venea pe structura mea. Eram apropiat atunci de poezia lui Gellu Naum, Ben. Corlaciu, Ilarie Voronca, Cosnt. Tonegaru, mai puţin de cea a lui Nichita Stănescu, dar destul de aproape de cea a lui Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Mihai Ursachi şi Leonid Dimov, şi foarte impresionat de T.S. Eliot, Ezra Pound, Ferlinghetti, Ginsberg şi afin cu poezia lui Rilke pentru care aveam un adevărat cult. Dar cel care mi i-a adus în faţă pe toţi a fost A.E.Baconski cu *Panorama poeziei univerale*, cei „O sută de maeştri”, aşa cum i-am numit într-o carte nepublicată şi care se va numi când o voi publica „O sută de maeştri şi un discipol”. Dar gruparea în mijlocul căreia m-am simţit bine a fost cea care se aduna anual la Tîrgu Neamţ la Colocviile Naţionale de Poezie, adică gruparea optzeciştilor din toată ţara din structura căreia fac parte şi căreia i-am dedicat o colecţie de poezie la Editura Axa, „La Steaua – poeţi optzecişti”, în care până acum au apărut peste 70 de poeţi.

- Raportul dintre conştiinţă, politică şi gândirea liberă, constituie o mare problemă a lumii contemporane. În aceste condiţii, care este, după dvs., raportul dintre cetăţean şi scriitor, dintre scriitor şi putere?

- Raportul care a fost din totdeauna, minus aberaţiile obediente ale unor scriitori faţă de putere, faţă de orice fel de putere promovată de orice fel de ideologii, fie totalitare, autocrate sau democrate, atunci când politicul oferă iluzia că poţi ajunge la glorie prin trecerea obligatorie a talentului tău prin sosul oferit de acest flagel social. Mai cinstit mi se pare a fi fost şi a fi raportul dintre cetăţean şi scriitor, atunci când însuşi scriitorul este cetăţeanul care se implică într-un fel al lui la viaţa socială, fără a-i ordona reguli de comportare sau influenţă de putere, ci doar reguli estetice, mereu în rafinare şi esenţializare a existenţei. Mai ales că în lumea în care şi scriitorul trăieşte acum, diferenţa nu mai este atât de vizibilă ca atunci când scriitorul, pentru greşelile sale, putea fi dus la eşafod, la spânzurătoare, la Canal, la Ocnă sau deportat în Siberia, ori, urcat pe culmile gloriei, pe principii ideologice fără pic de morală estetică, ordona minţi spre o falsificare generală, spre, în fond, un genocid cultural şi social. Pe când acum, scriitorul a devenit elementul social comun care-şi prezintă produsele sale aşa cum o face zarzavagiul, cizmarul, confecţionerul, ori diplomatul, savantul şi aşa mai departe. Chestiune care-l împinge în anonimat şi la anularea evidenţei de care altă dată se făcea caz sau pe care se miza. Nu ştiu dacă e bine sau rău. Oricum, pierderea, se pare, o simte doar scriitorul, nu şi cetăţeanul de rând.

- Literatura – la frontiera mileniului III. Din această perspectivă cum apare, pentru dvs., literatura română contemporană?

- Exact ca-n mileniul doi. Doar că vizorul prin care se vede s-a mărit un pic şi poţi afla în aceeaşi secundă ce face confratele din America sau Australia, fără a fi convins că el, de acolo, este chiar interesat de ce faci tu aici. Nu poţi compara o literatură cu alta, decât teoretic, la catedră, într-un curs de literatură comparată, nu şi într-unul de evoluţie recentă. Ce pot spune eu despre literatura norvegiană sau irlandeză, sau despre cea coreeană sau malgaşă, atâta timp cât nici norvegianul, nici irlandezul, ca să nu mai vorbim de coreean sau malgaş nu poate spune mai nimic despre literatura română. Pot spune că ciulamaua pe care o mănânc acum este foarte gustoasă, dar nu pot spune acelaşi lucru despre stridiile mâncate de un francuz la Paris. Aşa că pot afirma că literatura română este foarte bună, că, deşi conţine în structura ei foarte mulţi scriitori de limbă română care nu fac parte, după unii critici şi istorii literari, din literatura română, ci din oricare altă literatură care, de asemenea, nu-i ia în seamă, că ea este reprezentată în competiţii doar de câţiva scriitori, mereu aceiaşi, ceea ce dă impresia acolo unde se vrea promovată că suntem o literatură foarte săracă, sterilă, scrisă după reţete aplicate prost pe un schelet gata să dea în inaniţie. Suntem o literatură scrisă într-o limbă vorbită de aproape 40 de milioane de oameni împrăştiaţi pe tot globul, dintre care doar 2 milioane vorbesc corect limba română, maternă deci, iar cam 10 mii citesc constant ceea ce apare, dar nu tot, pentru că tirajele sunt limitate la sute sau mii de exemplare. Ei, atunci, unde ne aflăm, în acest început de mileniu trei ? Nu cumva în pragul dispariţiei limbii române şi implicit a literaturii române care se va conserva în eşantioanele în care de regulă se păstrează esenţele ? Dar să nu fim chiar aşa de pesimişti. Chiar şi pentru cei 10 mii de cititori posibili, scriitorul român merită să existe. Dar el ar putea învinge numai dacă istoricii şi criticii literari vor şti şi vor vrea să demonstreze că suntem o literatură bogată, diversă, care ar putea chiar propune paradigme de urmat.

- Credeţi că există un timp anume pentru creaţie sau este vorba despre un anumit „program” al scriitorului? La ce lucraţi în prezent?...Pe când o nouă carte?...

- Dacă timpul de creaţie nu se confundă cu programul scriitorului, program continuu, sau cum spun confraţii de peste Prut, „program veşnic”, şi scriitorul îşi face de lucru aşa din senin sau când are chef sau atunci când iese la pensie, atunci nu vorbim despre un scriitor autentic, înscris într-un destin care cere sacrificiu până la capăt, ci despre un veleitar, diletant, grafoman sau mai ştiu eu ce alt ipochimen care ne terorizează în diverse ocazii şi mai tot timpul. Eu lucrez tot timpul. Simt că mă pierd în zadar atunci când nu scriu. Chiar acum scriu, răspunzând la această anchetă. Lucrez la un roman. De curând, mi-a apărut o carte de poeme, *Şaizeci de pahare la o masă*, la Editura Cartea Românească. Am împlinit doişpe lustri de viaţă şi mă pregătesc să mă bat cu lumea, cu mine, cu destinul, să arăt că opţiunea mea a fost şi destinul meu.

Interviu realizat de
PETRUŢ PÂRVESCU

interviu

Ştefan Ion Ghilimescu

Respirări

Perpessicius. Jurnal de critic, postum

"Pseudonimul meu, rămas neînţeles pentru multă lume şi care, mai ales la început, mi-a căşunat multe neajunsuri, s-a născut dintr-un dicţionar. El nu este legat de infirmitatea cu care am fost izbit în timpul primului război mondial, fiind anterior acesteia. Ca student lucrasem pentru premiul ‹‹Hilel›› împreună cu Constantin Noica la traducera unor texte din latineşte în româneşte, lucru care a făcut necesară o consulatare mai insistentă a dicţionarului, şi astfel am dat peste rădăcina cuvântului *perpessicius* care însemnează ‹‹ cel tăbăcit cu suferinţa››, copleşit de durere adică, pe care l-am adoptat ca nume literar".

Vasile Netea, *Convorbiri cu Perpessicius,* în *Gazeta Literară* nr. 729/20 octombrie, 1966

Există în ediţia de *Opere*, Perpessicius, apărută în 12 volume la Editura *Minerva*, între 1966 şi 1983, un mic text deosebit de interesant şi cu un titlu mai puţin obişnuit, la o primă ochire, şi anume *Jurnal de critic, postum*! Lăsând la o parte subtilitatea deloc gratuită a întorsăturii de condei generice, ce trădează nu numai o undă de ironie amară, dar şi, *a la rigueur*, un secret inexigibil, în stilul disputelor dintre maestru şi discipol din vechile cărţi de filosofie, autorul binecunoscutelor *Menţiuni critice* conversează acolo în voie, cu îngerul său de veghe, căruia, după ce-i trece cu vederea mustrarea administrată - cum că n-ar mai avea aceleaşi rezerve faţă de noţiunea de critic, cum o manifesta în prefaţa primei serii a opusculului din 1928 -, îl sfătuieşte să nu-i mai ia cuvintele din exerciţiile de gust literar în stricta lor literă, ci să caute să le desluşească printre rânduri şi chiar înapoia lor. "Nu te lua după titluri şi după aparenţe, îşi îndeamnă el drept-păzitorul. Fii bănuitor şi s-ar putea să te întâmpine în fiecare floare un şarpe cu solzi de platină". Ce va să însemne, la urma urmelor, un atare sermon şi, totodată, prietenească punere la punct?

Îndreptăţit sau nu, Perpessicius a fost de-a lungul întregii cariere, când lăudat (cum o făcea cu sinceritate E. Lovinescu), când acuzat că ar fi avut "o bunăvoinţă aproape universală", graţie căreia ar fi scris "despre cele mai neînsemnate cărţi, în spiritul unei estetici larg înţelegătoare" (G. Călinescu). Că şi-a dorit încă din tinereţe şi a reuşit să ţină pe tot parcursul vieţii un "registru" de consemnări şi comentarii al mişcării literare la zi, *Menţiunile critice* o dovedesc cu prisosinţă şi nu cred că e cineva care să conteste această realitate. "Însărcinarea mea e, în primul rând, scria marele mutilat de război încă din 1923 în articolul *În tinda unei registraturi*, aceea a unui cronicar. În măsura mijloacelor fireşti, voi merge în tot pasul timpului şi voi face ca rubrica aceasta să fie cel puţin sucursala unei vitrine de librărie. Nume şi scrieri ce apar în geamul librarului se vor vedea cât mai neîntârziat şi-n acest galantar.(…) Voi plivi însă orice prejudecată sectară şi mă voi sili să comentez orice operă, din orice zonă ar veni".

Alături de nume mari, aici se regăsesc aproape toţi scriitorii români care au avut ceva de încredinţat tiparului între anii, aproximativ, 1927-1967. Potrivit unei pedagogii umaniste probabil unice, Perpessicius a încurajat în această perioadă pe aproape toţi cei care, literar vorbind, meritau acest gest de susţinere şi solidaritate artistică. Într-o mai mare măsură, pe poeţi, dacă ne e permis, fiindcă, dublat de un poet de mare rafinament şi cu vaste lecturi din poezia universală, Perpessicius a fost, mai întâi de toate, un excepţional critic de poezie. Numind-o, pe bună dreptate, drept "o critică a solidarităţii profesionale", Pompiliu Constantinescu găsea în amabilitatea şi partizanatul "criticii poetice" a lui Perpessicius un indubitabil sens cultural. Mai mult, într-o asemenea atitudine, autorul *Figurilor literare* nu ezita să vadă chiar secretul "farmecului personal al scrisului" colegului de breaslă.

O curiozitate galvanică şi o incredibilă disponibilitate de empatizare cu universul aproape tuturor formelor de expresie literară, indiferent de anvergura autorului sau de greutatea curentului literar sau a manierei mai mult sau mai puţin particulare a acestuia de a scrie ţin la Perpessicius de o pantagruelică poftă de lectură, niciodată ostoită şi, cu atât mai puţin, saturată. Criticul a manifestat, cum puţini dintre confraţi, o iubire definitivă şi un respect neţărmurit faţă de literatură. Sentimentele acestea au însemnat şi s-au confundat la marele critic cu însăşi raţiunea sa de a exista. Pentru Domnia Sa, ca să spun aşa, litera scrisă a fost supremul mit al eternei regăsiri a tonusului şi dorinţei de viaţă. De aceea poate s-a ferit în exercitarea acestei adevărate magistraturi să emită judecăţi ultime şi să ierarhizeze într-un mod absolutist, definitiv şi irefutabil. Hipersensibil, omul, în primul rând, fusese prea lovit de soartă ca să-şi permită să se comporte în critică precum un zbir de partea căruia se află, întotdeauna şi în orice situaţie, adevărul absolut. În mod programatic, în critica sa, Perpessicius a căutat, aşa cum a spus-o de multe ori, chiar dacă mediocră, calea aurită a unei echilibrate poziţii de mijloc. "Aşa cum sunt scriitori ce reclamă o sentinţă oricât de severă însă sinceră, există şi critici îngâmfaţi, ce nu s-au îndoit niciodată de justeţea verdictelor lor. Experienţa noastră, de pe celelalte laturi ale baricadei, ne-a învăţat că greşesc şi unii şi alţii". De pe aceste poziţii mai trainice şi mai sigure decât s-ar putea crede îndeobşte, critica lui Perpessicius ar putea fi apropiată, cu diferenţele de rigoare, desigur, de filosofia "revizuirilor" lui E. Lovinescu. De altminteri, mai toată lumea a observat, Perpessicius a practicat un soi de relativism critic de neîndoielnică influenţă faguetiană. În acest sens, foiletoanele sale, cu numeroase alunecări digresive şi cu abandonări în turbioanele oglinzilor frumosului par mai curând, şi adesea chiar sunt nişte adevărate eseuri pline de erudiţie şi rafinament al analizei. "Amânările" de verdict din critica lui Perpessicius, departe de a trăda slăbiciuni de temperament, sunt mai curând oaze de pură seducţie artistică. ‹‹Menţiunea critică›› a lui Perpesicius este, în fond, scrie Marcel Crihană în *Opera lui Perpessicius* (2001), un eseu, în cel mai bun sens al cuvântului, acela moştenit de cultura europeană de la Montaigne, de gest (scriere) prin care autorul se abandonează unei bucurii intelectuale necontrafăcute, unei degustări, voluptoase, de încercare de pătrundere, prin ocolişuri şi întârzieri care sporesc savoarea de apropierea frumosului".

În disputa cu îngerul păzitor din *Jurnalul* sui-generis la care ne referim, Perpessicius arată cât se poate de clar că a fost şi a rămas adeptul lecturilor atente, reluate şi, pe cât se poate, "împrospătate". "Cuvintele, îşi atenţionează el daimonul, sunt lăsate să ascundă gândul omului, de aceea nu strică să treci dincolo de ele. Şi mai ales, nu fi robul primei impresii. Nimic nu stă pe loc. Nici munţii, nici mările. De ce să te sclerozezi în ce ai crezut să fi înţeles dintru început?". Pentru cine citeşte cu atenţie, *Jurnalul de critic, postum* constituie un îndreptar subtil cu privire la toate poncifele care au fost emise şi au atârnat precum pietrele de moară la gâtul criticii lui Perpessicius. În genere, atât omul de mare nobleţe şi generozitate cât şi supercalificatul îngrijitor a monumentalei *Opere* a lui Eminescu trebuie să se fi simţit teribil de ofensat de lipirea grosieră a oricărei etichete pe opera sa de cronicar. Cel mai constant (cronicar) şi cu cea mai îndelungată activitate din toată critica românească, aşa cum e de notorietate…Tocmai lui, căruia îi repugna teribil astfel de minimalizări şi reduceri la absurd a amplitudinii şi anvergurii subtile a valenţelor literarului, tocmai lui i-au fost operate sistematic asemenea minimalizări. "Ţi s-a spus, îi atrage Perpessicius atenţia spiritualului însoţitor din *Jurnal*... : cutare critic e dogmatic, cutare e *amabil* (s.n.) şi tu ai crezut-o. Judecă singur şi verifică. Poate că primul e scrobit şi de duminică, poate că al doilea, în chip de glumă, te scoate pe drumuri mai puţin bătătorite. Sunt oameni care preferă asfaltul, sunt alţii care merg şi prin hârtoape. Nu dispreţui surprizele. Deschide ochii şi sufletul, dar astupă-ţi urechile. Zgomotul distrage. Comerţul cu literatura nu e un negoţ ca oricare altul".

Dar cel mai drastic Perpessicius pare marcat de infatuarea unor confraţi nărăviţi obiceiului de trei parale de a discredita, printr-o grosieră atitudine iresponsabilă, chiar "misterele" literarului, formulând telegrafic, fără niciun fel de argument, tot felul de sentinţe dezminţite de viaţă chiar a doua zi. Moda de a vorbi pe de-asupra în critică despre tot şi despre toate, fără "nuanţe şi intermedii", şi, în special, fără nicio rezervă, i se părea lui Perpessicius un jalnic spectacol de bâlci. "Infatuatul îşi înalţă taraba la etaj şi-şi instalează megafoane la toate răspântiile, îl încredinţează el pe îngerul păzitor. Că se opreşte lumea şi că mai şi desface câteva duzini de bretele? Dar pentru ce nu se opreşte lumea în Orient? Ai uitat de pisica aceea acrobată care a întrerupt circulaţia, o dimineaţă întreagă, pe cel mai activ dintre bulevarde? Când a coborât de pe acoperiş, lumea s-a rispit ca şi cum nu se întâmplase nimic".

Noul critic sportiv (*spartan*), scrie cu ironie Perpessicius, ar fi criticul pe gustul celor care vor să fie la curent cu toate, "dar pe rezumat". La un asemenea critic "totu-i (desigur,) literă de lege". El nu are îndoieli, ci doar certitudini. "Nu vreau să-mi argumentezi, când înţeleg şi dintr-o vorbă", pare deviza credinţei lui profesionale, dacă are vreuna. Un asemenea individ nu-şi face niciun scrupul. Pentru el critica se face de-a dreptul cu ciomagul şi "harapnicul cu care Iisus a alungat din templu pe ticăloşi. Schimbă tocul pe strămurare, se încurajează individul, tulburând gândurile îngerului, şi pune în locul peniţei un bold cât toate zilele. Literaţii nu merită prea multe menajamente. Platon avea dreptate să-i dea afară din cetate. Critica e arta boxului. La falcă şi la pântec, şi afară cu el, peste frânghii".

Vizavi de un asemenea tip de critic care dă brutal din coate, face gălăgie şi iese în faţă, care practică deşănţat "publicitatea propriilor merite" (în realitate, doar searbede "pretenţii"), Perpessicius preferă să rămână la cinstitele "impresii de cititor" pe care le consideră nu mai mult decât nişte "exerciţii ale unui *gust* (s.n.) literar în funcţie şi în devenire", practică apreciată, în perspectivă, mai cu seamă pentru "împlinirile şi definitivările ulterioare".

Citind şi reluând lectura (la distanţe destul de mari de timp) *Jurnalului de critic, postum* scris de Perpessicius, devin tot mai încredinţat de gândul că el a fost scris – cum o şi spune pentru cine ştie să citească - special pentru posteritate. Perfect conştient de valoarea contribuţiilor sale critice, personal, cred că, pentru marele critic, până la urmă, nu contau chiar atât de mult convenţionalele păreri care s-au exprimat la adresa operei sale de către contemporani. Încercând să-l înţeleagă după standardele epocii, ei n-au văzut în el - în cel mai bun caz – nimic mai mult decât un *orléanist*, un critic care, " pe lângă o pălărie împodobită cu penaje, cu care salută larg, complimentos, are la şold o sabie decorativă, potrivită cu costumul, al cărui mâner lucrat artistic cere o mână fină şi gesturi inofesnsive. În condiţia sa internă, acest critic, *mai mult sugerând* (s.n.) decât afirmând, aparţine secolului politeţii şi este poate ultimul european căruia îi stau bine, mai bine decât multora din epocă, peruca, jaboul, mânecuţele de dantelă şi fundele de sub genunchi, până unde urcă ciorapii de mătase. E un gentilom al cririci literare (Vladimir Streinu)". În realitate, sunt tot mai convins că, înapoia zecilor de mii de rânduri ceremonioase, criticul surâde superior întâiului şi singurului judecător netemut, adică, în perspectiva posterităţii, ție însuşi, celui care poate că avea o oglindă în fundul pălăriei menită să răstoarne totul.

Să stea aici secretul "şarpelui cu solzi de platină"? Să fi ştiut Perpessicius mai mult despre posteritate decât oricare alt confrate? Cine va vrea să afle trebuie să-l recitească!

(Material selectat din cartea în curs de apariţie a colaboratorului nostru, intitulată *Vederi şi atitudini critice*)

O curiozitate galvanică şi o incredibilă disponibilitate de empatizare cu universul aproape tuturor formelor de expresie literară, indiferent de anvergura autorului sau de greutatea curentului literar sau a manierei mai mult sau mai puţin particulare a acestuia de a scrie ţin la Perpessicius de o pantagruelică poftă de lectură, niciodată ostoită şi, cu atât mai puţin, saturată.

CASA DE CULTURĂ A STUDENTILOR PITEŞTI - CONCURS DE POEZIE – «JUVENTUS» 2013

De curând s-a încheiat Concursul Naţional Studenţesc de poezie "Juventus" 2013, în organizarea Casei de Cultură a Studenţilor din Piteşti. La ediţia din acest an (a 12-a) a participat un număr impresionant de concurenți, 90 !!! aşa că juriul - format din Nicolae Oprea, critic literar, preşedintele USR Filiala Pitesti, Dumitru Augustin Doman, scriitor, redactorul-şef al revistei Argeş, Ion Cristescu, scriitor, director al Editurii Tracus Arte, Cosmin Perţa, scriitor, Cristian Meleșteu, scriitor - a avut de unde alege. Aşadar, după lecturarea sutelor de poeme, au fost stabiliţi si căştigatorii:

Premiul I – Christian Bistriceanu din Reşiţa,
Premiul II – Birtocean Maria Patricia din Zalău,
Premiul III – Grosu Delia din Comişani, Damboviţa,
Mentiune I - Liviu Dascălu din Baia Mare,
Mentiune II - Lavinia Nechifor din Vereşti, jud Suceava
Mentiune II – Luca Ştefania Carmen din Roman, jud. Neamţ

Premiile in bani vor fi inmanate castigatorilor cu prilejul Reuniunii Cenaclurilor Literare Studenţeşti care va avea loc la Piteşti in perioada 15-17 noiembrie a.c..Primii 20 clasati vor apărea în volumul colectiv Juventiada V, care va apărea in trimestrul IV 2013, finanţat de CCS PITEŞTI.

DIRECTOR CCS PITESTI
PROF. DANIEL IONESCU

Christian Bistriceanu

***

anul acesta va fi diferit
voi scrie despre părul tău ca despre o lungă respirare sau ca despre o mare mare la nouă fix mă voi urca în tramvaiul nou şi ultramodern care ţine exact cât bulevardul revoluției din decembrie dar printre zâmbetele trimise de către adolescente prin telefon ori ciorapii din lană la mâna a doua vânduţi de bătrâne nimeni nu îl vede pe orbul cu joben ce oferă un volum albastru de jelebe la un preţ extrem de mic trec pe lângă spălătoria la îngeri unde cred că sunt spălate conştiinţe iar furat de atâtea scene domestice naufragiez surprins pe una din coastele tale

***

din vis în vis
îţi cade în palmă o
monedă de argint încrustată
pe ambele părţi cu un cap de câine

mergi la amanet şi primeşti în schimb
un pumn de bancnote tipărite
cu un cap de câine
refuzi

te duci la brutărie şi primeşti
în schimb o bucată de pâine cu
o pecete cu cap de câine
refuzi

ajungi la piaţă şi tot ce ţi se oferă
în schimb este un câine
renunţi

şi pui moneda în sertarul plin cu monede încrustate
pe ambele părţi cu un cap de căine

continui să visezi

din vis în vis

îți cade în palmă o

monedă de argint încrustată

pe ambele părți cu un cap de câine

mergi la amanet și primești în schimb

un pumn de bancnote tipărite

cu un cap de câine

refuzi

CHRISTIAN BISTRICEANU

***

sunt singur ca
umbra a două păsări
ce poartă amintirea
cuibului pe aripi
şi cred că de atâta singurătate
îmi va creşte un copac
prin trup
băieţi în blugi vor scrijeli
poveşti de dragoste pe scoarţă
păsări stinghere îşi vor face cuib
pe crengile din cer

sunt singur
şi mi-am acoperit
pereţii cu icoane de lemn

Vila rustica

noaptea a venit înapoi noi eram plecati mama mi-a trimis o fotografie cu cina cea de taina pe care o avusese cu străbunii noştri: bunicul venise ducând calul de căpăstru bunica adusese în sorţul înflorat pâine caldă-n ţâst unchiul un miel perpelit la foc iute şi mai erau şi alţii dar nu-i cunoşteam după nume însă toţi au întrebat dacă m-am făcut mare şi după ce au inchinat un pahar din zaibărul de anul trecut din butucul de vie pe care tata îl sădise în anul naşterii mele şi-au lăsat darurile pentru când aveam să mă întorc unchiul biciuşca lui împletită în trei bunicul toporişca cu coadă de stejar iar bunica mi-a dat cartea de rugăciuni pentru a-mi aminti de ei când bat clopotele bisericii în înserare

Maria Patricia Birtocean

Groapa

e plin de ţigani în cartierul nostru
noaptea când mă întorc acasă mă uit deseori în toate părţile
strângându-mi geanta mai tare cu mâna dreaptă
până mai ieri credeam că am dreptul să-mi fac griji despre cum va fi viaţa aici
într-un oraş de provincie în care praful de pe drum se ridică doar pentru a acoperi paharele de bere ale bărbaţilor cu maiouri rupte şi tocurile femeilor rujate strident

când am ajuns la groapa de gunoi nu se plimbau pescăruşi pe deasupra şi nici nu era ca în filme
un miros greu plutea peste o fetiţă încălţată cu pantofi de lac
părul ei negru se zbătea la fiecare tresărire
păpuşile sunt pentru iana hăinuţa e pentru tatu şi pentru chioru am o căciulă
sărea într-un picior şi repeta aceleaşi cuvinte ca într-un cântec fără sfârşit
pentru mine pentru mine pentru mine e ploaia
pentru mine pentru mine pentru mine e ploaia

în jurul ei se strânseseră nişte bucăţi mari de carton doi şobolani un frigider vechi şi o canapea ruptă
tropăiau şi vâjâiau ca într-un ritual domestic pus la cale de un monstru al coşmarurilor mele
îmi amintesc în copilărie îmi era mereu frică de şobolani
şi aruncam întotdeauna sacii cu mizerie fără să trec de o linie imaginară unde trebuia să înceapă groapa
acum stau în poartă şi mă uit la ea ca şi cum tot scopul vieţii mele de până atunci se termină cu mirosul stătut al cojilor de cartofi

*

în afara oraşului am un dulap în care
îndes haine murdare zilnic
toate fetiţele de pe Turzii vin acolo să îşi ia câte ceva
şi lasă la intrare noile amintiri cu bărbaţi
înalţi, scunzi, graşi, slabi, păroşi, bărboşi
cu buzunarele mici şi poftele largi
toate amintirile lor cu copiii de acasă
pentru care nu mai au scutece şi lapte praf
toate femeile din lume se adună în dulapul
de pe Dragoş Vodă îşi aruncă amintirile
la schimb pentru mizeriile de haine
se află câte una care mai ia câte o carte
atunci treaba devine serioasă
se apucă să-mi zică despre bunicul ei mort
care ar lua-o de păr dacă ar vedea-o ce face
cu toţi nespălaţii
îşi termină ţigările în timp ce
cureaua i se strânge uşor pe după gât

Delia Grosu

poveste despre demoni & prima dată

////// o mâna caldă ca sângele se plimbă pe masă
în întuneric
caut cutia cu pastile mi se lipesc
mâinile de lemnul mucegăit

1 pastilă
2 pastile
3 pastile
ş.a.m.d. până la ultima

gânduri unul după altul îmi trec prin minte într-o goană care nu se termină
: acum aşează-te
stai pe marginea patului desfă-i nasturii bărbatului scoate-ţi bluza scoate-i cămaşa scoate-ţi şi sutienul linişte :
se spune că dacă iei multe pastile, mori
bărbatul plânge bărbatul se îmbracă bărbatul moare şi plânge
p-l-â-n-g-e ăsta va fi ultimul cuvânt pe care îl vei auzi înainte de moarte

asta e ultima dată înainte de moarte - prima dată a fost dureros ţi-ai murdărit hainele
şi ai plâns apoi ai fost fericită apoi din nou ai plâns
acum
stai întinsă pe pat şi cauţi un punct pe tavan asupra căruia
te poţi concentra în timp ce bărbatul
are grijă de lucrurile exterioare

înainte de moarte
resimţi gustul tuturor pastilelor pe care le-ai luat vreodată
pielea bărbatului ţine loc de cer
patul se strânge şi acum îl poţi chiar mânca
uşor-uşor intră tot în burta ta

///////////////////

trăieşti în organele bărbatului tău.

ma-ma, ma-ma, ma-ma

deschid ochii pentru prima dată
ca după un somn lung
îţi număr vertebrele îţi privesc mâinile
ridic mecanic mâna fac un semn în aer
e târziu şi tu îmi spui că nu se face mai cald.
privim nu spre acelaşi cer
văd câţiva oameni adunaţi în jurul unui iluzionist
2 copii gemeni vorbesc despre naştere
despre desprindere şi întoarcerea în pântec
2 fetiţe vor îngheţată
mi se îndoaie stomacul
burta mi se strânge de frică de strigăt de moarte
nu mai aud nimic
scâncetele mamei din camera de lângă
umplu aerul
sângele îmi curge pe urechi şi mi se încheagă
pe piele.
te rog,
mai treci pe la mama.

& the sex & the drugs & the complications
îţi număr degetele.
una câte una păstrează cuvinte
care aduc după ele un lung şir de gânduri
negre/
simt o răceală în mine o atingere pe coapse un tremurat
lucruri care nu spun nimic /
e pauza pe care o faci între cuvinte
momentul dinaintea următorului
sunt secundele astea care prezic o explozie
în mine în noi
sunt cu tine în camera mea şi încerc să nu îţi spun cum fiecare atingere e ca o agonie care se agaţă de infinit
//
pauză de atingere
pauză de strigăt
pauză de moarte
/
/în camera de lângă aud pe cineva vorbind
nu e mama nici tata
sunt 4 bărbaţi care poartă pe umeri 2 cutii.

Claudiu T. Arieşan

Surâsul înlăcrimat *sau* hermeneutica poeticii sacre

O durată literară dedicată credinţei, spiritului şi culturii de aleasă calitate, precum cea a lui Ticu Leontescu, marcată de volume elaborate în mai multe specii poetice, pare firesc să o (re)citim cu reverenţă şi bucurie. Pentru că puţini autori contemporani izbutesc să înnobileze cu amprenta lor creatoare un întreg areal geografic, cu rezultate îndeobşte recunoscute ca remarcabile.

Scrisul este cu siguranţă un dat şi o vocaţie, un har cultivat cu osârdie şi responsabilitate, cu "teamă şi cutremur" în faţa creaţiei dar mai ales a Creatorului pentru scriptorul florilegiilor *Răstignită iubirea* (2004), *Plâns transfigurat* (2005), *Crăciunul în haiku* (2005), *Iaşii în... haiku* (2007), *E toamnă în Eden* (2008) şi al densei antologii de autor *Crucea – răscruce* din 2010. Luând lucrurile pe rând şi respectându-le rosturile întemeietoare, cum face şi poetul nostru în construcţiile elaborat poetice oferite cititorului avizat de pretutindeni, toate sunt mai întâi strânse în cărţi frumoase, delicat orânduite, consistente în desfăşurările lor intelectuale şi spirituale. Ele sunt, nu mai puţin, cărţi luminoase, unde referinţele biblice dragi acestui stihuitor creştin apar bine topite în textura poeticească. Şi, mai rar în zilele din urmă, sunt cicluri impecabil scrise, armonioase şi calde în toate încheieturile lor constitutive, înţelepte dar nu plicticoase, morale în miezul lor structural, dar defel ostentativ-moralizatoare. Construcţii euritmice precum în vremile de aur ale inspiraţiei literare, făcute nu doar să placă ci să şi edifice suflete şi să dăinuiască, firesc, peste timpuri şi veac.

Tematica poemelor e multiformă dar unită de fire logice, uneori reţeaua minţii scriitorului aleargă mai repede decât atenţia neapărat distributivă a cititorului, dar întotdeauna limpezimea exprimării şi profunzimea gândului justifică şi răsplăteşte lectura acestor versuri spiritualizate, coborâte din cea mai perenă specie a gnomicului sacru. Aşa se explică şi sursele de inspiraţie şi modelele recunoscute ce i-au şlefuit personalitatea artistică şi pot fi orânduite binar: imnurile pindarice şi cursurile de ebraică ale traducătorului lui Pindar în româneşte, bardul transilvan Ioan Alexandru, la rându-i promotor şi protagonist major al imnelor în literatura autohtonă, Şcoala de Artă din Timişoara şi Institutul Teologic bucureştean absolvite cu egală pasiune, cucernica lirică a lui Traian Dorz şi teologumenele adâncite ale Părintelui Dumitru Stăniloae, originile moldave şi enculturarea banatică, tonurile populare şi referinţele livreşti, pasiunea egală pentru seva sculpturilor brâncuşiene şi verva coloristică a pânzelor lui Corneliu Baba.

Un om religios nu devine automat scriitor dacă îşi expune trăirile metafizice, după cum nici un simplu poet nu poate ajunge peste noapte iniţat în marile taine ale universului de credinţă. Cele două aspecte trebuie să coexiste natural în străfundul fiinţei respective şi împreună să crească întru buna dezvoltare a puterii duhovniceşti şi a capacităţilor estetice ale aceluiaşi, precum animus şi anima din rafinata parabolă a ilustrului creator creştin Paul Claudel. Din fericire Ticu Leontescu a ştiut să cumpănească bine acest mariaj mereu problematic şi tensionat dintre psyche şi tymos, dintre partea materialnică şi cea duhovnicească a făpturii sale creative iar rezultatele se strevăd cu limpezime în distincţia empatică a prezenţei sale umane, precum şi în roadele bine coapte ale sporului său literar.

Cum însuşi proclamă şi îndeamnă acest scriitor adevărat, dedat cultului şi culturii deopotrivă: "Propun, să nu ne mai certăm/cum că ne-am iubi/ba prea mult, ba prea puţin./Indiferent cât, cearta-i ucigaş venin./Vrând să-nvrăjbească, să despartă./ Iar înţelegerea e o artă". După cum e o artă şi compunerea corectă şi unificarea "contrariilor" după ilustrul model instituit de episcopul din Brixen-ul tirolez Nicolaus Cusanus. "Doamne,/când dorim prea multă faimă,/vrem-nu-vrem,/ toţi în preajmă ne... defaimă./Cu multă «graţie»/cădem în marea... dizgraţie".

Concizia caligrafică şi filocalia apofatică sunt meritele de seamă ale poeticii autorului nostru, în compuneri absolut memorabile, cu ecouri din marii lirici ai ţării ca "Fă-mă Doamne,/fulg de nea,/să ning spre-mpărăţia Ta" ori "Doamne,/dă-mi un cuvânt./Sau două-trei./ Sau câte Tu vrei".

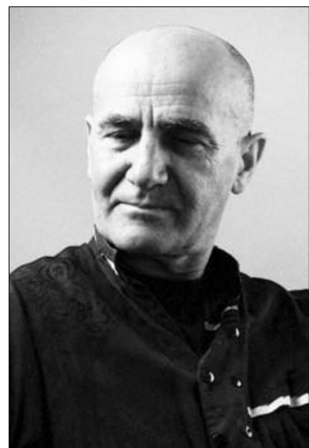
Cel mai mult ne-a mers însă la inima minţii poemul *Râs divin*, care concentrează o întreagă filozofie şi teologie a comicului, domeniu ce ne preocupă de bune decenii şi care, iată, îşi găseşte o mirifică ilustrare în crâmpeiele versificate compuse de Ticu Leontescu: "A râde, ca un nebun,/deşănţat, ne-ntemeiat,/la ce bun? Păcat./A nu râde, dar,/ din prea multă vanitate,/când e bine, când se poate,/e o mare nedreptate./ Creatorul ne-a-nzestrat/c-un râs divin, catifelat./Să nu râdem, nu-i păcat?/ Dimpotrivă, fie-mi iertat./Cine nu râde, nici gâdilat/e ori mort, ori... înţepat./ Eu râd c-un ochi/înlăcrimat". Nici măcar o comicologie a surâsului compensator şi a umorului divin simpatetic nu ar putea să spună mai multe decât o fac aceste strofe încărcate semantic şi admirabile din punct de vedere estetic.

Cum sunt şi (doar) aparent copilăreştile efigii lirice închinate Logos-ului sempitern din poema intitulată În casa cuvintelor Tale: "Vai, mie – Doamne./ Adesea profanez cuvintele,/trăncănind... Doar în casa Ta,/în Sfânta Sfintelor Tale cuvinte,/intrând,/nu-mi mai găsesc cuvintele,/mut devenind.../prin această muţenie,/ca printr-o spovedanie,/ca printr-un leac, o boală –/mă vindeci de... trăncăneală". Frecventul semn de punctuaţie "puncte, puncte" lasă parcă şi el mai mult loc pentru iminenţa inefabilului şi pentru imanenţa amestecului sublim de mysterium fascinans şi tremendum, despre care ne-a învăţat Rudolf Otto că stau înmănuncheate în intimitatea oricărei hierofanii, oricărei manifestări a sacrului din vieţile noastre.

Nu putem adăuga la aceste rânduri decât că în acelaşi fel delectiv, sapienţial şi discret totodată se făcea educaţie spirituală şi în lumea antichităţii greco-romane şi în perioada patristică şi în toate răstimpurile de înflorire paideică ale omenirii. Este minunat să mai identificăm printre noi alţi şi alţi atare „dascăli de cuget şi simţire", poeţi autentici şi moralişti de substanţă precum Ticu Leontescu, parte lămurită a unei frăţietăţi duhovniceşti atât de rare în zilele de acum dar care, după promisiunea Mântuitorului însuşi, nu va pieri nicicând până la plinirea timpurilor, fiindcă nu prea îşi găseşte sens şi relevanţă o viaţă lipsită de gustul „sării pământului", cum tot El şi-a numit şi îndemnat ucenicii să rămână in saecula saeculorum.

Alexandru Jurcan

MEMORIA SUFLETELOR CENUŞII

Nu despre Paul Claudel va fi vorba, ci de scriitorul şi regizorul Philippe Claudel, născut în 1962, ataşat de regiunea Lorraine, conferenţiar la Universitatea din Nancy. Romanele sale cunosc un succes meritat. Unele au fost traduse şi la noi. În 2003 a scris *Sufletele cenuşii*, apoi *Fetiţa domnului Linh* în 2005, iar în 2007 romanul *Raportul lui Brodeck*, care a obţinut premiul Goncourt des lycéens. Philippe Claudel a realizat filmele Il y a longtemps que je t'aime şi recentul Tous les soleils.

Primul său film - *De mult timp te iubesc* - cu Kristin Scott Thomas şi Elsa Zylberstein, prezintă viaţa fără edulcorări gratuite. Eroina se reîntoarce la viaţă, după o dură detenţie, precum personajul lui Şuşkin din *Călina roşie.* Mai poţi socializa? Ţi se mai dă o şansă?

Regizorul Yves Angelo a făcut un film în 2005 după romanul *Sufletele cenuşii,* scris de Philippe Claudel. Joacă Jean-Pierre Marielle, Jacques Villeret, Denis Podalydès. O atmosferă uluitoare, actori formidabili, decor de epocă, soldaţi mărşăluind, tunuri în depărtare, încărcătură emoţională tensionată. Scriitorul Philippe a asistat la filmări, a văzut pe viu misterul metamorfozei filmice.

Cartea *Fetiţa domnului Linh* mi se pare o bijuterie literară. Domnul Linh vine dintr-o ţară unde e război şi soseşte într-o ţară civilizată, cu nostalgia originilor.

Cartea *Fetiţa domnului Linh* mi se pare o bijuterie literară. Domnul Linh vine dintr-o ţară unde e război şi soseşte într-o ţară civilizată, cu nostalgia originilor. Destinul face astfel încât apare domnul Bark, cel care omorâse ca soldat în ţara lui Linh. Bark devine lumina necesară şi binecuvântată de la capătul tunelului. Banca unde se întâlnesc mereu e supapa supravieţuirii, reconsiderarea, iertarea, mersul înainte.

Merită să avem memorie? Ce transmite Philippe Claudel în romanul *Raportul lui Brodeck*? Acel străin, adică Anderer, era nedorit în localitatea în care a apărut. Străin de istoria comunităţii. De ce trebuia omorât? Pentru că sătenii voiau să mai iasă premeditat din propria istorie. A uita câte ceva pentru a trăi, a supravieţui. Nu poţi purta la infinit mantia trecutului. Oare Brodeck uită umilinţele din lagăr, când accepta să latre, când alegea cu durere compromisul, din dorinţa reîntoarcerii la viaţa de dinainte? Fetiţa lui s-a născut din „urât", din stupidul viol. O floare în murdăriile dezastrelor istoriei. Toate sufletele cenuşii luptă cu un trecut ceţos, culpabil. Philippe Claudel nu dă verdicte, ci plantează întrebări mistuitoare, obsedante.

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări

Sunt omul străzii

Sunt omul străzii am strigat unui de gând gândac vărgat

Ce strălucea ca o măsea de fier în pântec azi la minister

Trăiam cu ziua printre oameni

Eram de gând de aur pentru galbeni eram şi sunt un ban de-o sută ce cumpără numai vedenii şi strănută

Fusesem luat prizonier şi locuiam în şifonier ca-ntr-o măsea de fier

Ştiam engleza pomilor ştiam de pară de măr şi de gutui

Uitam mereu mereu că sunt al nimănui

sunt fericit am zugrăvit iubitei mele printre stele

Priviţi vă rog şi dumneavoastră ...şi număraţi atent... atent ce de lumini se sting în ele

7 octombrie, 2013, street man - texas - usa

Aurel Sibiceanu

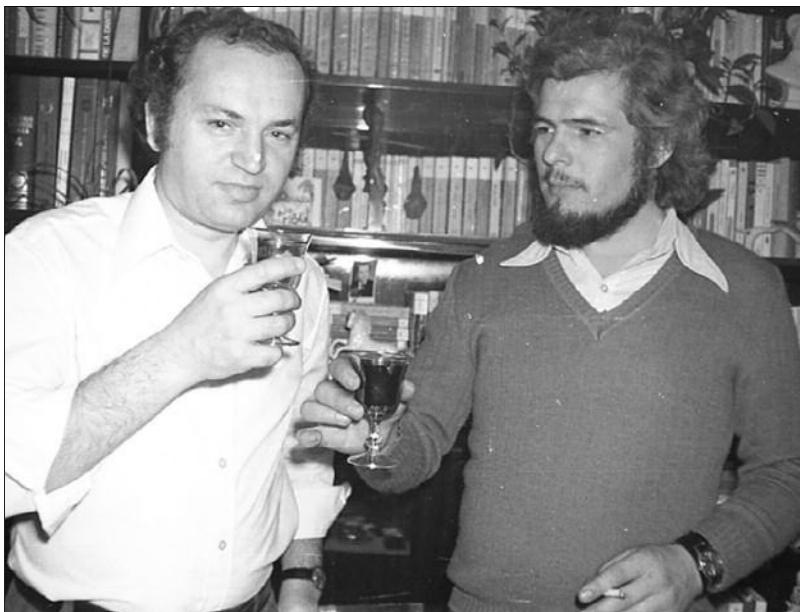

Glorioşii ani ai ratării

AZIMA ÎNSERATĂ A VIEŢII ŞI A MORŢII

Marin Tudor, prozator păstos, cu un verb care sugera o cumetrie stilistică între Marin Preda şi Marquez, mai mult taciturn de fel, ne-a privit pe toţi, ridicând din sprâncene, a râs cu măsură şi ne-a spus, zâmbind mânzeşte: „Ştiţi cum îl puteţi face pe dumnezeu să râdă?" L-am privit curioşi, singur Juju Ionesco s-a arătat curios peste măsură: „Ia zi, trăi-ţi-ar mămica ta !" „Păi, e simplu, zice Marin, îi spui ce planuri ai pentru ziua de mâine!"

Mi-amintesc de o zi foarte ciudată. Era puţin peste anul 1980, ne adunasem vreo 8 inşi în biroul pictorului Traian Secara, la „Galeria de artă". Traian, gazda noastră bună şi adesea creditorul ananghiilor noastre financiare, ne povestea, punct cu punct, proiectul său de viitor. Îi venise aşa, dintr-o dată, cheful să privească peste marginile zilei… El avea de gând să mai rămână muzeograf vreo 5-10 ani, după care plănuia să ducă o viaţă bucolică în baştina sa, în Tilegdul Bihorului. Avea de gând să-şi muncească bruma de grădină, să picteze şi să îndrume tineretul satului spre carte. Şase dintre noi eram în preajma vârstei de 30 de ani, singurii care ne întreceau la vârstă erau Traian, născut în 1948, şi Gigi Ionescu, născut în 1937. Vasile Pieca, azi actor la teatrul Davila, pe atunci mereu candidat la „Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică" îşi vedea viitorul exact cum îl are azi, cu amendamentul că atunci spera să plece din ţară şi să joace pe scenele Teatrului La MaMa, din New York. Actorul Cristian Tutză era ferm convins că revolta sa interioară, vis-a-vis de regimul comunist, va izbucni şi-l va duce prin puşcării, aidoma tatălui său, dar din care nu se va mai întoarce niciodată. Nelu Durac, moldovean hâtru, ne-a spus cum se va deghiza el chiar în personajul povestirilor sale borgesiene, în Sidef Marmara, şi, aşa deghizat, se va plimba pe deasupra întregii lumi, chestie care-i va spori puterile şi-i va permite să intervină în cursul istoriei! Dan Cristici, poreclit de noi „Cartof", ins cu veleităţi de actor, cititor pasionat de literatură bună, deloc chinuit de năravul scrisului, ne-a spus că va trece Dunărea înot şi că va cutreiera lumea în lung şi-n lat. Eu nu am făcut nici un proiect de viitor, doar le-am spus ce mi-a zis Tata, într-un moment de supărare pe mine, anume că va fi mare minune dacă voi ajunge la vârsta de 40 de ani ! Le-am mai spus că Bunicul meu, cu puţin timp înainte de a muri, i-a zis Bunicii: „Ano, nu-mi doresc decât să-l văd pe Aurel pe scările Sorbonei…" Nu i s-a împlinit visul, peste nici un an, în 1960, avea să moară după o anchetă la Securitate… Gigi Ionescu, actor nonconformist, mereu în răspăr cu lumea, era abătut, de la o vreme, cum nu-l văzusem niciodată – nu-l mai încălzea nici vodca, nici cărţile lui Hemingway nu-i mai procurau reverii, nici meciurile echipei „Steaua" nu-l mai animau. Marin Tudor, prozator păstos, cu un verb care sugera o cumetrie stilistică între Marin Preda şi Marquez, mai mult taciturn de fel, ne-a privit pe toţi, ridicând din sprâncene, a râs cu măsură şi ne-a spus, zâmbind mânzeşte: „Ştiţi cum îl puteţi face pe dumnezeu să râdă?" L-am privit curioşi, singur Juju Ionesco s-a arătat curios peste măsură: „Ia zi, trăi-ţi-ar mămica ta!" „Păi, e simplu, zice Marin, îi spui ce planuri ai pentru ziua de mâine! Şi El râde, că numai în puterea Lui este să ştie ce te aşteaptă! Eu cred că vom trăi puţin, pe sponci, chinuiţi, şi vom muri ca proştii! Singurul care o va duce mult şi bine va fi Octav Pârvulescu. El este calm, de câte ori va veni moartea, cotoroanţa nu-l va găsi, că va fi plecat la Gară, după revistele literare! Adică voi credeţi că noi avem viitor, că vom face pe dracu' şi pe lacu' ? Eroare, ne vor cotârci comuniştii cu cioaca îndoită şi fără vaselină! Norocul meu nu s-a născut o dată cu mine, sunt născut pe unu aprilie şi viaţa mea este o păcăleală!" „Parcă erai mai combativ, Marine, i-a zis Pieca, tu, care eşti băiat de legionar te dai bătut şi bleg?" Şi Juju îl taxează: „Bravo, Marine, trăi-ţi-ar basca, te dai Madam Gertrude Stein şi noi suntem generaţia pierdută!" Hâtru, Tutză îi zice pictorului Secara: „Traiane, scoate cartea, să vedem ce scrie la carte!" Era un obicei de-al nostru, luam o carte, deschideam la întâmplare, citeam un paragraf şi îl tălmăceam după cum ne ducea capul ! Pictorul a închis ochii, a luat o carte din raft, a deschis-o şi a citit fragmentul următor: „Atunci când trăieşti, nu se întâmplă nimic. Decorul se schimbă, oamenii intră sau ies, asta e totul. Începuturi nu există niciodată. Zilele se adaugă la alte zile fără rimă şi fără motiv, e o adiţiune interminabilă şi monotonă. Nici sfârşit nu există; nimeni nu părăseşte vreodată o femeie, un prieten, un oraş dintr-o dată." Ne citise din „Greaţa" lui Jean.Paul Sartre! „Vedeţi, zice Marin, greţosu' ştia el ce ştia!" Ceasuri întregi (trei, patru?) am tot discutat despre un viitor ipotetic, am fost când optimişti, când prăpăstioşi, sentenţioşi etc.! După care am plecat, cu excepţia lui Traian, la barul „Fortuna", unde Dl Comănescu ne-a dat, „pe sub mână", trei sticle cu votcă „Zitnia". Acolo am discutat vrute şi nevrute, spiritele s-au încins, cum se mai întâmpla uneori. Pieca şi Marin au pus pe tapet o dispută a lor mai veche – trecutul controversat al taţilor lor. În fapt, între ei era o veche şi dulce invidie – ambii pictau, scriau poezii, erau îndemânateci în gospodărie şi se pare că au iubit în două rânduri aceeaşi femeie! De data asta cei doi erau pe cale să se încaiere de-a binelea, să apeleze şi la pumni! Salvarea a venit de la căpitanul Darie, aflat şi el într-un colţ al barului, căruia noi, boemii, îi spuneam „Chirurgul", poreclă pe care i-a dat-o Titus Maxus, datorită obiceiului acesta de a-i altoi zdravăn pe hoţi şi pe derbedei. Căpitanul, ca de obicei în civil, a venit la masa noastră, ne-a salutat şi le-a propus celor doi câte o partidă de skanderberg! „Chirurgul", un zdrahon de peste 1,90 m, nu i-a înfiorat pe cei doi care, culmea, l-au ţinut numai cu mâna pe masă!!! Nervos, căpitanul ne-a salutat politicos şi a plecat, dar nu înainte de a ne trimite la masă două sticle cu votcă! Peste ani avea să ne spună că intenţionat s-a lăsat învins, ca să le topească disputa celor doi. Peste un an, Gigi Ionescu a trecut la cele veşnice, violent, căzând din balcon, de la etajul 6. Împrejurările în care a murit sunt neclare şi azi, ipotezele despre moartea sa sunt multe şi despre ele am scris în alt episod. Doi ani mai târziu, parcă în 1986, Dan Cristici Cartof avea să fugă din ţară, trecând Dunărea înot, după ce o vară întreagă s-a antrenat, în ştrand şi pe Lacul Budeasa, uneori fiind însoţit fiind de Tutză şi de mine. Despre el nu am aflat nimic clar până astăzi; au circulat despre el zvonuri de tot felul – că trecerea în Occident s-a petrecut cu bine, că munceşte pe undeva în Italia, unde ar fi avut cunoştinţe, ba chiar prieteni făcuţi pe Litoral. La un moment dat s-a auzit că ar fi şeful unei bande mafiote şi alte trăsnăi de acest fel! În fapt, din unele investigaţii, făcute de nu se ştie cine, rudă sau amic din altă zonă socială, după 1990, reiese că bietul Dan ar fi fost împuşcat de grăniceri, pe când încerca să ajungă pe malul jugoslav al Dunării… După o vreme s-a stins şi profesoara Rodica Pârvulescu, soţia poetului Octav. Doamna Rodica avea scrisă o excepţională teză de doctorat, având ca subiect „Craii de Curtea Veche", pe care o puteai pune cu mândrie lângă exegezele lui Ovidiu Cotruş şi Vasile Lovinescu, având ca subiect universul matein. În noaptea Sfintei Boboteze a anului 1989, poetul Octav şi-a urmat soţia pe Cea Lume… Cu puţin timp înainte plecase, la el în Bihor, pictorul Traian Secara… Avea să revină în toamna lui 1994, să-l îngrijească pe Tedy Georgescu, suferind de cancer. În februarie anul următor, avea să plece şi Tedy din lumea aceasta… Pe Vasile Pieca, „loviluţia" îl află în postura de student la teatru. Termină studiile după 1990 şi a venit acasă, la teatrul nostru, unde este şi azi, teatru aflat la o distanţă astronomică de Teatrul La MaMa, din New York… În decembrie 1989, întâmplarea îl duce pe Marin Tudor în primăria Piteştilor, alături de actorul Mihai Nistor, de Ion Dumitrescu şi de procurorul N. Olteanu; săptămâni în şir s-a ocupat de aprovizionarea oraşului cu tot ce-i trebuie traiului: mâncare, căldură, apă, gaze şi curent electric, organizarea şi păstrarea ordinii publice. După o vreme a fost dat la o parte, nimeni nu a ţinut cont de nenumăratele zile şi nopţi nedormite, în care a depus eforturi să meargă totul bine, să nu se declanşeze anarhia socială. În vara lui 1990, criticul Laurenţiu Ulici, care credea în steaua literară a lui Marin, a venit în două rânduri să-l convingă să dea la tipar măcar o carte de povestiri sau nuvele. Perfecţionist din fire, Marin a tot amânat, şi-a rescris cele două romane şi prozele. Rămas fără mijloace materiale, Marin se retrage la casa natală, în satul Catanele – Lunca Corbului, ajutat de scumpa lui soră Florina. Noi, prietenii lui, fie îl uitam, fie plecam câte unul, Dincolo. Cam aşa s-au dus: Geo Despa, Ion Popa Argeşanu, Corneliu Marcu, Cornel Postolache, Ion Durac, Miron Cordun, Stelian Zamora, Nelu Onişoară, Cristi Tutză, Costică Stroe, Costică Marinescu, Gică Pantelie, Costică Mosoia.

Nicolae Eremia şi Marin Tudor, 31 decembrie 1980.

Miercuri, 25 septembrie 2013, Marin Tudor a fost păcălit de moarte - hâdă ori sulemenită, Dumnezeu ştie cum i se va fi arătat, cotoarba l-a trimis pe Cea Lume, pe noi lăsându-ne în „Valea Îndepărtatului răsărit" – puţini, mici la suflet şi ipocriţi, aidoma vremurilor în care ni s-au topit sufletele…

Să-ţi fie ţărâna uşoară, Marine, şi să ne ierţi…

Fotografie din Arhiva NICOLAE EREMIA

litere

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Cultură *versus* Logos

În gândirea occidentală de mai bine de un secol s-a discutat despre moartea lui Dumnezeu (Nietzsche), moartea omului (Michel Foucault) iar mai recent despre moartea culturii şi educaţiei umaniste. Cartea lui George Steiner, *În castelul lui Barbă – Albastră. Câteva însemnări pentru o redefinire a culturii* (trad. de D. Solonar, ed. *Humanitas*, Bucureşti, 2013), are în centru teza că moartea culturii în înţelesul clasic, conferit în principal de secolul al XIX-lea, secolul democraţiei liberale, este un fapt ce se petrece sub ochii noştri. Deşi ideea poate părea deprimantă, autorul *Morţii tragediei* pledează pentru temperarea îngrijorărilor şi regretelor fireşti. Într-adevăr, susţine el, secolul al XIX-lea care durează de prin 1815, anul înfrângerii definitive a lui Napoleon, până în 1915, când începe practic măcelul primului război mondial a creat multe opere, dar a şi fost măcinat de contradicţii. "Teza mea, scrie Steiner, este că anumite cauze particulare ale subumanului, ale crizelor din vremea noastră care impun o redefinire a culturii se regăsesc în linişteа îndelungată a secolului al XIX-lea şi în miezul structurii complexe a civilizaţiei". El îşi argumentează această teză dintr-o perspectivă istorică. În Europa între 1789 şi 1815 se constată o accelerare a istoriei, o intensificare a experienţei umane în contextul marilor mişcări politico-sociale precum Revoluţia franceză sau războaiele napoleoniene. După aceea urmează o lungă perioadă de reacţiune şi de stază,de imobilitate socială forţată într-un context de dinamism tehnologic şi economic fără precedent. O astfel de contradicţie s-a dovedit, consideră Steiner, explozivă: optimismul burghez, încrezător în ştiinţă şi progres, este măcinat de pesimism şi de un sentiment de plictiseală corozivă, "marele ennui", pe care l-au scos la iveală marii artişti ai acestui secol. În jurul anului 1900, în plin belle époque, se simte nu doar în lumea elitelor, ci şi a maselor un gol imens ce îndeamnă parcă la catastrofă. Dezastrul se va manifesta în doi timpi, două prăbuşiri: sinuciderea colectivă a Europei în primul război mondial şi distrugerile celui de-al doilea, cu Holocaustul nazist.

Întrebarea în jurul căreia se desfăşoară încercarea de redefinire a culturii a lui Steiner este aceasta: de ce tradiţiile umaniste ale Europei n-au putut constitui o frână în calea barbariei? Întrebarea este imediat urmată de bănuiala că poate chiar ele au fost, dincolo de capodoperele cărora le-au dat naştere, nişte apeluri la despotism şi cruzime. Oricum rezultatul a fost în viziunea lui Steiner faptul că valorile umaniste ale culturii liberale sunt de mult timp în declin. Din acest motiv se pune problema unei redefiniri a culturii. Vechea cultură clasică a avut un miez religios, transcendent, înţeles de autor nu într-un sens particular, creştin sau de alt fel, ci ca o viziune coerentă a relaţilor dintre timp şi eternitate. Secolul al XIX-lea, obsedat de creaţia monumentală în toate domeniile, a fost guvernat de dorinţa de a dura, "care implică o viaţă activă după moarte în şi prin creaţia intelectuală, artistică". Tocmai această "voinţă dură de a dura" a slăbit, s-a diluat în secolul XX, odată cu criza transcendentă a culturii. Apare aşadar întrebarea: cum poate fi creată o nouă teorie a culturii în absenţa unor repere transcendente? Conştient de dificultatea, poate chiar imposibilitatea sarcinii, el renunţă la sintagma "redefinire a culturii", propunându-şi, mai modest, să afle doar componentele unei noi alfabetizări, "a acelei game minime de repere şi coduri denotative, împărtăşite, fără de care nu poate exista nici o societate coerentă, nici o continuitate, oricât de atenuată, oricât de tranzitorie a unei <<culturi trăite>>".

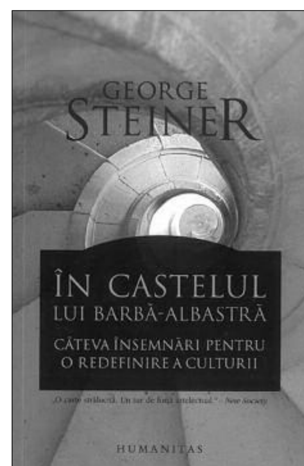
Cartea lui George Steiner se vrea un dialog polemic cu o lucrare a lui T.S. Eliot din 1948, *Însemnări pentru definirea culturii*, mai precis cu încercarea acestuia de a propune o reconstrucţie a culturii europene după cel de-al doilea război mondial prin creştinism, religia Cuvântului revelat. Or, conform lui Steiner, în a doua jumătate a secolului XX se constată o retragere din cuvânt generalizată. Fenomenul generează în primul rând imaginea unei subculturi în lumea occidentală, în timp ce marea cultură intră în custodia specialiştilor. Masele îşi manifestă dorinţa de expresie în special prin muzică, rock, pop, etc. Se petrece aşadar o mutaţie la nivel de limbaj, o ruptură radicală cu vechea ordine lingvistică, având ca rezultat schimbări majore în plan nu doar cultural, ci şi social - politic deoarece discursul occidental avea şi funcţia de a perpetua structurile de putere, ierarhiile sociale etc. Desigur, prin disoluţia culturii majore avem sentimental unei căderi în barbarie, dar, pledează Steiner, muzica, înlocuitoarea cuvântului, are şi câteva avantaje faţă de acesta: în primul rând nu minte şi în al doilea rând ea poate constitui un teritoriu comun, imediat în care ne putem întâlni cu ceilalţi şi totodată cu noi înşine. "În absenţa sau recesiunea sentimentului religios, spune frumos autorul, muzica pare să ne adune, să ne culeagă pentru noi înşine."

Un alt limbaj, din afara sferei cuvântului care ar putea contribui în geneza unei noi ordini culturale este matematica, cu aplicaţiile sale, în studiul naturii şi în tehnologie. Pe bună dreptate, afirmă Steiner, "ignorarea acestora înseamnă situarea în afara raţiunii" . El prevede o dezvoltare atât de puternică a tehnologiei, încât se va ajunge la o descalificare treptată a celor ale căror resurse rămân pur verbale: "e posibil să apară <<iobagi ai cuvintelor>>".

Cartea se încheie într-o notă de optimism tragic. Orice s-ar întâmpla, o constantă a umanităţii rămâne căutarea continuă a adevărului. Nu ştim încotro ne vor conduce descoperirile noastre, dar suntem sortiţi să deschidem una după alta uşile din Castelul lui Barbă-Albastră, până la ultima, chiar dacă ea ne conduce spre realităţi care depăşesc înţelegerea şi controlul nostru. "Să fii capabil să prevezi posibilităţile de autodistrugere şi totuşi să duci până la capăt confruntarea cu necunoscutul nu-i puţin lucru", încheie George Steiner.

Sună într-adevăr bine, dar după mai bine de 40 de ani de la apariţia cărţii (1971), timp în care schimbările s-au accelerat într-un ritm de neprevăzut chiar şi pentru profetismul lui Steiner, putem să ne întrebăm cum stau într-adevăr lucrurile. Că s-a produs un declin al sistemului de valori perpetuat de cultura umanistă este evident. Numai că nu ştiu ce am pus în loc. Muzica, mă refer la cea cu largă adresabilitate a suferit şi ea un declin, într-o epocă în care vedetele sunt create mai puţin de talent şi mai mult de mass-media şi tehnologie (Madonna, Lady Gaga ş.a). Cât priveşte muzica clasică, jazz-ul chiar, sau matematica ele au fost şi vor fi întotdeauna accesibile doar unor minorităţi. Pe de altă parte, tehnologia a înregistrat într-adevăr progrese considerabile, dar nu prea mai ştim în ce măsură slujesc adevărului sau manipulărilor. Poate mai mult decât muzica, tehnicile vizuale au contribuit la ieşirea din sfera cuvântului. Şi nu sunt puţini cei care vorbesc de efecte grave, inclusiv la nivelul creerului. Însă, aşa cum susţine undeva Umberto Eco, tehnologiile mai noi ale internetului ne reapropie de scris şi lectură, de cuvânt. Toate acestea şi multe altele, inclusiv poziţia ingrată a reputatului scriitor şi lingvist George Steiner, care propăvăduieşte prin cuvinte ieşirea din lumea cuvântului, nu ne pot conduce decât la concluzia că omul şi Logosul, care înseamnă şi raţiune, nu sunt entităţi exterioare, ci consubstanţiale. Şi apoi, cum să căutăm adevărul în afara Logos-ului, care înseamnă şi Adevăr?

...prin disoluţia culturii majore avem sentimental unei căderi în barbarie, dar, pledează Steiner, muzica, înlocuitoarea cuvântului, are şi câteva avantaje faţă de acesta: în primul rând nu minte şi în al doilea rând ea poate constitui un teritoriu comun, imediat în care ne putem întâlni cu ceilalţi şi totodată cu noi înşine.

Surpriza numită MARIA BONEA

Se întâmplă, de-a lungul unei vieţi de scriitor, să cunoşti şi opera ale unor oameni de care nu ai auzit niciodată şi nu ştii nimic. Dar citindu-i, ai impresia că pătrunzi într-un spaţiu calm şi senin, poate cel din vremea când erai sub protecţia parentală.

Este şi cazul **Mariei Bonea**, o scriitoare care şi-a dedicate întreaga viaţă şcolii şi care, de-a lungul acestei impresionante cariere, a editat şi cărţi de poezie.

Trăsătura dominantă a liricii **Mariei Bonea** devine surprinzătoare pentru lumea contemporană care trece în viteză peste frumuseţea lumii. Este vorba aici despre o axă fundamentală, cea a valorilor morale, chiar dacă este vorba despre poeme scrise pentru copii. Această "linie directoare" a operei sale o defineşte în tot ce scrie – iar dacă ar trebui să sintetizăm, am putea spune că este vorba despre un mesaj concret. Un mesaj referitor la găsirea puterii de a lupta cu greutăţile vieţii, cu evenimentele bune sau rele pe care fiecare din noi le trăim zilnic. Unul din cei care au scris despre creaţia **Mariei Bonea**, Arhimandrit dr. Emanuil Rus remarca: *"Domnia sa ştie să poarte în suflet şi să exprime în versuri de o aleasă sensibilitate gratitudinea faţă de cea care, cu suflet mare şi omenie rară, a răsfăţat-o oferindu-i lumina ei curată şi divină şi a ocrotit-o în în ceasul greu (Floarea omeniei), evocă responsabilitatea educatorului, pe care îl consideră o fântână de înţelepciune din care se adapă cei tineri (Învăţătoarea ta)".*

Nimic mai adevărat, dacă ne gândim la modul firesc în care educatorul s-a completat cu scriitorul şi mai ales cu poetul care nu se lasă purtat de valul modernist, ci se aliniază unor poeţi ce fac parte din manualele şcolare: Coşbuc, Vlahuţă, Şt. O Iosif, Goga ş. a.

Prezenţa **Mariei Bonea** în viaţa literară nu trebuie să mire pe nimeni. Ar fi bine ca noi, cei mult prea ocupaţi să analizăm mersul literaturii actuale, să ne oprim din când în când şi la cărţile ce urmăresc să ajungă la sufletele noastre, nu să epateze cu orice preţ. Am avea un moment de linişte într-o lume ce şi-a pierdut coordonatele.

GRIGORE TIMOCEANU

litere

Mariana Şenilă-Vasiliu

Cu dragoste, amărăciune şi prea puţină speranţă...

...prin restituirea dreptului de *a cânta/juca ţarina*, moţii revendicau *dreptul cutumiar asupra pământului şi al exploatărilor miniere* în care trudiseră din moşi-strămoşi. Departe de a fi un capriciu muzical, cererea lor era una de fond, politică, împotriva deşţărării şi a suspendării dreptului la „băieşag", a mineritului adică.

Cu câteva clipe înainte de a muri, tata a cerut să fie dus la fereastră să privească pentru ultima dată munţii în mijlocul cărora s-a născut şi a trăit întreaga viaţă, Apusenii. Mama s-a pierdut cu firea şi, înainte să-l ridice din patul în care-l ţintuise suferinţa timp de trei ani, tata s-a stins. Până în ultimul ceas al vieţii, mama a avut mustrări de conştiinţă că nu i-a putut îndeplini cea de pe urmă dorinţă. Tata iubise cu o dragoste aproape fanatică Munţii Apuseni şi niciuna din promisiunile ademenitoare care-i fuseseră făcute nu l-au determinat să se mute la Cluj şi nu l-au convins să-şi părăsească locul naşterii.

Cu toată sărăcia lucie, cu tot efortul pe care-l cere supravieţuirea în astă parte de lume, moţii au respins în general ideea de a pleca în altă parte. Transmutaţi din ordin chezaro-crăiesc după răscoala lui Horea taman în Banat, cu toate ameninţările şi pedepsele, ei s-au înapoiat în munţii lor, în satele şi crângurile risipite pe creste, la truda lor supraomenească şi încleştarea cu o natură dură şi încăpăţânată, la sărăcia lor. Există ceva puternic şi inexplicabil care-i ţine pe moţi legaţi de munţii lor din vechime – *„Daci montibus inhaerent"*, cum scria Florus. Deşi am plecat de la 13 ani din Câmpeni, deşi am petrecut 11 ani de studii în domeniul artelor la Cluj şi cu toate că de la 25 de ani trăiesc în Argeş, pentru mine **acasă** înseamnă tot valea îngustă cu apă repede ce se rostogolea prin faţa casei bătrâneşti, tot culmile munţilor, când stâncoase, când domoale, tot pădurile de brad prin care, copil fiind, am hălăduit, tot Apusenii adică.

Cât de puternic este sentimentul, cât de trainică e legătura moţilor cu munţii lor se poate vedea dintr-un episod pe care l-am povestit cu altă ocazie, dar care se cere reactualizat pentru a înţelege ce se petrece la ora asta la Roşia Montană şi de unde reacţia de respingere a ideii exploatării miniere de către Gold Corporation nu doar a câmpănarilor şi abrudenilor, ci şi a unora dintre locuitorii de la Roşia. În „Jurnal de idei", Constantin Noica povesteşte că în 1951 o delegaţie a moţilor s-a deplasat la Bucureşti să ceară oficialităţilor comuniste să li se îngăduie iar a cânta „Hora de la Abrud", zice filosoful, cântec-joc interzis după venirea la putere a comuniştilor. Relatat astfel, episodul pare de neînţeles, iar confuzia care se creează este datorată chiar lui Noica prin înlocuirea cuvântului „ţarină" cu „horă". Pentru că nu vreo horă cereau moţii să li se restituie, ci „Ţarina de la Abrud" (vezi foto), aşa cum se numeşte în realitate acest cântec-joc din străbuni. Cuvântul „ţarină", etimologic vorbind, provine din latinescul „terra", care înseamnă pământ, dar care prin extensie, în mineritul din această zonă a Apusenilor, desemna şi fronturile de exploatare minieră. Înlocuirea cuvântului „ţarină" cu „horă" i-a jucat o festă filosofului anihilând chiar sensul grav al celor povestite şi făcând neinteligibil pentru cititor însuşi rostul cererii moţilor. În realitate, prin restituirea dreptului de a cânta/juca ţarina, moţii *revendicau dreptul cutumiar asupra pământului şi al exploatărilor miniere* în care trudiseră din moşi-strămoşi. Departe de a fi un capriciu muzical, cererea lor era una de fond, politică, împotriva deşţărării şi a suspendării dreptului la „băieşag", a mineritului adică. „Nu vreţi nimic altceva?", au fost întrebaţi moţii. „Nu!", au răspuns aceştia, dar în realitate le ceruseră autorităţilor comuniste esenţialul.

În zona Abrudului şi Roşiei Montane există şi alte *ţarine*, una de la Bucium, alta de la Negrileasa şi chiar una personală, a minerului Ciuca Todor, însă cea mai cunoscută, cea mai viforoasă, incitantă şi prin ritm, dar şi prin text („Munţii să vuiască, apele să stea") e tot „Ţarina de la Abrud". Ea nu-i înfierbântă doar pe ceteraşi, ci şi pe cei care o joacă sau pe cei ce-o ascultă. Şi, vorba cântecului, Apusenii vuiseră năprasnic de două ori: în timpul răscoalei lui Horea, Cloşca şi Crişan şi în timpul Revoluţiei de la 1848, condusă de Avram Iancu. Moţii, altminteri oameni răbdători şi molcomi, explodează precum dinamita când le sunt încălcate drepturile, aşa că oficialităţile comuniste ştiau prea bine de ce interziseseră „Ţarina de la Abrud", iar moţii de ce o vroiau înapoi.

Tata, asemeni tuturor moţilor, avea în toate cele un puternic sentiment de posesiune cutumiară. Pescar împătimit, bătea cu jordia de alun în mână apele cristaline ale Apusenilor în căutarea păstrăvilor şi lipanilor, în dispreţul legislaţiei părtinitoare prin care pescuitul în anumite ape, pe anume văi, era rezervat exclusiv mahărilor comunişti. Prins în flagrant delict pe Valea Bistrei, fond de pescuit „rezervat", le-a replicat zăvozilor silvici că el, moţ neam de neamul lui, are dreptul să pescuiască în Ţara Moţilor unde-i place şi nu unde îl marginalizează „tovarăşii". S-a lăsat cu o amendă piperată, dar asta nu l-a împiedicat să haiducească prin fondurile de pescuit ale Comitetului Central.

Orice i se părea atingător mândriei moţilor îl afecta sufleteşte. Întâlnindu-l întâmplător în drumurile sale pe Geo Bogza, după cuvenitul schimb de politeţuri, nu l-a răbdat inima să nu-i reproşeze scriitorului faptul că a numit Apusenii „Ţara de piatră", că, zicea, unde vede el piatră când uite tăpşane verzi, uite păduri nesfârşite de brad... Evident, tata n-avea dreptate decât pe jumătate, ca şi Geo Bogza de altminteri. Fiecare din ei privea cu alţi ochi locul: tata, cu suflet de îndrăgostit, Bogza, cu spirit critic şi ochi de bun observator.

Tata cunoştea munţii ca-n palmă, iar meseria de constructor şi drumar îl mâna în cele mai diferite sate, cătune şi crânguri, într-o vreme mai cu seamă în zona Roşiei Montane. Când, la înapoiere, mama îl întreba pe unde a umblat în acea zi, spunea că a avut treabă ba la Corna, ba la Bucium Poieni, ba la Roşia Montană, ba la Bucium Şasa, Mogoş, Bucium Izbita, Geamăna, Ciuruleasa, Cărpiniş sau Dumnezeu mai ştie pe unde. Nu l-am auzit niciodată plângându-se de oboseala şi efortul pe care îl presupuneau drumurile sale labirintice şi încâlcitura de sate şi sătuce risipite pe colnicele Apusenilor. Deşi a purtat întreaga viaţă sechelele unei boli grave dobândite pe front – printre altele, a fost prins în cumplitul bombardament de la Odessa, din care s-a ales cu două schije din care pe una a luat-o cu el în mormânt –, metaforic vorbind se comporta asemeni lui Anteu: de câte ori atingea pământul Apusenilor, învia, dar într-un altfel de mediu ar fi murit de mult. A închis ochii neîmpăcat că drumul tăiat de el până la peştera Scărişoara, adus la stadiul de macadam, din cauza opririi lucrărilor se degrada de la o zi la alta. Sub presiunea ideologică şi politică, cei care i-au urmat au început să piardă sentimentul lucrului bine făcut şi al trainiciei, al apartenenţei la locuri şi comunitate. Cât despre locul Apusenilor în contemporaneitate... Ei sunt invocaţi doar cu ocazia unor festivităţi cu caracter politico-propagandistic şi sunt vizitaţi de învârtiţi în ajunul alegerilor. După care, ca şi odinioară, peste munţi şi oamenii lor se aştern uitarea şi delăsarea.

Numele de familie pe care îl port îi va fi intrigat pe mulţi, făcându-i să zâmbească. Pare ciudat şi modern, însă cu toate acestea el are o vechime apreciabilă şi e oricum mult mai vechi decât accepţiunea tehnică de *şenilă* apărută abia în Primul Război Mondial. El este legat de minerit, după cum se va vedea mai la vale. Bunicul patern, de loc din Bistra, s-a stabilit în Câmpeni prin căsătorie la sfârşitul secolului XIX. Ce este bizar e faptul că numele de familie Şenilă se concentrează în jurul Roşiei Montane, areal pe care arareori îl depăşeşte. Toţi cei care purtăm acest nume de familie ştim că suntem înrudiţi prin naştere şi alianţe matrimoniale. Am încercat să aflu câte ceva despre provenienţa acestui nume de familie, mai întâi de toate din catastiful bisericesc unde sunt consemnate naşterile, botezurile, nunţile şi decesele, însă nu l-am putut găsi decât de la 1905 încoace şi asta din cauză că la începutul secolului XX localitatea Câmpeni a fost distrusă de un incendiu devastator. Călător prin Transilvania, ajuns la Câmpeni la scurtă vreme după prăpăd, Nicolae Iorga a descris, din văzute şi din povestite, ce s-a întâmplat atunci: „Un straşnic foc, purtat răpede prin izbucnirea pucioasei ce se ţinea pentru facerea pe furiş a prafului de puşcă (trecuseră doar cincizeci şi ceva de ani de la Revoluţia lui Avram Iancu şi spiritul de revoltă împotriva stăpânirii maghiare nu se stinsese, n.n.) a prefăcut această frumoasă comună într-o Sodomă şi Gomoră care şi-ar fi ispăşit păcatele. Piaţa a fost cuprinsă întreagă de vâlvătaie. Bisericile n-au scăpat nici ele pe dâmburile care le poartă; cea unită (la care bunicii mei erau enoriaşi, n.n.) a fost mai ales pusă la cale foarte rău, şi, în mijlocul pornirilor focului înteţit, a zarvei de oameni care strigau de spaimă sau să se îndemne la munca de combatere a nenorocirii, răsună, ca un urlet de triumf al iadului căderea clopotelor, care se prefăcură într-o grămadă de aramă topită. (...) De multă vreme, un loc din Ardeal n-avusese parte de o pedeapsă dumnezeiască atât de cumplită".

Lipsa mijloacelor necesare unei cercetări adâncite în căutarea originilor strămoşilor m-au forţat să mă opresc din bunele intenţii, aşa că am rămas într-un unghi mort. Când în 1983 a apărut studiul lui Iorgu Iordan, „Dicţionar al numelor de familie româneşti", am deschis cu înfrigurare volumul în speranţa să-l aflu: din dicţionar numele de familie Şenilă lipseşte. Să fi fost maghiarizat, aşa cum s-a întâmplat cu multe nume de familie româneşti în perioada stăpânirii ungureşti în Transilvania, nu părea şi nu se dovedea în niciun chip. Că nu era totuşi un nume românesc, iarăşi era evident. De unde venea atunci, din ce limbă şi prin ce transformări trecuse?

Un bătrân dascăl de istorie de la Liceul „Gheorghe Bariţiu" din Cluj, unul din acei temeinici profesori pe care şcoala de istorie ardeleană i-a dat, intrigat şi el de numele de familie al elevului său, şi-a propus să dea de originile lui. Concluziile comunicate tatei, deşi indirecte, au fost oarecum lămuritoare. După pierderea de către austrieci a Sileziei în 1745, întreaga atenţie a împăraţilor Maria-Tereza şi Iosif al II-lea s-a îndreptat asupra mineritului din Munţii Apuseni şi Banat, dar în mod special asupra celor mai bogate mine în aur şi argint de la Roşia Montană şi Zlatna. Pentru impulsionarea exploatării zăcămintelor de metale preţioase, din ordin imperial au fost aduşi în Apuseni specialişti străini, din Germania şi Alsacia, cea din urmă, prin tratatul de la Munster din 1648 revenind definitiv Franţei. Vremelnica alianţă dintre Austria şi Franţa, pecetluită prin căsătoria fiicei

atitudini

împărătesei, Marie-Antoinette Joseph Jeanne de Loraine, cu viitorul Louis XVI, a facilitat astfel de împrumuturi în specialişti din zona Alsaciei şi, posibil, a Lorenei. Populaţia celor două provincii Alsacia şi Lorena este un amestec de germani şi francezi, ceea ce a generat veşnicile dispute teritoriale dintre cele două ţări pretinse mamă, Prusia şi Franţa. Vreunul din acei specialişti aduşi din Alsacia, de origine franceză ori poate doar vorbitor al acestei limbi, văzându-l pe unul din ortaci cum se târa prin galeriile strâmte ale minei asemeni unei omizi l-a poreclit „chenille” şi aşa i-ar fi rămas „policra”. Finala în „ă” a numelui nu mai e o problemă, foarte multe din numele româneşti terminându-se în particula slavă „ă”. Şi uite aşa ne-am pomenit cu acest nume de origine franceză, ceea ce însă nu însemna că şi primul său purtător era străin, ci poate tot un localnic. Explicaţia dată de bătrânul dascăl este logică, însă mărturiile, cum se vede, se bazează pe supoziţii. Un singur lucru e cert, că acest nume de familie nu se află altundeva în ţară, ci doar în Apuseni, prin satele din jurul Roşiei Montane, a Câmpenilor şi Bistrei. După cum tot atât de sigur e că am fost cea dintâi purtătoare a acestui nume care a evadat din acea capsulă istorică a spaţiului şi timpului.

Departe de a fi o binecuvântare pentru moţi, aurul Apusenilor a fost pentru ei un permanent blestem care i-a atras pe străini deasupra capetelor lor. Cu toate că extracţia aurului pe vremea dacilor era primitivă, cantitatea de metal preţios prelucrat de ei era imensă, ceea ce i-a făcut pe arheologi să numească epoca bronzului (La Tene II) din această zonă „epoca aurului”. Asta mă face să cred că nu hărţuirile de la Dunăre ale hotarelor imperiului roman de către daci l-au determinat pe Traian să atace Dacia – acela n-a fost decât un pretext –, ci uriaşele sale bogăţii. Insistenţa cu care Traian a căutat fabulosul tezaur al lui Decebal, trădarea secretului de către Bicilis, graba cu care după al doilea război cu dacii (încheiat cu înfrângerea acestora şi transformarea regatului dac în provincie romană) a organizat mineritul aducând specialişti taman din Dalmaţia şi, în fine, declararea minei de la Alburnus Maior proprietate imperială, arată că adevărata cauză a războaielor purtate de împărat era aurul.

Chiar dacă Traian a dispus aducerea meşterilor străini în minerit, baza forţei de muncă era tot populaţia autohtonă. Tăbliţele cerate descoperite în intervalul 1786-1855 sunt cea mai bună dovadă a continuităţii locuirii pe acest pământ şi a romanităţii noastre. Răstălmăcirii şi contestării răuvoitoare de către istorici ostili României a acestui lucru evident (vezi „Istoria Transilvaniei” în trei volume apărută la Budapesta în 1968, autor Bela Kopeczi) li se opun dovezile materiale concrete – galeriile romane de la Alburnus Maior, tăbliţele cerate, bisericile româneşti din secolul al XVIII-lea de la Roşia Montană şi nu în cele din urmă evidenta romanitate a limbii vorbite de majoritatea locuitorilor din Transilvania, inclusiv arhaismele care mai sunt încă folosite în Apuseni. Trama urbanistică precum şi construcţiile vechi ale Roşiei Montane fac parte şi ele din patrimoniul naţional. Toate aceste mărturii ale trecutului sunt puse în pericol prin proiectul de exploatare de la Roşia Montană, aşezarea urmând să fie înghiţită de lacul de cianuri şi haldele de steril produse prin exploatarea de către Gold Corporation. Cât despre cei patru munţi ce urmează să dispară... „Piersici poţi să cumperi de la magazin, dar de unde să iei o livadă de piersici înfloriţi?” se întreba un copil în filmul „Anotimpuri” a lui Akiro Kurosawa. Da, chiar aşa, aur poţi cumpăra de oriunde, însă de unde să mai iei patru munţi frumoşi care urmează să dispară în gurile hulpave ale malaxoarelor? În disperarea lor, minerii de la Roşia Montană cer momentan cu orice preţ să muncească, dar se gândesc ei oare la tristeţea copiilor lor, în al căror nume cer acum asta, când în locul minunatului peisaj se vor trezi trăind printre haldele de steril privind cu ochi îngroziţi imensul lac de cianuri?! Nu toţi roşienii sunt de acord cu proiectul Roşia Montană, unii refuză să-şi părăsească casa bătrânească şi pământul strămoşesc, fie el şi sărac aşa cum e.

Istoricul german de origine română Adolf Armbruster, specialist de mare probitate ştiinţifică, fără partipriuri, echidistant şi corect, a publicat prin anii 1980 volumul intitulat „Dacoromanica-Saxonica” în care relatează două episoade concludente privind voinţa românilor de a-şi păstra identitatea pe pământul transilvan, unul privitor la încercarea de convertire a populaţiei româneşti ortodoxe la catolicism sau protestantism şi celălalt la îndârjirea aceleiaşi populaţii de a-şi afirma continuitatea şi perenitatea locuirii în Transilvania. La presiunea religioasă exercitată în secolul al XVIII-lea asupra românilor de a se converti la catolicism, un ţăran român i-a răspuns celui care încerca să-l convingă să facă acest lucru: *„Am lucrul mâinilor mele şi de vrea împărăteasa* (Maria-Tereza, n.n.) *i-l dau. Am un singur cojoc şi de-l vrea împărăteasa i-l dau.* ***Dar n-am decât un singur suflet, şi pe acela nu-l dau.”.*** Al doilea episod la care face referire Adolf Armbruster s-a petrecut cu ocazia sărbătorii Mileniului, a o mie de ani de la aşezarea ungurilor în Transilvania. Invitat la festivităţi, un ţăran român a fost întrebat de un oficial ungur: „Nu te bucuri că ai venit la serbarea Mileniului, la o mie de ani de când am venit noi aici?”. *„Noi am fost aicea dintotodeauna.”*, i-a replicat românul ungurului. Acei roşieni care, cu toate momelile băneşti şi cu toate presiunile practicate de Gold Corporation refuză să se lase expropriaţi de peticul lor de pământ şi să-şi abandoneze casa moştenită din generaţie în generaţie, sunt din aceeaşi stirpe, săracă dar nobilă, cu străbunii care au refuzat să-şi vândă sufletul şi să accepte să fie umiliţi în mândria lor de români. Iar acum însuşi statul român e gata să-i abandoneze şi să-i calce în picioare, însuşi statul le vinde munţii, apele, pământul şi aerul, casele şi destinele. În spatele acestei sintagme – stat! – neutre şi generalizatoare, greu identificabile în concret, se ascund în realitate o serie de personaje politice dâmboviţene corupte şi coruptibile. Acuzat de a fi „vândut” monarhiei, nu mai ştiu care politician venal din timpul Revoluţiei Franeze a replicat cinic: „Eu nu sunt **vândut**, eu sunt **plătit**”. Vânduţi sau plătiţi, politicienii de Dâmboviţa au scos ţara la mezat. Guverne incompetente, încropite din inşi abjecţi sau doar incapabili, un Parlament înjghebat şi el din te miri ce personaje care s-au dovedit adesea cel puţin suspecte, care o iau când în stânga, când în dreapta, după cum suflă vântul şi îi mână interesele, însă niciodată oblu, pe calea cinstei, adevărului şi binelui ţării, acesta este tabloul moral al promoţiilor de politicieni care s-au perindat în ultimii 24 de ani la conducerea României. Dincolo de aparentele orientări politice care îi despart, există o legătură transpartinică ascunsă care îi uneşte: interesul comun - banul! Referindu-se în memoriile sale la corupţia ce domnea sub Napoleon al III-lea, Henri (de) Rochefort scria: „Există o bandă a oamenilor de stat cum ar fi de pildă «Cravatele verzi». Când unul dintre membrii confreriei guvernamentale face câte o boacănă, toţi colegii se străduiesc să-l scoată basma curată. A te atinge de un fost ministru înseamnă să atentezi la siguranţa celor noi. Autoritatea, ca şi Franţa, este una şi indivizibilă.”. (Spre edificarea cititorului atrag atenţia că termenul de „Cravate verzi” comportă un joc de cuvinte între respectivul accesoriu vestimentar purtat de aceştia şi verbul *cravater* care însemna a escroca). Orice asemănare între „Cravatele verzi” din Franţa de acum un secol şi jumătate şi contemporanele „gulere albe” mioritice este absolut întâmplătoare.

Pe plaiul transilvan a fost timp de două mii de ani un veşnic du-te-vino, sau mai corect un permanent vino-du-te pentru „turiştii” străini: veneau cu mîna goală şi plecau cu sacii doldora de aur şi argint. Fel de fel de neamuri, tot soiul de regi şi împăraţi au râvnit la astă bogăţie subterană, de la romani şi până la sovietici, iar acum a venit şi rândul americanilor. Sovieticii, spre deosebire de ceilalţi, ne-au adus pe cap, odată cu „eliberarea de către glorioasa armată sovietică”, 2500 de „experţi” militari şi „consilieri”, în frunte cu generalul Constantin S. Kolganov, pe care i-au lăsat mai la vedere sau pitiţi chiar prin ministere, aşa cum a fost cazul celor din Ministerul Industriei Miniere. Şi aşa de bine şi de mult ne-au „consiliat”, că ne-au lăsat cu buzunarele goale şi buza umflată drâmboind a pagubă. Au plecat consilierii sovietici şi la 40 de ani după ei au venit şi consilierii americani... Dă-i în sus şi-n jos cu democraţia, dă-i cu sfaturile politice şi mai cu seamă cu cele economice, alea care atâta îi interesaseră şi pe sovietici. Pupă-i în bot şi ia-le tot!

Sub aparenţele-i binevoitoare, licuriciul transatlantic se dovedeşte însă la fel de viclean şi de lacom precum vulpoiul sovietic, iar mioriticii de Dâmboviţa la fel de isteţi ca ursul din poveste. Aşa ne-am procopsit cu firme alde Stirling, Chevron, Exxon şi Gold Corporation, dar şi cu altele asemenea. Americanii ne-au trimis şi ei un consilier peste consilieri, dar nu unul oarecare, ci tocmai pe comandantul Forţelor Militare din Afganistan, generalul Wesley Clark. Că aşa fac cei mari şi tari care dictează şi răvăşesc după pofta lor destinele altor popoare, trimit în calitate de „consilieri”-şefi numai generali. Ce mi-e generalul sovietic Kolganov, ce mi-e generalul american Wesley Clark... Şi uite aşa, “dragostea” purtată consilierilor sovietici a început să treacă treptat asupra consilierilor americani şi antipatia de care se bucură firmele americane pretutindeni în lume pe unde trec să-i prindă şi pe mioritici. De unde i-au aşteptat cu ochii în soare degeaba să vină timp de 45 de ani, mulţi ar dori acum să se cam ducă de unde au venit. Înainte să apuce să răzuiască şi ultimele bogăţii ale ţării. Ce anume va urma, nu ştiu decât Washingtonul, Bruxellesul şi bunul Dumnezeu, unicul în care mai cred şi de la care mai speră ceva românii.

Invitat la festivităţi, un ţăran român a fost întrebat de un oficial ungur: „Nu te bucuri că ai venit la serbarea Mileniului, la o mie de ani de când am venit noi aici?”. *„Noi am fost aicea dintotodeauna.”*, i-a replicat românul ungurului.

Tata a închis ochii pentru totdeauna în 1988. N-a apucat să se bucure de schimbarea din decembrie 1989 şi poate că e mai bine că n-a ajuns să vadă şi spectacolul grotesc al gunoaielor politice scoase la suprafaţă de vâltoarea „revoluţionară”. Cât despre adevăratele valori morale ale României, acelea, asemeni aurului, zac tot la fundul apei. Pentru că, se ştie, aurul nu pluteşte. De 24 de ani, politica românească funcţionează ca o staţie de flotare care produce cel mai adesea reziduuri şi doar arareori câteva fire de aur, dar şi acelea se pierd în şlamul dâmboviţean. O fi şi ăsta tot un blestem, să n-avem parte de adevăraţi bărbaţi politici, ci doar de purtători de pantaloni.

Înainte de a muri, tata a cerut să fie dus la fereastră să vadă pentru ultima dată munţii pe care i-a iubit cu patimă. Dacă azi, printr-un miracol, tata ar învia şi ar vedea ce se întâmplă cu munţii lui dragi, în mod sigur ar cere să se înapoieze în mormânt, sub uriaşul gorun sub care, de două sute de ani, dorm toţi ai săi. Că aşa-i în Apuseni, singurele repere istorice şi morale, unicele monumente sunt munţii şi gorunii cei vechi de vreme.

Leo Butnaru

DE LA ARCA LUI NOE – LA ARCA POEZIEI (XIV)
(Jurnal de Armenia. 18-28 octombrie 2011)

25 octombrie

Când ne revedem la prânz cu Peeter Sauter (o parte din năieri au fost la o altă instituţie – Universitatea de Lingvistică), reluăm discuţiile de acum câteva zile despre literatura estoniană contemporană, despre prozatorul Mati Unt, despre „Motanul roşcat", roman scris pe când acest autor avea 16-17 ani, la timpul său considerat cu adevărat copil – nu, nu copil, ci de-a dreptul scriitor minune. În ruseşte, cartea apăruse pe când intrasem în studenţie şi, pur şi simplu, am devorat-o în 5-6 ore, admirându-i non-conformismul, prospeţimea stilului, curajul.

Dar Iohan Smuul mai e citit? „Cartea gheţurilor"… Îmi amintesc că scriam în ea în jurnalul meu de „Student pe timpul rinocerilor".

Peeter: „Pe când făceam studii la actorie, despre Smuul se mai vorbea. Acum, însă, nu mai ştiu…"

În ce-l priveşte pe Sauter, el e scriitor şi actor. A scris poezie, dar puţină şi de care, acum, se află la oarece depărtare. Poate că ia distanţă, schimbă unghiul, pentru a reveni în forţă. Zice că, încercându-şi şansa publicării, trimisese la o revistă o proză scurtă, de care redactorul-şef îşi aminteşte ca despre ceea ce englezii numesc „trash", adică… gunoi, însă destul de simpatică, pentru a nu fi fost publicată. În Estonia, Peeter are un oarecare renume pentru naraţiunile sale scurtissime, aparent fără un început şi un sfârşit anume. Zice că, în toate, protagonist este contemporanul său cu care se maturizează, ba chiar cu care… îmbătrâneşte dimpreună. E în ele cotidianul vieţii, limba vorbită, nu de puţine ori destul de picantă în expresii neconvenţionale. Însă lucrările sale trezesc discuţii şi chiar animozităţi nu din cauza limbajului, ci a ideaţiei ce scoate în prim-plan existenţa Estoniei post-sovietice. Unii nu prea găsesc potrivit tonul umoristic, chiar persiflant, când e vorba de momente grave, solemne din istoria patriei lor nordice. E un incomod – în scris şi un om afabil – „extra-literatură".

...oriunde în lume, orice oraş are şi de unele, şi de altele, şi bune şi de mai puţin bune. Şi lumini şi umbre, şi clădiri frumoase şi zidiri chinuite pentru oameni chinuiţi. Acestea din urmă par exotice pentru occidentali şi ei se reped cu aparatele foto spre ele ca spre, aproape, irealităţi. Pac, pac! Blitz, blitz! – captează ei mici senzaţii.

Un alt scriitor estonian, Vahur Afanasiev, e cel mai tânăr marinar de pe Arca literelor (cu doi ani trecut de treizeci), cu excepţia *marinăresei*, prietena sa Mare Sabolotny. Reţin din CV-ul său că a fost tradus şi în româneşte. „Cine te-a tradus?" Nu-şi aminteşte, pentru un estonian fiind complicat să memoreze nume româneşti. Dar întâmplarea fusese legată de un festival al tinerilor autori europeni, ce avusese loc acum câţiva ani la Suceava şi la care Vahur a fost prezent. Scrie poezie, proză, compune muzică, filmează. Un timp, a locuit la Bruxelles. Stilul său ţine de realismului magic, social şi critic, condimentat cu obscurităţi - dar asta e, nu doar în România - şi obscenităţi.

Vizităm complexul memorial Ţiţernakabert, închinat memoriei victimelor Genocidului Armean. În anul 1966, la Erevan începuseră mişcările de protest generate de lipsa de poziţie clară a autorităţilor armene, dar şi a celor de la Moscova faţă de genocidul din 1915. În prima zi, îmi spune directorul memorialului, s-au făcut arestări, însă a doua zi piaţa centrală a Erevanului s-a umplut din nou cu protestatari, cerând eliberarea reţinuţilor. În fine, capii republicii au promis să ţină cont de cerinţele demonstranţilor şi în anul următor a fost înălţat obeliscul cu flacăra veşnică. Iar muzeul e deschis din 1995.

Complexul arhitectonic al memorialului se află pe platoul din preajma Erevanului. An de an, la 24 aprilie, este comemorată ziua declanşării genocidului din 1915, care, până în 1918, a făcut peste un milion şi jumătate de victime dintre armenii ce locuiau în milenarele lor teritorii, ajunse parte componentă a Imperiului Otoman. O mulţime de plăci cu mesajele sau doar cu numele şefilor de state, inclusiv cea din partea lui Ion Iliescu care, la 1 noiembrie 2001, a plantat aici un arbore. Cea mai recentă, din 6 octombrie, e cu numele preşedintelui francez Nikolas Sarkozy, care s-a aflat într-o vizită oficială în Armenia. Filip Van Zandycke e cel care a cutreierat printre toate rândurile de pomi şi tăbliţe, cercetând atent inscripţiile, pentru a se arăta nedumerit că nu a găsit-o şi pe cea cu numele preşedintelui ţării sale, Belgia.

Vă amintiţi de o idee a lui Ernest Hemingway? „Omul poate fi nimicit, însă nu şi învins". Parcă a spus-o despre armeni… Iar Mandelştam scria:

„Statul urlătoarelor pietre –
Armenia, Armenia!
Munţi răguşiţi chemaţi la arme –
Armenia, Armenia!"

Aici totul e cutremurător şi de neuitat. Aici, la focul veşnic al Memorialului, am depus şi noi câte o garoafă albă, lângă altele, purpurii, pe care le aduseseră până la noi tot alţi şi alţi peregrini, cucernici, solidari şi revoltaţi de cruzimea sălbatică sugrumătoare de viaţă omenească nevinovată – de prunc, de mamă, de tânăr, de tânără, de mire, de mireasă, de preot, de cărturar, de poet, de grădinar…

Prânzim la cafeneaua „Marco Polo", chiar în centrul centrului. Marco Polo, călătorul italian care, cică, în drumul său euro-chinez, ar fi trecut şi prin Armenia. Ca şi în cazul patriarhului Noe, Polo confirmă că aici se ştie a scoate la loc de cinste străvechile mărci, numele emblematice.

După, o îndelungată plimbare nocturnă cu colegul şi prietenul Ghevorg Ghilanţ, venit de la o distanţă de 40 de kilometri pentru a ne revedea. Îl telefonează pe un alt coleg, Ambarţum Ambarţumian, cu care ne văzusem şi în prima zi a sosirii mele la Erevan. Stăm în trei la un ceai. Poveşti scriitoriceşti armeneşti ce seamănă atât de mult, în pasajele lor triste, cu cele de la Chişinău. Nu şi de la Bucureşti, unde Uniunea Scriitorilor e mult mai stabilă şi mai eficientă în existenţa ei.

La hotel, citesc din cartea pe care mi-a dăruit-o David Muradian. Reţin: „Un publicist din Moldova (nu-i dă numele – *l.b.*) constata că noi, cei din spaţiul post-sovietic, înţelegem mai bine Occidentul, decât el pe noi". Păi, dragă David, după socialismul cu lăudata-i „faţă umană", dar atât de schimonosită, până la spaima, iată-ne în capitalismul cu aceeaşi „faţă umană", însă crispată… Dar, vorba unui cântec românesc: *Nicio lacrimă, nicio lacrimă*, or, cum cânta micuţa Piaf: *Non, rien de rien, non je ne regrete rien…* Mă gândesc că şi armeanul galicizat Aznavour a cântat ceva pe tema împăcării cu timpurile sub care e omul, în fine – a împăcării cu sine…

26 octombrie

Într-una dintre imaginile captate de *Canon*-ul meu, cu care l-am rugat pe vreun coleg să mă „imortalizeze", mă văd îmbrăţişând o piatră-hacikar (purtătoare de cruce). Da, e un moment de la vizita noastră la Stonehege-ul din Sisian. Şi aceasta mă duce cu gândul la o amintire foarte… recentă. Odată, în faţa unei pietre-hacikar, la Ecimiandzin sau la Oşakan, la Noravank sau, poate, la „Zorats", m-am pomenit „atenţionat", „îndrumat" de nişte idei ale lui Dalai Lama, pitite de mai multă vreme undeva în conştiinţă. Când marele tibetan a fost întrebat ce-l surprinde cel mai mult la umanitate, răspunse: Omul. Pentru că el îşi sacrifică sănătatea pentru bani. După care îşi sacrifică banii pentru a-şi recupera sănătatea. Apoi, este nerăbdător să vină viitorul. Deci s-ar putea spune că nu-şi trăieşte prezentul.

Adică, zic eu, e o abatere de la horaţianul *Carpe diem*. Rezultatul fiind că bietul şi rătăcitul om nu trăieşte nici în prezent, nici în viitor. Ba chiar, iresponsabil cu sine însuşi, trăieşte de parcă niciodată n-o să moară, pentru ca să moară, totuşi, fără să fi trăit vreodată cu adevărat. Păi da, hacikare-le te mai pun pe gânduri. (Nu ştiu dacă spusa lui Dalai Lama are legătură directă cu periplul meu armenesc, în care mă simt atât de bine, ca într-un amplu poem, parte din care e chiar acest jurnal. Direct – poate nu are legătură, însă implicită – da, are. Şi se cade să luăm aminte, pace tuturo-o-or…)

Când cobor la micul dejun, las fereastra camerei deschisă, însă, de cum revin, mă grăbesc să o închid: camera e cam… gazată. Probabil, în Erevan mai multe maşini merg pe motorină.

Iar dincolo de geam – o clădire în stadiu de demolare. Din câte se vede, fusese în stare destul de bună, funcţională. Numai că economia de piaţă i-a găsit o hibă: avea doar un singur nivel şi, deci, pentru capacitatea ei de oploşire a orăşenilor, se dovedi nerentabilă. În Erevan, în special în centru – dar aici chiar este centrul –, terenurile pentru case, de sub case s-a scumpit vertiginos. De aia şi vezi multe clădiri supuse demolării, pentru ca în locul lor să se înalţe etaje peste etaje. Asta e: oriunde în lume, orice oraş are şi de unele, şi de altele, şi bune şi de mai puţin bune. Şi lumini şi umbre, şi clădiri frumoase şi zidiri chinuite pentru oameni chinuiţi. Acestea din urmă par exotice pentru occidentali şi ei se reped cu aparatele foto spre ele ca spre, aproape, irealităţi. Pac, pac! Blitz, blitz! – captează ei mici senzaţii. Însă, în părţile şi ansamblurile sale originale şi originare, Erevanul, zis Oraşul Roz, e superb. Chiar dacă, poate, viaţa aici nu e pentru toţi ca în cântecul francez *La vie en rose*: *„Il est entre dans mon coeur/ Un part de bonheur/ Dont je connais la cause…"* (Prin transfer de sens, să convenim că, în acest caz, acest *Il* (el) e oraşul Erevan…)

Şi din nou, în hol, mai vechea întrebare: „Eşti pentru prima oară în Armenia?" „Sufleteşte, am fost de foarte multe ori, în realitate – acum, prima." (De la Hemingway citire-amintire: *Îmbătrânesc nu doar răspunsurile, ci şi întrebările*.) Însă, repet: prezenţa ta aici (persoana a doua singular care ne vizează pe fiecare în parte pe cei de pe Arcă), mişcarea în aceste spaţii, pe-alocuri fabuloase (dacă îţi mobilezi memoria, imaginaţia), nu o singură dată îţi dă sentimentul de pelerinaj ce se adaugă permanentei experienţe (dar şi a… experimentului, probabil) umplerii cu sens a firii, a conştiinţei tale. Mişcare, pelerinaj, cercetare, curiozitate ce înseamnă numaidecât imersiune în istorie, mit, poezie, dramă, dar şi jubilaţie a vieţii.

Prin urmare, până a reintra în programul comun, fiecare dintre noi are la dispoziţie ore bune de a dispune de ele cum crede că e bine. Şi eu pornesc într-o flanare liberă, la care mă gândisem cu mai multe zile în urmă.

Din nou pereţii blocurilor – un infinit şotron din plăci de tuf, dreptunghiulare sau pătrate. Un caleidoscop cu imaginile încremenite într-un mozaic roz, gălbui, cafea cu lapte, cafeniu spre brun, gri în diverse nuanţe – de fapt toate celelalte culori ale tufului sunt în mai multe nuanţe şi intensităţi. Iar în deplina sugestie a cromaticii şi aspectelor sale tuful armenesc e de o nobleţe… molcomă, discret-maiestoasă. Şi acest element-stare contribuie la crearea senzaţiei că, în Armenia, te afli într-o profunzime de timp. „La suprafaţă" e doar momentul şi monumentul, încolo, în adâncime, ca aisbergul, celelalte trei sferturi de substanţă.

jurnal

Teodor Oancă

Nume de localităţi argeşene (II)

În articolul precedent ne-am ocupat de nume de localităţi argeşene provenite de la nume de grup. Exemplificările au în vedere toponime în *-eşti* (*Afrimeşti, Albeşti, Băceşti* etc.). Astfel de toponime pun în evidenţă „raporturile dintre toponimie şi antroponimie” (Iordan 1975). De regulă, numele de grup provine de la un antroponim masculin. Iorgu Iordan se referă la sate apărute după formarea statelor feudale româneşti, când „un sat era înfiinţat de un cetăţean care primea de la domnitorul ţării o întindere de pământ. Cel dăruit astfel se instala acolo cu familia lui ”, iar localitatea se putea numi cu un cuvânt care să-i denumească pe cei instalaţi acolo. Acest cuvânt era „un derivat, adjectival prin natura lui, de la numele ”stăpânului”, fiindcă populaţia satului era constituită din membrii familiei sale. Sufixul în cauză a fost *–esc(u),* sub forma plur. *–eşti,* de origine străveche în limba noastră, existent la adjective ca *bărbătesc, femeiesc, românesc ş.a.*” (*ibidem,* p. 235).

Sintagma „nume de grup” a fost creată de Gh. Bolocan şi s-a impus, prin dicţionarele toponimice ale Olteniei şi Munteniei, dar şi prin numeroase studii de specialitate (Bolocan 1976). Pe baza unui material documentar extrem de bogat, Gh. Bolocan a arătat că „aproximativ trei sferturi din toponimele formate pe baza numelor de grup sunt nume de sate sau părţi de sat, cătune, mahalale etc. Fără excepţie, toponimele provenite din nume de grup în *–eşti* au la bază nume de persoană” (Bolocan, 1984, p. 192).

O altă categorie de nume de localităţi o formează cele care prezintă sufixele *–ani/-eni.* Aceste sufixe au o dublă funcţiune: creează un nume de grup de la un antroponim, rezultând nume de localitate, sau arată originea locală, derivând un toponim pentru a rezulta alt toponim. Este extrem de importantă precizarea lui Iorgu Iordan: „Între aceste două funcţiuni ale lui *–ani, -eni* nu-i posibil totdeauna să facem o deosebire tranşantă” (Iordan 1963, p. 404). Există, totuşi, o cale de interpretare cât de cât plauzibilă. Dacă un toponim în *–ani, -eni* este într-o zonă în care nu se află un toponim considerat bază de derivare, rezultă că aceste sufixe derivă un antroponim. Nume de localităţi de provenienţă antroponimică sunt: Bădeni (np. Badea), Boteni (< np. Bota), Bujoreni (< np. Bujor), Căpăţâneni (< np. Căpăţână), Cerbureni (< np. Cerbu), Florieni (< np. Florea), Godeni (np. Goda, DNFR), Lăceni (< np. Lacea, DNFR), Lucieni (< np. Luciu. DNFR), Lupueni (np. Lupu), Negreni (< np. Negru), Priboieni (< np. Priboi), Şerboieni (< np. Şerbu) etc. Origine locală prezintă toponime precum: Odăeni, Pădureni, Pătuleni, Poienăreni, Silişteni, Ungureni, Văleni, Argeşani, Izvorani etc.

O altă categorie de nume de localităţi o formează cele care reprezintă nume de grup provenite de la plurale antroponimice. Altfel spus, de la numele întemeietorului cătunului, acest lucru însemnând, de regulă, persoanele înrudite cu acesta, rezultă un nume care îi reprezintă pe toţi. De la un antroponim precum **Bătrânu** (supranume al unei anumite persoane), rezultă numele de grup **bătrâni**, iar de la acesta numele satului **Bătrâni,** comuna Moşoaia, jud. Argeş. Am identificat în judeţul Argeş 27 de nume de localităţi provenite de la astfel de nume de grup.

Majoritatea numelor de grup provin de la supranume rezultate de la porecle sau de la apelative denominative.

Sunt porecle la origine antroponime ca Brabete (top. Brabeţi), Ciocan (top. Ciocănei), Furnică (top. Furnicaşi), Grosu (top. Groşi), Martologu (top. Martologi), Negru (top. Negraşi), Smeu (top. Smei), Stârcă (top. Stârci), Şuică (top. Şuici), Zuvelcă (top. Zuvelcaţi**)** **etc.**

Antroponime (supranume) provenite de la apelative denominative sunt: Bogatu (top. Bogaţi), Brânzaru (top. Brânzari), Ceparu (top. Cepari), Dogaru (top. Dogari), Pădure (top. Pădureţi), Poenaru (top. Poenari), Săpunaru (top. Săpunari), Stolnicu (top. Stolnici), Şelaru (top. Şelari) etc.

O însemnată categorie de nume de localităţi argeşene se revendică de la nume personale, unele reprezentate de porecle sau provenite de la apelative denominative: Albota, Baloteasca, Băbana, Bădicea, Bârla, Bârlogu, Bârloi, Bradu, Brăduleţ, Căldăraru, Ciocanu, Costeasca, Curteanca, Dobroiu, Drăganu, Drăghici, Fedeleşoiu, Galeşu, Găinuşa, Măţău, Mândra, Moşoaia, Noapteş, Păduroiu, Pescăreasa, Racoviţa, Răţoi, Robaia, Şelăreasa, Uda, Ursoaia, Vărzaru, Vărzăroaia *etc*. Antroponimele feminine de la care au rezultat unele nume de localitate exprimă numele proprietarului moşiei dobândite ca zestre. Am înregistrat nu mai puţin de 98 de localităţi cu nume din această categorie. Unele dintre acestea sunt atestate documentar în secolul al XVI-lea, precum *Albota* din jud. Argeş, care figurează în documente din 1520. *Bârlogu*, sat, com. Negraşi, e atestat documentar la 1680. Cele mai multe localităţi cu astfel de nume au apărut în secolul al XIX-lea, ca urmare a unor împroprietăriri sau roiri de populaţie.

Un interes aparte prezintă şi numele de localităţi provenite de la nume comune. În cea mai mare parte a cazurilor, aceste nume de localităţi fac trimitere la configuraţia terenului, la caracteristici ale acestuia (Colnic, Colţu, Costiţă, Cotu, Cuca, Cumpăna, Gorganu, Gruiu, Poeniţa, Prislopu, Rotunda, Săpata, Slănic, Vâlcele etc.), la vegetaţia dominantă (Cărpiniş, Cireşu, Dumbrava, Făgetu, Paltenu, Stejari, Teiu etc.), la caracteristicile unor hidronime (Cişmea, Lacurile, Recea, Turburea, Valea. Topliţa este un toponim slav, care se încadrează la această subdiviziune.)

Remarcăm cu deosebire faptul că numele de localităţi argeşene, în marea lor majoritate, au origine antroponimică. Numele de persoane care au generat nume de locuri prin derivare antroponimică reprezintă o sursă principală de cunoaştere a numelor de persoană active din secolele trecute. Alte surse sunt catagrafiile (recensămintele) din secolele XVIII-XIX, sau documentele de cancelarie domnească din secolele trecute. Totuşi, nicio altă sursă de documentare nu egalează rolul jucat de unele antroponime de la care au rezultat nume de localităţi.

Bibliografie

BDAR = *Baza de Date Antroponimice a României*, constituită la Facultatea de Litere a Universităţii din Craiova în octombrie 1994.

Bolocan 1976 – Gh. Bolocan, *Categoria „nume de grup” în toponimie,* în „Limba română”, 1976, 1, p. 89-98.

Bolocan 1984 – Gh. Bolocan, ***Etimologia*** *în Dicţionarul toponimic al României (Oltenia)*, în „Studii şi Cecetări de Lingvistică”, 1984, 3, p. 184-197.

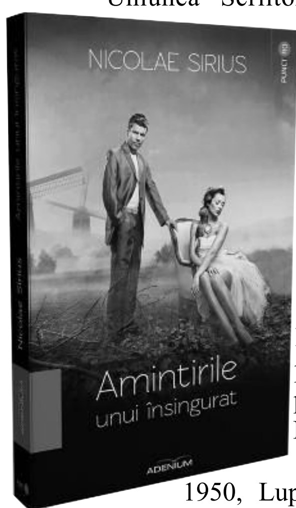
Iordan 1963 – Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1963.

Iordan 1975 – Iorgu Iordan, *Observaţii cu privire la raporturile dintre toponimie şi antroponimie,* în „Limba română”, 1975, 3, p. 233-237.

Antroponimele feminine de la care au rezultat unele nume de localitate exprimă numele proprietarului moşiei dobândite ca zestre. Am înregistrat nu mai puţin de 98 de localităţi cu nume din această categorie. Unele dintre acestea sunt atestate documentar în secolul al XVI-lea, precum Albota din jud. Argeş, care figurează în documente din 1520.

Număr ilustrat cu reproduceri din albumul “Aurarii din Munţii Apuseni” (E.S.P., Bucureşti, 1982) **şi de la Roşia Montană/Fânfest 2007.** (S.F.)

SCRIITOR ROMÂN VIEŢUITOR ÎN ŢARA SOARELUI RĂSARE

Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Bucureşti, a lansat în Rotonda Muzeului Naţional al Literaturii Române, romanul “Amintirile unui însingurat”, semnat de scriitorului Nicolae Sirius. Moderator a fost scriitorul Aurel Maria Baros, preşedinte al secţiei proză, a Filialei Bucureşti a USR.

Nicolae Sirius (n. 1950, Lupşanu, Călăraşi) este poet, prozator şi dramaturg. A părăsit România în 1986. A trăit şase luni într-un lagăr din Austria. Devine cetăţean australian din 1988. În 1995, ajunge în Germania, împreună cu soţia, Hiroko Minakami, o valoroasă pianistă japoneză. Câţiva ani mai târziu (1990), se stabileşte în Japonia, unde trăieşte în prezent, alături de soţie şi de cele două fetiţe ale lor. A debutat cu poezie în *Tribuna Ialomiţei* (1968), publicând apoi versuri în *Luceafărul* (1974) şi în *Caietul Debutantului* (Editura *Albatros*, 1979). Consiliul Australian de Cultură şi Artă i-a oferit două burse guvernamentale (1989, 1990). Piesa sa de teatru *Ultimul dictator, Cain, Abel si Dumnezeu* a fost jucată în limba engleză de *La Mama Theatre*, în colaborare cu *Melbourne International Festival* (1990) iar *Court House* din Melbourne i-a pus în scenă *Castelul* (1993). *Balada timpului* ce plânge, piesa de teatru scrisă în lagăr, în 1986, a fost publicată în română şi, sub titlul *Times weeps*, în engleză (ambele volume au apărut la AMB, 2000). În România, a publicat volumul *Poezii fără ţară* (Editura *Proteus,* 1995). În Japonia, poemele sale din *Secolul alb* (traduse în engleză de dr. Walter Tonetto de la Waseda University) ia forma unui text electronic destinat cercetării literare (1996). Cel mai recent volum al lui, *Poeme vechi şi noi*, este în curs de apariţie în limba japoneză. Din anul 1991, Nicolae Sirius este membru al Uniunii Scriitorilor din Australia.

Acelaşi roman a fost lansat în 27 septembrie la Centrul de Cultură şi Arte “George Topârceanu” din Curtea de Argeş, cu ocazia întâlnirii membrilor Clubului Iubitorilor de Cultură (CIC) Moderatori au fost Marian Ghiţă, director al Bibliotecii Municipale din localitate, şi scriitorul Aurel Sibiceanu. **(ARGUS)**

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că *Argeş* nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.

Proiect editorial finanţat de
AFCN
ADMINISTRAŢIA FONDULUI CULTURAL NAŢIONAL

Preţ - 3,16 lei

Revista de cultură **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs. Revista de cultură *Argeş* poate fi procurată în Bucureşti de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com,
http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIŢĂ
Secretar de redacţie:
SIMONA FUSARU (s_fusaru@yahoo.com,
http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Corector: **RADU GÎRJOABĂ**

Redacţia: Piteşti,
Casa Cărţii,
Centrul Cultural Piteşti;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail:
revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la
SC Argeşul liber SA
ARG PRESS

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEŞ** răspunde moral şi juridic de conţinutul afirmaţiilor sale.

Textele şi fotografiile aduse în redacţie nu se înapoiază.

actualitate

Mihai Barbu

La Memorialul Bălcescu

În căutarea revoluţionarului care se trata, prin Europa, cu ape minerale şi a fiului său „parfait” (I)

Ca în orice muzeu românesc, nici la Conacul Bălceştilor nu poţi cumpăra mare lucru. O broşurică de 24 de pagini a fost retipărită ultima oară în 2008 şi nici azi nu şi-a epuizat tirajul.

Am trecut de mai multe ori, în drum spre Piteşti, pe lângă un panou cenuşiu, în formă dreptunghiulară, care ne invita să vizităm Memorialul Bălcescu, aflat la doar 5 km de drumul naţional ce ajunge la Râmnicu Vâlcea. Panoul cenuşiu, ascuns după ierburile şi buruienile marginilor de drum, semăna cu cel de acasă care ne invita să vizităm Muzeul Mineritului. Din acest motiv, aveam reţinerile mele bine întemeiate. În cele din urmă, pentru că, oricum, defileul Jiului era închis până la ora 18, am virat la stânga. Am mers câţiva km şi nimic nu-mi indica faptul că sunt pe calea cea bună. La un moment dat, la o intersecţie, dau de un parc amenajat recent care avea, în centrul său, un soclu masiv din marmură. Deasupra acestuia era cocoţată o mogâldeaţă, cu mult mai mică decât impunătorul soclu. Aceasta stătea ţeapăn, cu mâinile lipite de corp, şi era prinsă trainic, de soclu, prin nişte cizme imense aranjate în poziţie de drepţi. De-o parte şi de alta a soclului fluturau două steaguri: al României şi al Uniunii Europene. Merg mai aproape de soclu, citesc şi aflu că cel aflat deasupra „a trăit pe aceste pământuri, la o răscruce a istoriei”, ca „un om între oameni, un om pentru care ne pot invidia şi popoarele a căror galerie de eroi şi martiri începe cu o mie de ani în urmă”. Era omagiul, săpat în marmură, al Consiliului local, al primarului Constantin Oprea, al d-lui Ionescu T. Gheorghe, al BCR Vâlcea şi al senatorului Emilian Frâncu.

Apoi, citesc mai departe, că „Istoria este cea dintâi carte a unei naţii, într-însa ea îşi vede trecutul, prezentul şi viitorul”. Acum m-am dumirit pe deplin. Acel om, pus în poziţie de drepţi, de către cei mai sus numiţi era chiar „istoricul, revoluţionarul, scriitorul şi patriotul român” Nicolae Bălcescu care a trăit între 29 iunie 1810 şi 20 noiembrie 1852.

Ăsta să fie, oare, Memorialul Bălcescu? Peste drum e o staţie de autobuz şi, de jur împrejur, nu văd ţipenie de om. Deasupra staţiei aflu, graţie unui panou, că „Primăria Nicolae Bălcescu” îmi urează drum bun. Alături era un alt anunţ care mă îndeamna să sun la un număr de celular în cazul că voiam să-mi „execute” cineva o „fântână de apă”. Sau, în lipsă ce ceva mai bun, sunt solicitat să votez cu PRM-ul.

Două indicatoare mă îndreptau spre două pensiuni. Zăresc, din nou, pe o margine de şanţ, reclama de tablă cu „Memorialul Bălcescu” şi un panou, mult mai falnic, cu datele drumului reabilitat pe bani europeni. În cele din urmă dau de un ţăran, rătăcit în zonă, care mă lămureşte pe unde s-o iau spre Memorial. Mai fac câţiva km, trec de Primărie şi dau de o altă intersecţie. Cercetez cu atenţie locul şi observ, în cele din urmă, o săgeată bleagă, ascunsă în iarbă şi cu vârful în jos, pe care scria, cu o pensulă tremurată, MUZEU. O iau într-acolo şi o femeie amabilă, care împingea un cărucior, îmi confirmă faptul că mă aflam pe drumul cel bun. E un drum pietruit care mă duce direct spre o impunătoare poartă de lemn pe care scria, cu caractere vechi româneşti, „Memorialul Bălcescu”. Sun la uşă şi mă întâmpină o doamnă amabilă care se oferă să-mi spună, pe îndelete, povestea Conacului.

Ca în orice muzeu românesc, nici la Conacul Bălceştilor nu poţi cumpăra mare lucru. O broşurică de 24 de pagini a fost retipărită ultima oară în 2008 şi nici azi nu şi-a epuizat tirajul. Mai sunt de vânzare şi câteva vederi. În rest, nimic. Aşa că o să refacem povestea Bălceştilor aşa cum am aflat-o de la d-na Elena Niculescu, custodele Conacului, poveste pe care am completat-o şi cu ajutorul documentelor pe care le adăposteşte casa. La care am adaugat alte, multe, surse pe care, acasă, le-am avut la îndemână. Am ignorat, cu program, texte dintr-un alt timp şi dintr-o altă epocă. (Vreţi un exemplu concret? Iată-l: „Dezvoltarea noilor forţe de producţie şi a relaţiilor capitaliste în perioada premergătoare anului 1848 impunea cu necesitate istorică înlăturarea servituţilor feudale care încătuşau progresul social şi naţional al poporului român”. Ş.a.m.d.)

Dar unde ai putea afla opera lui Bălcescu dacă nu în casa lui? Unde îi poţi afla biografia eroului dacă nu în locurile de unde i se trag rădăcinile? Aşa ar fi, poate, într-o ţară normală. În rest, ce să vă mai spunem? Clădirea este absolut fabuloasă. Interiorul românesc - fermecător. Locul - unic. Din păcate, puţini se abat din drumul E15A, de la Piteşti la Râmnicu Vâlcea (sau invers), spre Topolog. Noi am fost unul din acei îndrăzneţi...

Pentru că trei neveste nu i-au dăruit nici un urmaş, Radu N. Mandrea face o donaţie generoasă statului român

În ziua de 31 martie 1948, Radu N. Mandrea, domiciliat în Bucureşti, strada Exarcu, nr.3, proprietar al moşiei de baştină al neamului Bălceştilor, donează, în memoria lui Nicolae Bălcescu, în calitate de strănepot al acestuia, Statului Român, reprezentat de Ministerul Artelor, Conacul familiei. Donaţia mai cuprindea şi un parc, o pădure, un teren de cultură şi o grădină de zarzavat, toate situate în Valea Topologului, judeţul Argeş. Scopul donaţiunii este ca întregul conac să fie „un loc de reculegere, de studiu şi însănătoşire a cărturarilor şi artiştilor de ambe sexe, care prin activitatea lor culturală şi socială contribuiesc la propăşirea neamului nostru”. Donatorul vrea ca acest aşezământ să poarte numele de „Căminul Nicolae Bălcescu”. Deşi a mai trăit încă 15 ani, d. Mandrea n-a apucat să-şi vadă visul împlinit. Abia la 5 ani de la moartea generosului donator, pe 1 mai 1968, autorităţile statului au emis Decizia de înfiinţare a Muzeului Memorial. 20 de ani i-au trebuit statului român să împlinească singura dorinţă testamentară a donatorului.

Cine era, de fapt, acest generos domn care, la 69 de ani, oferă statului român impunătorul conac? Omul a fost căsătorit de trei ori şi niciuna dintre soţii nu s-a învrednicit să-i dăruiască vreun urmaş. Prima soţie i-a fost Eugenia Mareş iar a doua nevastă, Constanţa Burcă, era o doamnă din înalta societate şi cumnata lui Nicolae Titulescu. Prin căsătoria lui cu Henriette, Mandrea a devenit ginerele scriitorului Duiliu Zamfirescu. Radu N. Mandrea a fost un om important în epocă. CEC-ul l-a avut în fruntea sa mai bine de două decenii. De ce, oare, Căminul nu e dedicat, nici măcar parţial, lui Nicolae Titulescu sau lui Duiliu Zamfirescu – cele două mari personalităţi cu care a fost înrudit? Pentru că Radu Mandrea se revendică direct din Bălceşti şi îi dedică conacul revoluţionarului care i-a făcut neamul nemuritor. O să încercăm, mai jos, să desluşim cum s-a ajuns aici....

Nu toţi primarii Craiovei sfârşesc rău: Unii iubeau pianul, pictura şi literatura mai mult decât fotbalul

Zinca Bălcescu a avut cinci copii: Costache, Maria, Sevastiţa, Nicolae şi Barbu. I-a crescut singură pentru că soţul ei s-a prăpădit destul de repede. Lumea o cunoştea pe Zinca drept o bună doftoroaie, mai ales în tratarea albeaţei la ochi.. Singura care nu a avut urmaşi a fost Sevastiţa. Costache a avut patru (două fete, doi băieţi), Maria - cinci (trei fete, doi băieţi), Nicolae - un băiat iar Barbu - trei fete. (De fapt; Barbu a avut, împreună cu Elena Aman - moartă la doar 23 de ani - şase copii dar au trăit doar trei: Olga, Zoe şi Ana.) Barbu Bălcescu a fost primar general al Craiovei şi preşedinte al Baroului Dolj. Una dintre fetele primarului, Zoe - cea mijlocie -, a fost şi cea mai norocoasă. Ea s-a măritat cu Nicolae Mandrea, un înalt magistrat din Capitală. Soţul său a fost un membru activ al Junimii, un apropiat al lui Titu Maiorescu (şi al cumnatei sale, Mite Kremnitz), al regelui Carol I şi a deţinut funcţia de preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie. Această descendentă a Bălceştilor a patronat, în Bucureşti, un salon literar-artistic în casa ei, aflată pe strada Fântânei la numărul 30. La şedinţe au participat, ca să enumerăm doar trei nume grele, Eminescu, I.L.Caragiale şi Duiliu Zamfirescu. Zoe era, deopotrivă, o femeie avută dar şi plină de talente. Vorbea mai multe limbi străine, cânta la pian, picta şi scria. Dovadă stă şi romanul său autobiografic intitulat „Icoane din trecut”.

Zoe Mandrea, fata lui Barbu Bălcescu şi al Elenei Aman, „cu autorizaţia şi consimţământul soţului” îi dăruieşte fiului lor Radu N. Mandrea, moşia sa din Bălceşti-Gâltofani, din judeţul Argeş, acum plasa Morăeşti, a sa „deplină proprietate de baştină a familiei Bălcescu”. Actul notarial e semnat în ziua 11 decembrie 1904, pe când Radu avea 25 de ani. Pe acest teren, tânărul Mandrea va ridica, în timp, impunătorul său conac.

(continuare în numărul viitor)

hoinar